

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΗΗΝΟΙ."
ΑΘΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1945

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Γρ. Τηλικίδης Για την προκοπή της Έλληνικής Λαογραφίας *ελ. 321

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ι. Σ.	Χρονικά Κοτυώρων (συνέχεια)	> 322
Α. Νικολαΐδης	Κορόνιξα ή Κορόξενα	> 328
Γ. Κανδηλάπτης (Κάβης)	Γεωγραφικόν και Ιστορικόν Λεξικόν της Έπαρχίας Χαλδίας	> 332

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ-ΓΛΩΣΣΑ

Ι. Τ. Παμπούκης	Νιώτικοι μύθοι	> 333
(Δ. Κ. Π.) Σταυριώτης	Δίστιχα περιοχής Σταυρι (συνέχεια)	> 339
Τσιτενός	Πώς άλώνιζαμ' σήν Τσίτεν (συνέχεια και τέλος)	> 342
Π. Μελανοφρύδης	Ανέκδοτα Χαλδίας	> 346
Τσιτενός	Τσίτης	> 347
Εύκλ. Θρουμμούλοπουλος	Κοτυώρων	> 347
Ξ. Ξενίτας	Ποντιακή Μουσική	> 348

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Π. Η. Μελανοφρύδης	Τρεις έπιστολές του 1) στον Ξενίτα 2) στον Ήλια Τσιρκινιδή και 3) Σόν τραγωδάνων τόν Σταυρέτεν τη Τσίρκιν τόν Λίαν	> 349
--------------------	--	-------

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Διεύθυνση	Προκήρυξη διαγωνισμού για συλλογή στοιχείων προσφοράς τών Ποντίων στον Έλληνοϊταλικό και Έλληνογερμανικό πόλεμο του 1940-41	> 351
Ξ. Ξενίτας	Η καλλιέργεια της φουντουκιάς	> 351
Διεύθυνση	Τυπογραφικές άβλεψίες στο 13ο τεύχος	> 352

ΕΙΚΟΝΕΣ

- Η «Ψωμάδειος Σχολή» Κοτυώρων	> 323
- Θεμιστοκλής Ν. Πασιτιάδης	> 325
- Η Έλληνική συνοικία της Ύπαπαντης (Κοτυώρων)	> 327

(Τά κλισιέ τών εικόνων μās τά παραχώρησε ό Ξ. Ξαογλους από προηγούμενο έργο του).

Προφορά τών συμβατικών του ποντιακού κειμένου.

α = (πολύ άνοιχτό ε) φθόγγος ανάμεσα στα φωνήεντα ε και α. ρ = όπως τó γαλλικό eu. ξ = όπως τó γαλλικό j. κ = όταν είναι μπροστά σε α, ε και i, όπως τó γαλλικό q στις λέξεις quelle ή qui, δηλαδή με δασιά προφορά. Όταν είναι μπροστά από α, ο και ου, όπως τó γαλλικό c στις λέξεις carte, contre, coudre. ξ = όπως στο γαλλικό kch. π = τó δασύ π, όπως τó γερμανικό p. δ = όπως τó γαλλικό ch. τ = τó δασύ τ, όπως τó γερμανικό t. χ = όπως τó γαλλικό ch. ψ = όπως τó γαλλικό pch. γ = όπως στή συλλαβή γα, έστω και αν είναι μπροστά από i. κ = όπως τó γαλλικό g στή λέξη guerre. π = όπως τó γαλλικό b. τ = όπως τó γαλλικό d. χ = τραχιά προφορά όπως στο άχ, έστω κι αν είναι μπροστά από i. Η ρηματική κατάληξη -αύ, -εύ προφέρεται άβ, έβ και δχι άφ, έφ. Τó άτονο i σε νεοελληνικό δίφθογγο προφέρεται σαν ήμίφωνο λ.χ. ξάι, ναίλοϊ, έφτάει, κρούει. Τó i σε τούρκικες λέξεις προφέρεται βαθύ, ανάμεσα στο φθόγγο i και ου.

Σημείωση. Τά παρακάτω συμβατικά γράμματα για τήν άπόδοση τής προφοράς, για τεχνικούς λόγους, δέν μάρτυρε να παρουσιάσουν όμοιομορφία. Η έλλειψη ατή θά τακτοποιηθεί μόλις τó έπιτρέψουν οι περιστάσεις. Για τόν ίδιο λόγο τά συμβατικά γράμματα άποδίνονται μόνο με στοιχεία τών 10.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΗΝΟΙ,"

ΧΡΟΝΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ 14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1945
ΓΡΑΦΕΙΑ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛ. 29.198

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
άπευθύνονται στο Διευθυντή του περιοδικού, Μενάνδρου 4, Αθήνα. ΑΥΤΟΥ ΔΡΧ. 100

ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΓΝΩΜΕΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΚΟΠΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

Του Γρ. Τηλικιδή

Η καθυστέρηση στον τομέα της πνευματικής επιδόσεως και καλλιέργειας, που αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά άρνητικά γνωρίσματα της νεώτερης ιστορίας μας, έμφανίζεται περισσότερο κτυπητά στις βοηθητικές, αλλά πολύ ούσιαστικές λειτουργίες του τομέα αυτού, στις λειτουργίες—«κρίκους», ως είναι ή λαογραφία, που στην περιοχή τών ηγαίων έκδηλώσεων του Πνεύματος με τα γνωστά μέσα της αυθόρμητης, μά σοφής λαϊκής δημιουργίας, έρμηνεύει τήν άρνητική «έν Χρόνω» ένότητα του Παρελθόντος—Παρόντος—Μέλλοντος.

Η διαπίστωση αυτή για τήν καθυστέρησή μας δε στηρίζεται επάνω σε συμπεράσματα που βγαίνουν από συγκρίσεις και παραλληλισμούς με άναλογες έκδηλώσεις στή ζωή πρωτοπόρων λαών (που θά ήταν άπαραδέκτο) αλλά στή σωστή έκτίμηση τών δυνατοτήτων που διαθέτουμε για τήν αντιμετώπιση τών ζωτικών αυτών για τήν ύπαρξή μας προβλημάτων. Επίσης στις συγκρίσεις με επιδόσεις γειτονικών λαών, όπου οι συνθήκες τής γεικής εξέλιξεως, που προσδιορίζουν τις «δυνατότητες», βρίσκονται στο αυτό περίπου έπίπεδο με τις δικές μας και μπορούν να χρησιμεύουν σαν κριτήρια έμμεσα, αλλά άντικειμενικά, για τó θετικό της προσδιορισμό. Τέλος στις παρατηρήσεις επάνω στην εξέλιξη τών δαπανών του Κρατικού μας προπολογισμού. Από τή μελέτη τών στοιχείων αυτών προκύπτει:

1) Πώς για τή βασική λειτουργία της πνευματικής μας ζωής—τή Λαϊκή Παιδεία—δαπανούμε τó μικρότερο ποσοστό: 1) 2—2 ο) μέχρι του 1923 που σημαίνει 100 δρχ. κατά κεφαλή κατοίκου, τή στιγμή που στα γειτονικά κράτη έδαπανούσαν 4—6 ο) κατά τήν αντίστοιχη περίοδο, δηλ. 300 δρχ. κατά κεφαλή κατοίκου (βλ. Στατιστική τής Κοιν. τών Έθνών, Πρακτικά Άνωτ. Έκπαιδ. Συμβουλίου).

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ
ΤΑΜΙΑΣ
ΑΔΚ. ΚΟΓΚΑΛΙΔΗΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΝΙΚ. ΑΠΑΤΣΙΔΗΣ

2) Πώς για τις βοηθητικές λειτουργίες—Λαογραφικές έρευνες, βιβλιοθήκες κλπ.—στον Κρατικό Προπολογισμό ή δέν αναγράφονται πιστώσεις ή αναφέρονται ποσά τόσο γελοία, που έντρέπεται κανείς να τά παραθέσει. Ότι αξιο λόγου συνετελέσθη στον τομέα αυτό τών βοηθητικών λειτουργιών τής Πνευματικής ζωής, όφείλεται στην άτομική ή ομαδική πρωτοβουλία. Με πίστη και άφοσίωση έθελοντική, ίδρύονται έταιρείες Λαογραφικές και άρχαιολογικές, βιβλιοθήκες, λαογραφικά περιοδικά κλπ. Κατάρθωσαν οι άφανείς αυτοί εργάτες του πολιτισμού να πραγματοποιήσουν Ικανοποιητικές άποδόσεις στον παραμελημένο από τó έπίσημο Κράτος Πνευματικό τομέα.

Όμως οι άτομικές και ομαδικές πρωτοβουλίες στην έποχή μας, δσον ό κρατικός παρεμβατισμός περιορίζει και σε πολλές περιπτώσεις άχρηστεύει τις δυνατότητες τών έθελοντικών και άλτρούστικων πρωτοβουλιών, δέν μπορούν να αντιμετώπισουν τά μεγάλα αυτά προβλήματα του πνευματικού μας συγχρονισμού, αν δέν εξασφαλίσουν τή γενναία συνδρομή του Κράτους. Αυτό πρό παντός πρέπει να λεχθεί για τήν Λαογραφία, που ή περιοχή και τó ύλικό της είναι άπέραντα.

Πώς μπορεί, ή πιδ σωστά, πώς πρέπει να έκδηλωθεί τó ενδιαφέρον του έπισημου Κράτους για τή λαογραφία:

Κατά τήν ταπεινή μας γνώμη με τόν άκόλουθο τρόπο:

1) Στην Άκαδημία Αθηνών, όπου, ως γνωστό, λειτουργεί Διεύθυνση Λαογραφικού Άρχείου, να ίδρυθεί Ίνστιτούτο Λαογραφίας με άρχικό οργανωτικό πυρήνα τή Διεύθυνση αυτή τής λαογραφίας, με άπλη μετονομασία και βαθμιαία οργανωτική ανάπτυξη τών λειτουργιών της. Σάν πρώτη σημαντική μεταβολή θά είναι ή ένσωμάτωση στο Ίνστιτούτο όλων τών λαογραφικών έταιρειών και σωματείων

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΟΤΥΩΡΩΝ *

ΑΠΟ ΤΟ 1914 ΕΩΣ ΤΟ 1922

Τοῦ Ι. Σ.

Μά ή μόρφωση που δίνει τό σχολεῖο είναι ἀπελπιστικά ξερό, τυπική, σχολαστική. Βασίλευσε ή περιλάλητη τεχνολογία και τό συνταχτικό, ἀρρώστεια γενική τότε, τυραννικότερη στες φτωχές και ἀπόκεντες περιοχές. Ἀπό κοντά, στη διάθεση τῶν δυό, λίγη Χρηστομάθεια, λίγος ἀκρωτηριασμένος Λουκιανός, κάποιος παραμορφωμένος Πλάτωνας συμπληρώνουν τή θλιβερή εἰκόνα. Είναι ή ἀπήχηση ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ Ἐλεύθερου Κράτους, που με τήν ὑπερχαθαρεύουσα και με τήν παρεξηγημένη ἀρχαία γλώσσα κίνησε «δπως τό περιούσιον Ἔθνος εἰς τήν ἀρχαίαν ἀναγύγη ή καταγάγη—ελεύθερα!—εὐκλειαν». Σπολάτη!

Σχεδόν ἀγράμματα βγαίνουν τά παιδιά ἀπό τό σχολεῖο. Ἀνίκανα νά διατυπώσουν μιὰ σκέψη στην κοινή γλώσσα. Νά γράψουν μιὰ ἐπιστολή ἀπό δυό σειρές. Ὅτι μαθαίνουν τ' ἀφήνουν μέσα στο σχολεῖο. Ὁ κοσμάκης δέν βλέπει στη ζωή του πρακτική ὠφέλεια ἀπό τό σχολεῖο. Ἡ σχολική μόρφωση δέν βρίσκει τή δικαίωσή της μέσα στη ζωή. Καί ὁ λαός, ὁ πολὺς λαός, ἐπιμένει στη συμβατική

* Συνέχεια ἀπό τό 130 τεῦχος.

πού θά διατηρήσουν τήν σχετική τους αὐτοτέλεια.

2) Ὅλα τά περιοδικά πού ἐκδίδονται ἀπό τά λαογραφικά και ἄλλα σωματεῖα θά θεωρηθοῦν ὄργανα τοῦ Ἰνστιτούτου και οἱ συνεργαζόμενοι σ' αὐτά λαογράφοι θά ἔχουν τήν ιδιότητα ή τόν ἐπίσημο τίτλο τῶν καθοδηγητῶν, πού τό Ἰνστιτούτο θά τοὺς χρησιμοποιήσει για καθοδήγηση τῶν συλλογῶν λαογραφικοῦ ὕλικου. Οἱ κατά τόπους συλλογείς θά χαρακτηρισθοῦν ὡς βοηθοὶ τῶν καθοδηγητῶν και μέλη τοῦ Ἰνστιτούτου.

3) Σέ συνεννόηση με τό ὄπουργεῖο Παιδείας τὸ Ἰνστιτούτο θά στέλνει καθοδηγητές στα διάφορα συνέδρια τῶν λειτουργῶν τῆς στοιχειώδους Ἐκπαίδευσως, δπου θά κάμνουν διαλέξεις σχετικές με τὸν καλύτερο τρόπο τῆς συλλογῆς λαογραφικοῦ ὕλικου, τῆς ὁργανώσεως τοπικῶν παραρτημάτων κλπ.

Αὐτά είναι τά βασικά σημεῖα τοῦ σχεδίου. Οἱ λεπτομέρειες είναι εὐκολο νά καθοριστοῦν. Ἐτσι ὑπάρχει ἐλπίδα νά συστηματοποιηθεῖ ή ἐργασία στὸν τομέα τῆς Λαογραφίας, για τήν ἀποτελεσματικότερη ἀπόδοσή της, για τήν προκοπή της.

ἀλήθεια τῆς παλαιᾶς ποντιακῆς παροιμίας: «Τὰ γράμματα φαντάσματα, σὲ μ' τῆ λύρα σ' παῖξον!»—ὁ λαός στην ὁμαδική κρίση του δέν λαθεύει ποτέ!...

Μά και τό τέτοιο σχολεῖο δέν είναι διαρκείας. Οἱ φτώχειες τό καταργοῦν πολλές φορές, τό ὑποβιβάζουν. Ἀλλά κ' οἱ διαμάχες μεταξὺ τῶν σχολικῶν ἐφόρων και τῶν ἀντιπάλων τους. Για λόγους ἔθνικους πάντα, δηλαδή, προσωπικούς—ταμειακούς συνήθως.

Ὁ Π. Τριανταφυλλίδης στην ἴδια σελίδα 138 τοῦ παραπάνω ἔργου του, γεμάτου ἔθνικῶ παλμό, γράφει: «Οἱ Κοτυωρίται διατηροῦσι Σχολεῖον Ἑλληνικὸν και Ἀλληλοδιδακτικόν, ἀλλ' οὔτε λόγου ἀξία οὔτε διαρκή».

Ἡ κατάσταση αὐτή, στὸν τομέα τῆς πνευματικῆς κίνησης, που βασικά σημάδια είναι ή μικρὴ ἡλικία τῆς Κοινότητος και ή φτώχεια, θά διαρκέσει, με μικρὴ και σέ ἀργό ρυθμὸ διαφοροποίηση και βελτίωση, ἕως τὸ 1890 περίπου. Νά, γιατί ὁ τόπος παρουσίαζε, ὡς τὰ τελευταῖα, σχετικὴ μορφωτικὴ και πολιτιστικὴ καθυστέρηση σέ σύγκριση με ἄλλες Κοινότητες, τῆς Κερασούντας, νά ποῦμε, τῆς Σαμφούντας.—Δέν γίνεται ἔδω λόγος για τήν Τραπεζούντα. Αὐτὴ στάθηκε πάντα τῆς και πνευματικῆς πρωτεύουσας τοῦ Πόντου.

Γ' Στάδιο.

Μέσα στο τελευταῖο τέταρτο τοῦ 19ου αἰῶνα τὰ πράγματα τοῦ τόπου παίρνουν ἀποφασιστικὴ κ' ἐλπιδοφόρα τροπή: Τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο, παραιτώντας τήν καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ, καταπιάνεται τῆ φυτεία τῶν φουντουκιῶν. Εἰσηγητὲς και προπαγανδιστὲς πρῶτοι ἐπιχειροῦν κ' ἐπιτυχαίνουν. εἶναι: ὁ Δημήτρης Σιδηρόπουλος (Καράδημητ'), ὁ Γιάννης Τουγκουρίδης, ὁ Γιάννης Λεζικίν. Ἡ φουντουκοκαλλιέργεια και παραγωγή εὐδοκίμεῖ. Τὸ κλίμα, ή γῆς, τὸ εὖνοσῦν. Βγαίνουν διάφορες ποικιλίες φουντουκι. Δίνεται γερὸ σπρώξιμο κ' ἀνέβασμα στὸν οἰκονομικὸ ρυθμὸ τοῦ τόπου. Ἐμπορικοὶ οἰκοὶ τῆς Τραπεζούντας και Κερασούντας ἰδρύουν στα Κωτώρα ὑποκαταστήματα: Ὁ Κακούλιδης στα 1890 περίπου, ἀκόλουθως ὁ Πισάνης, οἱ Ἀδελφοὶ Τομπούλη, ἀργότερα ὁ οἶκος Χοστράσης. Ἀρχίζει ζωηρότερο, ὀλοένα, ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο φουντουκιῶν, καρυδιῶν, ὄσπριον, καλαμποκιῶ, ἀγῶν, δερμάτων, βουτύρου κλπ.

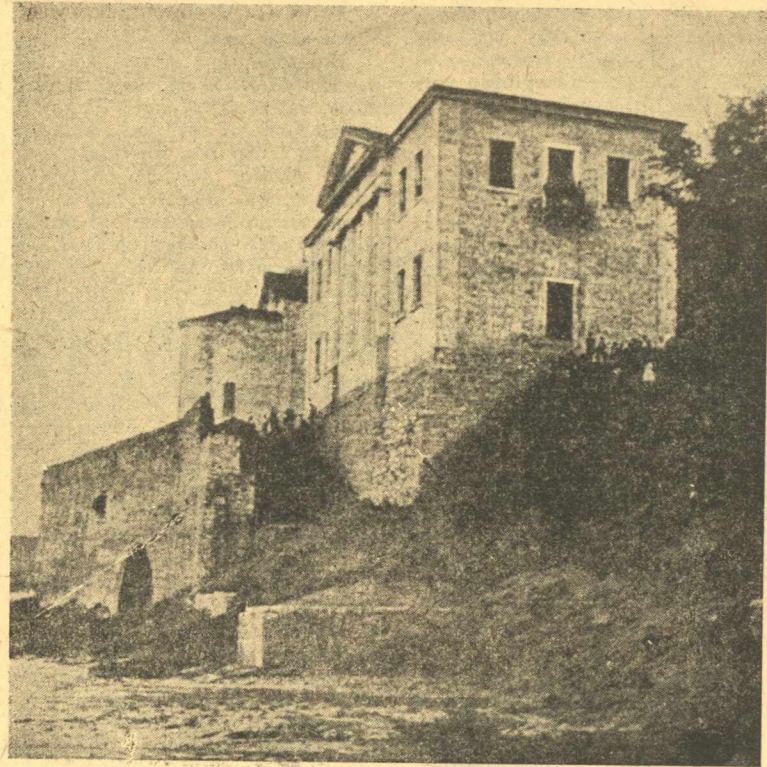
Τὸ διενεργοῦν οἱ ξένοι αὐτοὶ οἰκοὶ. Οἱ νέοι δέν διαθέτουν τις οἰκονομικὲς δυνατότητες, κυρίως ὁμως δέν ἔχουν τήν παράδοση, ή σχετικὴ μόρφωση, τὸν ἀγέρα. Είναι καθυστερημένοι στη μόρφωση, ὁπως ἐρμηνεύτηκε πρῶ-

ραπάνω. Κάνουν, στα πιοπάνω εἶδη, τὸν μεταπράτη στοὺς ξένους αὐτοὺς οἰκους.

Τὸ εἰσαγωγικὸ ὄρος ἐμπόριο τὸ κρατᾶν οἱ ἔμποροι και μικρέμποροι τοῦ τόπου, μεγαλοπακάληδες, ὄφασματοπώλες κλπ. Ἐγκαινιάζεται πιά ἀτμοπλοικὴ συγκοινωνία με τήν Κωνσταντινούπολη. Καί τὸ ἐμπόριο διενεργεῖται με ἀπερσθεῖας παραγγελίες ἀπό τήν Πόλη και σέ λίγο κ' ἀπό τήν Τεργέστη, Μασσαλία κλπ.

Φυσικά, ή κατάσταση αὐτὴ διαμορφώνεται με ἀναβαθμίσεις, ὀλοκληρώνεται στην ἀρχὴ τοῦ 20ου αἰῶνα και παίρνει ὅλη τῆς τὴν ἔκφραση

Μά στα 1910 θ' ἀγκυροβολοῦν 2—3 τὴν ἡμέρα, ἀπὸ διάφορες σημαίες. Καί τρίτο: Στα 1890 ξεφορτώνονται για ὅλη τήν πόλη και τὰ χωριά τῆς μόνο 15 βαρέλια ζάχαρη, σέ κῶνους, ἐτησίως. Ἡ χρήση εἶνε περιορισμένη πολὺ, μᾶλλον για φάρμακο. Ὁ κόσμος χρησιμοποιεῖ ἀκόμα μέλι, πετρέζι. Ἡ χρήση τῆς ζάχαρης για τσάι, καφέ, θά γενικευθεῖ ἀργότερα και σέ μιὰ 10ετία. Γιατί νά μὴ συμπληρώσῃμε: Ὑπολείμματα τῆς τέτοιας χρήσης θά βροῦμε και τὸ 1911 ἀκόμα: Οἱ πρόκριτοι ἐπισκέπτονται τὸν εὐεργετὴ τῆς Κοινότητος Χ'

Φαναριεὺς Σχολή.

μέσα στην πρώτη δεκαετία ἀπὸ τό 1900. Τὰ παρακάτω θά δόσουμε μιὰ ξεκάθαρη εἰκόνα: Τὸ 1915 ἀνάμεσα στα χαρτιά ἀλλοτινοῦ μικρέμπορου, που πέθανε στα 1902, βρίσκεται ἐπιστολή ἐμποροῦ ἀνταποκριτῆ του, ἀπὸ τῆ Σαμφούντα, με χρονολογία 1878. Τοῦ στέλνει λίγο κινίνο χῆμα. Τοῦ τὸ συστήνει σάν πολὺ ἀποτελεσματικὸ κατά τῆς ἐλονοσίας. Τὸν παρακαλεῖ νά τὸ μοιράσει δωρεάν στὸν κόσμο ἐκεῖ, στα Κοτώρα, νά τὸ προπαγανδίσει. Κ' ἐκφράζει τήν βεβαιότητα, ὅτι θά γίνει καλὴ δουλειὰ πάνω σ' αὐτὸ τὸ φάρμακο... Ἄλλο: Στὸ 1890 ἀγκυροβολεῖ στο ἰλιμένα τῶν Κοτωῶρων μόνο ἓνα ἀτμόπλοιο τῆν ἑβδομάδα, τὸ «Κουρτζή» ή κανένα τουρκικὸ. Τίποτε ἄλλο.

Χαράλ.Καριπίδη, στη γιορτὴ του τῆ χρονιά ἐκεῖνη. Προσφέρει ἀπὸ ἓνα πιατάκι μέλι ἀγνὸ και ἀκόλουθως καφέ, φτιαγμένο με μέλι. Κάποιος πρόκριτος τὸν πειράζει: «Κε Καριπίδη, τώρα γλυκὸ προσφέρουν και τὸν καφέ με ζάχαρη». Καί ἀτάραχος ὁ σεβάσιμος κ' ἀγαθὸς προσβύτης ἀπαντᾷ: «Δουλεῖαν μη κ' εἶεις. Ἀτὰ φαντασίας εἶνε». (Μὴ χάνεσαι. Αὐτά—οἱ ζάχαρες, τὰ γλυκά—ἐπιδειξίεις εἶνε)... Ὅτι βασικά ὁ ἀνθρώπος εἶχε δικαίω, ἄλλο πρᾶμα εἶνε.

Παράλληλα συμβαδίζει κ' ή πνευματικὴ ή μορφωτικὴ κίνηση. Οἱ νέοι οἰκονομικοὶ χυμοὶ, οἱ νέες κοινωνικὲς ἀνάγκες, εὖνοσῦν ἐντονότε-

ρη, πιδ επιμελημένη φροντίδα στην παροχή της σχολικής μόρφωσης. Μά λόγος σοβαρός μόνο μετά το 1878 μπορεί να γίνει. Κείνον τον καιρό ο θερμός πατριώτης Κωστάκης Ψωμιάδης, Κοτυωρίτης, έμπορευόμενος στην Κων)πολη, άποπερατώνει την άνεργση, μ' έξοδά του, και με αρχιτέκτονα τον Κεφαλονίτη Τυπάλδο, σχολικού μεγάρου, διώροφου, στη συνοικία 'Υπαπαντής, πάνω στο γιαλό και σε βράχια άπόκρημα. Είνε ή «Ψωμιάδειος Σχολή», το επιβλητικότερο τότε στον Πόντο σχολικό κτίριο μετά το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας. 'Η Κοινότητα άνακηρύττει τον Κ. Ψωμιάδη «Μ. Εύεργέτη». Τότε, για πρώτη φορά, καταρτίζεται πρόγραμμα σχολικής εργασίας επίσημο. 'Ο ίδιος Κ. Ψωμιάδης στέλνει, μετά δεκαετία περίπου, τον πρώτο πτυχιούχο γιατρό, τον 'Αθ. Χατζηνότα, στα Κοτύωρα.

Θά έπακολουθήσει άργότερα, στα 1895, ή άνεργση στη συνοικία του 'Αγ. Νικολάου της «Καριπιδείου Σχολής», του άείμνηστου εύεργέτη Χ' Χαράλαμπος Καριπίδης, με δυο πατάματα, με μαγαζιά στο Ισόγειο για είσοδήματα, στην άκρη της ένορίας, καλοχτισμένου, άρκετού για τες άνάγκες του τμήματος έμείνου.

Και στα 1912 θ' άγοραστεί και θ' άνακαινιστεί από τον τότε Μητροπολίτη Νεοκαισαρείας και Κοτυώρων Πολύκαρπο Ψωμιάδη, Κοτυωρίτη, τέως Σάντης, χτίριο εύρύχωρο, στην αυλή της 'Εκκλησίας 'Αγ. Γεωργίου και θά λειτουργεί ως 'Εξατάξιο Παρθεναγωγείο.

Οι πόροι του σχολείου στηρίζονται ίδιως στις πρόθυμες κανονικές εισφορές όλου του λαού, με το σύστημα των μαθητικών εισιτηρίων. Μά ένιαρχονται ήδη και από εισοδήματα μόνιμα. Πρὸς το σκοπό αυτόν άφισρώνουνε στην Κοινότητα, ο ίδιος ο Κ. Ψωμιάδης, άκίνητά του της Πόλης, ο Μητροπολίτης Πολύκαρπος, ο Γιάννης 'Ιωακειμίδης κ. ά. όμοια βρισκόμενα στα Κοτύωρα.

Όσο προέπει να σημειωθεί, ότι πρυματική οργάνωση παιδείας άρχίζει κυρίως από το 1890. 'Ο άείμνηστος συμπατριώτης Θεμιστοκλής Παστιάδης, άπόφοιτος της Θεολογικής Σχολής Χάλκης, βάνει τες συστηματικές της βάσεις. Ντόπιοι δάσκαλοι, μορφωμένοι έξω, στην Πόλη, στην Τραπεζούντα, καταβάλλουν, κι' από λίγο πριν άκόμα, φιλότιμες προσάθειες, μαζί με ξένους, για την πνευματική πρόωθηση των συμπατριωτών τους. 'Ο Σάββας Παπαδόπουλος, ο Χαράλαμπος Τερζάνης κ. ά. και αυτοδίδακτοι, όπως ο Πέτρος 'Εσπερίδης, ένα φαινόμενο εύφυίας και ίδιοφυίας μαθηματικής. Κατά την περίοδο από 1890—1904 ή «Ψωμιάδειος Σχολή» προβιβάζεται σε 'Ημιγυμνάσιο.

Στά 1907—1909 ο Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, καθηγητής τώρα στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, συγχρονίζει τα σχολεία των Κοτύωρων. Είνε ο άναναιμιστής, ο άναμορφωτής, μαζί με το συνεργάτη του Στεργίου, Μακεδόνα άπ' τη Βέρροια. 'Ο συγχρονισμός θά συνεχιστεί με τον Νικόλαο Σουμειλίδη, Διτή των Σχο-

λείων από το 1910 και άκολούθως με το Σταύρο Νικολαίδη.

Με τον κίνδυνο να πέσω έξω από το θέμα, προσθέτω: Και μέσα σ' όλη την άναδημιουργική αυτή περίοδο, οι άνώτερες τάξεις λειτουργούσνε σε βάρους των κατωτέρων, της Λαϊκής παιδείας. Είνε... 'Εθνική άνάγκη να έξασφαλλίζουσι οι φιλότιμοι και προσδευτικοί κατά τα άλλα πρόκριτοι και οι εύποροι του τόπου για τα παιδιά τους φοίτηση σε άνώτερες τάξεις με τον ίδιο άριθμό προσωπικού, με τα λιγότερα έξοδα, παραμελώντας λίγο-πολύ, τες τάξεις του Δημοτικού. Συντελεί σ' αυτό κ' ή άδυναμία τους να νοιώσουν τες σχετικές παιδαγωγικές άναγκαϊότητες.

Και τώρα, μία γενική παρατήρηση πάνω στα εκπαιδευτικά του τόπου. Μ' όλες τες παραπάνω, και μέσα σ' εύνοϊκές συνθήκες, προσπάθειες από το 1878 και άωθε, δέν κατορθώνεται το ξεπέρασμα του κάπως χαμηλού, από γενική άποψη, πνευματικού και μορφωτικού επιπέδου. Και πρόκειται για ένα λαό ζωντανό, με πλούσιες δυνατότητες για προκοπή σε κάθε τομέα. Γιατί λοιπόν ή κάποιον αυτή καθυστέρηση; 'Από τα όσα άναλυτικά δόθηκαν παραπάνω, προκύπτει, ότι ή μετωμένη κίνηση για την άναμόρφωση περιορίστηκε μέσα σε στενά χρονικά πλαίσια... Μά συντελεί και μία άλλη αίτια: 'Από τα 1870 και πέρα, κάθε τόσο, όμάδες νέοι έποικοι κατεβαίνουν από τα χωριά. Και ή σύνθεση των κατοίκων άλλαζει όλοένα. 'Ο,τι συντελείται στο μεταξύ, σάν να σκορπάει σάν να σβήνει μέσα στη νέα άριθμητική έκταση των κατοίκων. 'Ετσι, κοντά σ' άλλα, κάποια τραχύτητα σε μερικές έκδηλώσεις δέν λείει να ύποχωρήσει. 'Επειτα, και σε τελική άνάλυση, άποδειχναται και πάλι τούτο: 'Ο,τι ή Δημοτική και 'Αστική 'Εκπαίδευση γενικά, μόνο τες βάσεις θέτουν. Το άποφασιστικό ξεκίνημα και το τέμα για πνευματική και πολιτιστική άναμόρφωση μόνο οι γυμνασιακές σπουδές τα δίνουν. Γ' άλλα είνε...

Γύρω στές δυο τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα σημειώνεται μία μεταβολή στη θρησκευτική ένότητα του τόπου. 'Εραπόστολοι 'Αγγλοι τραβούνε μερικά κεφαλοχώρια του Γιαϊλέγιουζης: το Σεμέν, το Πέη-Άλαν κ. ά. στην Εύαγγελική 'Εκκλησία. Σύντομα οι νέοι Εύαγγελικοί θά κατεβούνε στα Κοτύωρα και θά ίδρύουσιν νέα Κοινότητα: Την 'Ελληνική Κοινότητα Εύαγγελικών. 'Από τους νεώπιους Κοτυωρίτες 12 περίπου οικογένειες τους άκολουθούν. 'Η Κοινότητα έφτασε τες 120 περίπου οικογένειες.

'Αναστάωση, διαμάχες, άντεγκλήσεις έξσηκάνονται. Και οι δυο μερίδες: Εύαγγελικοί και 'Ορθόδοξοι είνε, στες άρχές, προκλητικές. Μίσος βαθύ τες χωρίζει τα πρώτα χρόνια.

Τελικό αποτέλεσμα: Τίναγμα και δραστηριοποίηση της σκέψης και της θρησκευτικής συνείδησης—με τα πνευματικά μέσα που διαθέτονται—γύρω από το περιεχόμενο, την άποστολή και τους τύπους της θρησκείας, αξιολόγηση και τοποθέτηση των τελευταίων. Και στο τέλος ήρέμηση. Και άναγνώριση της έλευ-

θρίας στη σκέψη και τη θρησκευτική συνείδηση. Και άποδοχή της άρχής, ότι «καθένας μπορεί να σώσει την ψυχή του—κατά τη φράση του Μεγ. Φρειδεरिकου—με τον τρόπο που ο ίδιος προτιμά...». 'Ο τομέας ο 'Εθνικός δέν επηρεάζεται διόλου.

Αυτά όλα, για την περίοδο από το 1765—1914, από άκούσματα, άφηγήματα, χρονογραφικές πηγές, φτωχούς προσωπικούς στοχασμούς και παρατηρήσεις.

Α' ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

1. ΠΙΕΣΕΙΣ, ΚΑΤΑΤΡΕΓΜΟΙ, ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ

Στές παρχμονές του πολέμου.

'Ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος, του 1914—18, βρήκε την 'Ελληνική Κοινότητα Κοτυώρων πάνω στην άνθησή της: 'Η προσθήκη, από το 1910, με πρωτοβουλία 'Ελλήνων και 'Αρμενίων Κοτυωριτών, και του καπνού σε ποιότητα διαλεχτή, κοντά σ' άλλα ποικίλα προϊόντα της περιοχής, έδωκε νέο γερό άνέβασμα στην οικονομία του τόπου. Το έξαγωγικό και είσαγωγικό έμπόριο, διενεργούμενο άποκλειστικά σχεδόν από 'Ελληνες, όπως τονίστηκε πιδ πάνω, και 'Αρμενίους σε δεύτερη μοίρα, πήρε άποφασιστικά τον δρόμο πρὸς τα άνω. 'Η συγκοινωνία κ' έπικοινωνία με το έξωτερικό είχε άποκτήσει έντονη πυκνότητα.

'Ενας άέρας συγχρονισμού χάιδευε κάθε τομέα της ζωής. 'Από το 1911 ήδη, ο τόπος είχε τον μόνο κινηματογράφο του, έπιχείρηση ιδιωτική των άδελφών Μακρίδη, σε χτίριο Κοινοτικό, στον αυλόγυρο της 'Εκκλησίας 'Αγίου Γεωργίου. Είνε ή συγχρονιστική κ' έκπολιτιστική μονάδα, που τα μηχανήματά της θά μεταφερθούνε το 1915 στο Σούσεχιρ, για να ήλεκτροφοτίσουν τα 'Επιτελικά Γραφεία του Στρατηγού Βεχίπ—Πασά...

'Ο μόνιμος 'Ερασιτεχνικός 'Ομίλος νέων ένθουσιασμένων, με τες ταχτικές τους παραστάσεις, οι Σύλλογοι «Αναγέννησις» και «'Ηρακλής», ο πρώτος με τες διαλέξεις και την κοινωνική του δράση, και ο δεύτερος με τες σωματικές άσκήσεις νέων, που οργάνωνε, έδιναν την έλπιδοφόρα συμβολή τους στην έκπολιτιστική προκοπή του 'Ελληνικού στοιχείου, των νέων ιδιαίτερα.

'Η 'Εκπαίδευση, τελείως συγχρονισμένη, με δυο γυμνασιακές τάξεις στην Κεντρική «Ψωμιάδειο Σχολή» και με το 'Εξατάξιο «Πολυκάριο Παρθεναγωγείο της» βρισκότανε στο ζενιθ της άπόδοσης της.

Τη χρονιά κείνη άποδινόντουσαν στην κοινότητα του τόπου 10 περίπου νέοι, άπόφοιτοι γυμνασίων της Κων)πολης, Σαμψούντας κλπ. ένω πριν από το 1910 ή γυμνασιακή σπουδή νέων Κοτυωριτών ήτανε φαινόμενο πολύ άραιό. Πυρετός προκοπής παντού...

Στὸν χερὸ του Πολέμου.

Το έξσπασμα του Παγκόσμιου Πολέμου ήτανε σάν μία βόμβα ριγμένη μέσα σε γιορτή σεμνή!...

Ρίγος γενικό είχε διατρέξει το 'Ελληνικό στοιχείο του τόπου. Οι άλλοτενοι ήρεμοι Τούρκοι είχαν άλλαξει όψη και συμπεριφορά. 'Ο Πόλεμος προμηνούσε 'Εθνική συμφορά. Μουδιασμένοι, κρατόντας την άναπνοή προσμένεμα όλοι.

Και το κακό έξσπασε. Στις 21 'Ιουλίου του 1914 κηρύχτηκε ή γενική έπιστράτευση (σεφερμπερλίκ). Κλήθηκαν πρὸς κατάταξη και οι 'Ελληνες από ήλικία 20 έως 45 χρονών, δηλ. οι γεννημένοι στο 1869—1894 (μωαμεθ. χρονολ. 1285—1310), γυμνασμένοι και άγυμναστοι. Για ύπηρεσία ένοπλη, όπως είχε καθιερωθεί ήδη με το Σύνταγμα του 1908. 'Ο θεσμός δέν είχε,

Θεμιστοκλής Ν. Παστιάδης.

φυσικά, την έννοια έθνικού κατατρεγμού. Μόνο που έκλεινε μέσα του το ένδεχόμενο, ότι μπορούσε μία μέρα ο άλύτρωτος 'Ελληνας να πολεμά με το όπλο των 'Ελλήνων του 'Ελεύθερου Κράτους. Κ' έδω βρισκόταν το τραγικό με τες άγνές, παρθενικές ένθικες ιδέες που έπικρατούσανε. 'Όστόσο ήρεμος ο κόσμος έφηνε τον καιρό να βολέψει την αιχμή αυτή.

Κατά τα τέλη του 'Οχτώβρη του 1914 ο τουρκικός στόλος, μ' έπικεφαλής τα γερμανικά πολεμικά «Γκσίμπεν» και «Μπρεσλάου», βομβάρδιζε τη Σεβαστοπόλη και τη Νοβροσσί-σκη. Και να μάς, μέσα στο χορό του Πολέμου.

Οι επιτάξεις δίχως τέλος.

Κ' έπακολούθησαν οι επιτάξεις. Καθαρὰ άνθελληνικές μανιασμένες λάμψεις. Και λαφυραγωγόντουσαν έπισημότατα τα 'Ελληνικά—κι' 'Αρμενικά—έμπορικά καταστήματα: ύφασματοπωλεία, παντοπωλεία, πρατήρια άποικιακών, γυαλοπωλεία, δεματοπωλεία, οικοδομική ξυλεία κλπ. Και άλλεπάλληλα. Τα λίγα έστω, γερά όμως καταστήματα των Τούρκων

«συμπολιτών», καθώς του Χουσεϊν έφέντη, των αδελφών Φουρτουτζατέ, του Μουχταρζατέ κλπ. μένανε τελείως άσούδοτα. Μή δέν ήσαν άλλωστε, αὐτοί, που μέ τόν Πρόεδρο τής Έθνικής Άμυνας (Μουσταφά Μιλλιέ), τόν φανατικό χριστιανομάχο Φουρτουτζαντέ Χατζή Χαροούν, όργανώναν τόν άνελέητο κατατρογμό; Καί ή Έλληνική περιουσία διοχετευόταν, άλλη στές άποθήκες Έπιμελητείας Στρατού και άλλη στόν άπόλυτο, άχόρταγο κατακοπήρα των δυναστών του τόπου.

Άλήθεια! Ναι! Παρολίγο νά τό ξεχάσομε: Στους Έλληνες έδιναν οί άρμόδιοι άποδείξεις παραλαβής: Ίσως ως σύμβολο γιά ριζική, έξοντωτική επίταξη... κι' αὐτής τής ζωής μας.

Έβρανοι γιά έθνικούς στόλους.

Παράλληλα, κάθε τόσο, έπιτροπή από φανατικούς Τούρκους περιτρεχε τά Έλληνικά—κι' Άρμενικά—καταστήματα, έπιτροπή από χανούμισσες τά πλούσια σίτια, και μάζευαν προαιρετικούς—διάβαζε άναγκαστικούς—έβραυους γιά τόν Τουρκικό Στόλο.

Όμολογίες... λεηλασίας.

Λίγο άργότερα έβραυν σέ κυκλοφορία όμολογίες άναγκαστικού θανείου του Κράτους. Κάθε τόσο φώτωνα στές πλάτες των Έλλήνων—και Άρμενίων—έναν αριθμό άπ' αὐτές, των 10, 30, 50, 100 λιρών κλπ. Ήτανε μία προσημαστική λεηλασία. Σέ Τούρκους νά δόσουν! Ποιός έπαιρνε;

Οί όμολογίες αὐτές ποτέ δέν ξεργυρώθηκαν. Τό 1927 ένας συμπατριώτης, κάτοικος Καβάλλας, έκαμε του κόσμου τά έξοδα, σύμφωνα μέ ύποδείξεις τής Ίς Παγκασή τής Πόλης. Οί όμολογίες έφτασαν, τέλος, στήν τράπεζα αὐτή, τήν Ίς Παγκασή, γιά νά τές φάει τό...σκατάδι. Καί ήσαν πολλές...

Ή έπίσημη άπειλή των Νεοτούρκων έπαιρνε πιά τή μορφή τής πραγματώσεως τής. Ό Ταλατά, ό καταχθόνιος Ταλατά, είχε διακηρύξει, ότι ή ιδιωτική Τουρκική οικονομία πρέπει νά φτάσει τήν Έλληνική, τήν χριστιανική, τήν οικονομία των αδελφών Έθνών! Πώς; Άς μή ένοχλοῦνται οί «συμπολίτες!»... Σταματοῦν κομματάκι, τούς φτάνουν οί Τούρκοι και μετά... έχει ό θεός. Μακιαβελισμός ολάκερος, ξεσκέπαστος. Άν έπρόκειτο γιά οικονομική άμίλλα έστω και προστατευόμενη... δικαίωμά τους. Καί μέ γιά τους. Ούτε και ύπήρχε λόγος νά έχομε φιλοδοξίες γιά οικονομική ήγεμονία...

Και στές συζητήσεις τους από τό 1908 και πέρα, οί πρώην ήμεροι και χανωτικά φιλοσοφικοί Τούρκοι συμπατριώτες, ξεχωρα όμως οί νεοφρόνιμοι από τή Μακεδονία και Ήπειρο Τούρκοι, έξαλλοι και φανατικοί και ολέθριοι, κάθε τόσο μάς τό σφύριζαν μέ κακεντρέχεια και όμότητα: «Σερβετινίζι, χέρ νέ κιονά ίσέ, έλινιζτέν άλατζάγιζ». Δηλαδή: «Όποσδήποτε θά σās άφαιρέσομε τήν περιουσία σας, τήν οικονομική σας όντότητα».

Όποσδήποτε... Μέ τές επίταξεις μέ τές εϊδικές έκβιαστικές φορολογίες, μέ τήν δήμεψη,

μέ τούς έξοντωτικούς έκτοπισμούς, μέ τή διαπαγή...

Ή καταδίκη αναπόφευγη.

Ειπώθηκε, ότι μέ τήν προσήλωσή κι' έπιμονή μας στους άλυτρωτικούς πόθους, στήν «Μεγάλη Ίδέα», έμεις οί Έλληνες τής Τουρκίας επισύραμε τή συντριβή μας.

Όχι! Οί Τούρκοι διατρέχανε τήν περίοδο τής άστικής τους επανάστασης. Μιάς επανάστασης ιδιότυπης, γεμάτης άκοίμητο έθνικιστικό μίσος, οιστριλατημένης από τό ξυνημένο ένστικτο τής λαφυραγώγησης κάθε ιδιοκτησίας του «Κιαβούρ», τροφοδοτημένης και ξαναμμένης από τήν πυκνή πολιτική έπήρεια των Γερμανών. Μέ δικές μας δυνάμεις και μέ τήν καλύτερη θέληση άκόμα, δέν μπορούσαμε νά ξεφύγομε τήν λαίλαπα. Ό ολέθριος δείκτης των καιρών έσημείωνε άμεση άπειλή και χαλασμό τής Έλληνικής τιμής, ζωής και περιουσίας.

Ή ήθικη αντίδραση.

Όστόσο ή Έλληνική ζωή άντεχε κι' άντιδρούσε, όσο ήταν ανθρώπινα δυνατό, στά χτυπήματα του φοβερού κατατρογμού.

Τό θάρρος πρὸς άνασχυρότηση δυνάμεων, κάθε φορά, ή πείρα, οί έλιγμοί δέν άπόλειψαν. Άπό τή ρίζα κάθε χαλασμού, κάτι άλλο, νέο σέ δύναμη, έλληνική ιδιότητα-ξεφύτρωσε.

Λίγο άργότερα, στίς αρχές του 1915, ή εκπαίδευση δεχόταν τά πρώτα χτυπήματα: Διαταγή του Ύπουργείου Παιδείας όριζε νά περιοριστεί ή Έλληνική γλώσσα μόνο στό γλωσσικό μάθημα, μία ώρα τήν ήμέρα, τ' άφηγηματικά μαθήματα, έκτός τά θρησκευτικά, νά διδάσκονται στήν Τουρκική, που κι' αὐτή ως γλωσσικό μάθημα ν' αρχίζει από τήν Α' Δημοτικού. Τά περιήφημα προνόμια έκαμαν φτερά.

Τό τελευταίο εφαρμόστηκε άμεσα. Τό πρώτο* έξοικονομήθηκε έξυπνα: Γεωγραφία και Ίστορία εξακολουθοῦσαν νά διδάσκονται στήν Έλληνική, μά παράλληλα, και σέ κεφαλαιώδιστα σημεία, και στήν Τουρκική.

Πρώτο δείγμα άνήσυχης έξοντωτικής διάθεσης.

Τό Μάρτη του 1915 δύναμη χωροφυλακής κι' άστυνομίας, μ' έλικεφαλής τό στρατιωτικό Διοικητή και τόν Έπαρχο (Καϊμακάμ), έκαμαν αφηνιδαστική έρευνα στά ύπόγεια τής «Ψωμιαδέου Σχολής» γι' ανακάλυψη όπλοστασίου. Ή έρευνα ύπήρξε άκαρπη, φυσικά. Όπλα δέν ύπήρχαν. Ή έντύπωση όμως στόν έλληνικό λαό, από τήν ολότελ' άδόκητη ένέργεια ύπήρξε, άποκαρδιωτική. Δεχόμεσαν άμότερο δείγμα άνήσυχης διάθεσης γιά έξόντωση.

Πώς σκαρφίστηκαν νά ένεργήσουν τήν έρευνα; Προδότες, καλοθελητές δικούς μας, δέν είχαμε. Ίσως οί Άρμένιοι μάς τή σκάρωσαν τή δουλειά, γιά νά περισπάσουν τήν προσοχή των Άρχών από δικές τους επαναστατικές κινήσεις. Κ' ή Ικανότητα δέν τούς έλειπε...

Ένα βλέμα στήν τραγωδία των Άρμενίων.

Τό τέλος τής πρώτης πολεμικής χρονιάς 1914—15 ύπήρξε τρομοκρατικό. Ή Άρμενική Έπανάσταση, που είχε ξεσπάσει λίγο πριν στό έσωτερικό τής χώρας, ψυχοραγούσε ήδη. Στίς 16 Ιουνίου του 1915 στρατιωτική τουρκική δύναμη, συγκροτημένη από όρεινούς τής Τοκάτης, περικύκλωσε τές άρμενικές συνοικίες, σιά μεσημβρινά τής ένορίας τής Ύπαπαντης. Άνάστατο ό τόπος μέ τούς πυκνούς πυροβολισμούς, από τά μεσάνυχτα κείνου* του Σαββάτου. Οί Άρμένιοι πιάστηκαν, καταγράφτηκαν, άφοπλίστηκαν, όσοι είχαν κρυμμένα όπλα, λεηλατήθηκαν από τις Έπίσημες Άρ-

χητες θανατηφόρο βόλι. Μέ τόν καιρό όλους, όσους έσωσαν οί Κοττωρίτες άπ' τό στόμα του Χαμού, και άλλους, που κατάφεραν νά δρασκετέψουν άπ' τό Έσωτερικό, ύστερ' από έπίπονες κ' επικίνδυνες συνεννοήσεις μέ Τούρκους πλοιοκτήτες κ' επιχειρηματίες του πολέμου, θά τούς φυγαδέψουνε στή Ρωσία. Γιά όσον καιρό παραμένανε, θά όργανώσουν—φτωχοί αὐτοί—συλλογή έράνων σέ τροφίμα και φορεσιές, τές νυχτερινές ώρες, από σπίτι σέ σπίτι, τόν χειμώνα του 1915—16. Πλείστοι, φτωχοί και πλούσιοι, δίχως διάκριση, παραλάβανε κ' υιοθέτησαν Άρμενόπουλα, από βυζανιάρικα ως 10—12 χρονών. Πολλά άπ' αὐτά άργότερα, τά περιμάζεψαν οί τουρκικές αρχές,

Ή Έλληνική συνοικία τής Ύπαπαντης και παραπάνω, άριστερά, ή Άρμενική συνοικία.

χές σ' ό,τι είχανε σέ κινητή περιουσία και ύστερα όδηγήθηκαν στό Έσωτερικό, δολοφονήθηκαν κ' εκτελέστηκαν όμαδικά, σέ μικρές αποστάσεις από τήν πόλη και άλλοι, όσοι διαφύγανε, σκόρπησαν, οί τεχνίτες ιδίως, στά διάφορα σημεία τής Ανατολής. Ή Μουσούλη, που γι' αὐτήν τάχα τούς προόριζαν, πήρε νόημα συνθηματικό: Χάρος!... «Λές, στείλ'νε μας σό Μουσούλ'...»

Συγκίνηση κι' αυτεθυσία Έλληνική.

Μέσα στές περιστάσεις αὐτές, τές τραγικές κι' άσφυκτικές, άναδείχτηκε κ' έδρασε σ' όλη τή τή μεγαλοπρέπεια ή αυτοθυσία του Έλληνικού στοιχείου. Μέ κίνδυνο τής υπαρξής τους τής ίδιας, οί Έλληνες του τόπου κρύψανε Άρμένιδες κι' Άρμένισσες, που ζήτησαν καταφύγιο σ' Έλληνικά σίτια. Ό νεαρός Πρόδρομος Παπαδόπουλος (Τσιπουχτζής), τύπος ένθουσιώδικος, βοηθώντας, μέσα στήν άπέραντη δυστυχία τους, Άρμένιους, γιά νά διαφύγουν από τόν κλοιό, τήν ίδια νύχτα, δέ-

γιά λόγους. Άσχετο. Μετά ένα—δυό μήνες γυναίκες και κορίτσια, πού σώθηκαν έτσι, κυκλοφοροῦσαν, περιορισμένα κάπως, μέ έλληνικά όνόματα: Μαρία, Κυριακή, Ούρανία... Κ' όλα αὐτά, ένω ποτέ έως τότε οί σχέσεις ανάμεσα στές δυό έθνοτητες δέν ύπήρξαν άγαθές!

Περιφρόνηση πρὸς τές ύποδείξεις τής πείρας.

Κάποιοι, άνάμσο' από τά οεβάσμια γηραιά, άντιμετωπίζοντας ψυχρότερα, δίχως αισθηματισμούς, τήν τραγική κατάσταση άμολοῦσαν τή σουπιά, θέτοντας, έτσι άθωα τάχα, τήν πείρα τους στή διάθεση των νεότερων, γιά νά καταδείξουν τή διαφορά στήν ψυχρόσυνη των δυό λαών. Μέ τήν έλληνική επανάσταση του 1821—καθώς διηγόντουσαν αὐτοί—δταν ξεσηκώθηκε κατατρογμός σέ βάρος του έλληνικού στοιχείου, οί Άρμένιοι περιτρέχανε μαζί μέ τούς Γενίτσαρους τούς δρόμους και ύποδειχόντας έλληνες, έλεγαν μέ μαστοριά Ίού-

δα: «'Αγά, πού πιζίμ Κώστη. 'Εγι ατάμ. Πονά Ιλισίκ γιόν». («'Αγά, αυτός είναι ο δικός μας ο Κωστής. Καλός άνθρωπος. Μή τον πειράξεις»).

Μά οι υποθήκες αυτές, σέ ηχο πλάγιο, δέν έπιαναν τόπο...

Ανταπόκριση τών Αρμένιων.

Γιά τή μεγαλοψυχία τούτη άρκετοί Έλληνες του τόπου σύρθηκαν στες φυλακές, στά Στρατοδικεία (Τιβάνι-χάρπ), τιμωρήθηκαν σκληρά.

Πόσο γενναία όμως πλέρωσαν οι Αρμένιοι τους Έλληνες συμπατριώτες τους με την ιδιότυπη εύγνωμοσύνη τους!

«Έτυχε να πιαστούν Αρμένιοι και Αρμένισσες από τές Αρχές. Και μαρτύρησαν, διχως άνάγκη, τά σπίτια, όπου βρήκαν περιθάληη.

Έλληνας οίκογενειάρχης, εύπορος, ύστερ από άδυστηρότατη διαταγή γιά παράδοση κρυφών Αρμενίων, παρακάλεσε τήν φιλοξενούμενη Αρμένισσα, κόρη φίλου του, να κρυφτεί προσωρινά σέ σπίτι που τής ύπόδειξε. Πήρε τήν άδόκητη άπάντηση: «'Αν μου ξανακάνεις τή σύσταση, θά πάω να σέ μαρτυρήσω». Και τούτο, γιά να έξασφαλίσει καλοφαγία συνέχεια! Και όμοια πολλά...

Μά μήπως με τήν είσχώρηση τών Βουλγάρων τó 1941 στήν Ανατολική Μακεδονία και Δυτική Θράκη, δέν ξεχύθησαν κ' οι Αρμένιοι τής Βουλγαρίας στες επαρχίες μας αυτές με άλλαλαγμούς και θριαμβικές ζητωκραυγές ύπερ αείτης, γιά τήν άπελευθέρωση τών αδερφών τους; Και δέν έσπειραν τή δυστυχία στόν τόπο, μαζί με τους... έλευθερωτές; Μήπως δέν έδειξαν οι Αρμένιοι τής λοιπής Ελλάδας όλη

τήν χαιρεκακία τους γιά τά δεινοπαθήματα, γιά τό χαμό τής άνεξαρτησίας μας; Και δέν συνεργάστηκαν στανά και δλέθρια με τους Γερμανούς; Ήταν ή απόδειξη τής εύγνωμοσύνης τους πρós τό φαχό Κράτος που τους φιλοξενούσε! Αχαριστία και κακεντρέχεια, με συνέχεια και συνέπεια. Υπάρχουν λόγοι ιστορικοί: Δέν μας άναλογούνε, Υπάρχουν κ' έξαιρέσεις; Ποιός τό άρνείται; Και μακάρι νάπνιαν τόν κανόνα.

Οι πολιτικές συνέπειες γιά τους Έλληνες — Στρατόπεδα εργασίας.

Σπουδαίο άπατέλεσμα τής Αρμενικής τραγωδίας ήταν — αντίθετ' άπ' ό,τι θά περίμενε κανείς—ό τέλειος κλονισμός τής θέσης του Έλληνικού στοιχείου. Ο φανατισμός τών Τούρκων, από τόν πιό μορφωμένο και υπεύθυνο έως τόν πιό άμόρφωτο, άποκορυφώθηκε. Ο κάθε γκιαούρης, ό όποιος Έθνότητας, είχε καταντήσει σκόληκας στά μάτια τους. Τά όπλα άφαιρέθηκαν, αυτόματα, από τους Έλληνες στρατιώτες, έξόν από ελάχιστους που βρέθηκαν σέ γραμμές προχωρήμενες. Κι' ό άοπλος Έλληνικός στρατός, μαζί με τά ύπολείμματα τών Αρμενίων και λίγους Τούρκους άοπλους—βοηθητικούς (γάρι μουσελλάχ)—άποτέλεσαν τά περιβόητα «τάγματα εργασίας» ή «Στρατόπεδα εργασίας», τά «Αμελέ ταπουρού», ή γιά τό έξευτελιστικότερο, κατά τή λαϊκή έκφραση, τά «Εσεκ ταπουρού» — Γαϊδουροτάγματα.

Η νέα κατάσταση θά συνεχιστεί έως τό τέλος του πολέμου και, με μικρή διακοπή, έως τής όλης Έθνικής τραγωδίας τή λύση.

(Συνεχίζεται)

ΚΟΡΟΝΙΞΑ Η ΚΟΡΟΞΕΝΑ

Του ΑΝΑΝΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Η παροῦσα πραγματεία θά περιλάβη τήν περιγραφήν του χωρίου Κορόνιξα, εκ του οποίου κατάγομαι, διά τά άνοιξουν μερικά πτυχά τής γεωγραφικής θέσεως, γεωλογικής συστάσεως, πλούτου, όρεογραφίας, ιστορίας, άκμής και παρακμής του μικρού μόν, άλλα σπουδαίας ιστορικής και γεωλογικής αξίας χωρίου τούτου. Προσεχώς δε θέλω έπεκτοθή εις περιγραφήν θρύλων και παραδόσεων εκλειπόντων ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ εκ τών έρειπίων τών όποιων ούχι κανονικά άνασκαφαί, άλλ' άπλα καλλιέργειαί άγών πολλά κειμήλια έφερον εις φώς. (τό «Μοναστήρι» τό «Χωτόφολα (Φωτοβόλα) κλπ. ως και τιαύτην περίε του πλούτου, αρχαιολογικής σπουδαιότητος και θρύλων τών χωρίων Φυσερά Τραπεζούντος και Έρσεήλ—ματέν Τριπόλεως.

ΚΟΡΟΝΙΞΑ ή Κορόνιξα (Τουρκ. Κιορούκσε) μετονομασθεΐσα έσχάτως ύπό τών Τούρκων εις «Τζεμιβώ—κιοί».

1) ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΙΣ.—Τό χωρίον άποτελεί τήν Ανατολικήν κοιλίδα τής περιοχής Τζιζερε (εκ τών όμωνύμων Ποταμού (Τζιζερε-τερεσή) ή «Πατάμιον Χόφιας» ή και «Ποτάμιον Αμπρικάντων» κατά τόν κ. Γ. Θ.

Κανδηλάπη) και ύπάγεται εις τήν Διοικήσιν Αργυρουπόλεως (Γκιουμουχανέ) τής επαρχίας Αρδάσης (Δορούλ) του Νομού Τραπεζούντος. Κείται περί τά πενήκοντα χιλιόμετρα δυτικώτερον τής Αργυρουπόλεως και και περί τά είκοσι χιλιόμετρα νοτιοδυτικώτερον Αρδάσης (Δορούλ).

Η κτηματική περιοχή του χωρίου όρίζεται πρός Α. με τās περιοχάς τών χωρίων Αδισα, Πιβερά και Σιδη (Τσίτε), πρός Δ. του χωρίου Μασερά και τής κοιτης του Ποταμού Τζιζερε-τερεσή, πρός Β. με τās περιοχάς τών χωρίων Αμπρικάντων και τών ένοριών αυτού Παγαράντων, Γονοκόλ και Άγιος Γεώργιος και πρός Ν. με τās περιοχάς τών χωρίων Φυτίανα και Μαυρενά.

Τό χωρίον διασχίζει ό εκ τών ύψωμάτων τής περιοχής αυτού σχηματιζόμενος παραπόταμος, όστις χύνεται εις τόν ποταμόν Τζιζερε, όπου άκριβώς συναντώνται τά όρια τών χωρίων Κορόνιξα—Αμπρικάντων, ό όποιος μετά του παραποτάμου «Κάνι» και του τοιούτου «Κιουρτί», άποτελεί τόν Χαρσιώτην ποταμόν, εκβάλλοντα εις τόν Ευξεινον Πόντον, μεταξύ Τριπόλεως και Χαλάβαλας.

2) ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΣΥΣΤΑΣΙΣ.— Η εκ τεσσαράκοντα περίπου χιλιάδων στρεμμάτων έκτασις τής κτηματικής περιοχής του χωρίου είναι άνώμαλος σχηματίζουσα ύψώματα, λαγκάδια, λόφους, όροπέδια και κλιτύς.

Τά περισσότερα ύψώματα τής Α. πλευράς τής κτηματικής περιοχής του χωρίου έχουν ύπέδαφος ύποκρύπτον πλουσιώτατα μεταλλεύματα χαλκού, άργύρου και μαγγανίου, ή εκμετάλλευσίς τών όποιων από του 16ου μέχρι του 19ου αΐδνος άπετέλεσε τήν μετά Χριστόν λαμπροτάτην άκμήν του χωρίου, όπερ κατά τό διάστημα τούτο κατέστη καταφύγιον άσφαλές τών Έλλήνων του Πόντου, ότινες κατέφυγον ύπό τήν προστασίαν τών αρχιμεταλλουργών αυτού, χαιρόντων σπουδαίαν εκτίμησην παρά τοις Σουλτάνοις και σέβας παρά τας Αρχαίς του τόπου.

Εις τās ύπερβείας του ύψώματος «Αηλίας» εκρείε μεταλλικόν ύδωρ χρώματος έρυθροκίτρινου. Έν αυτώ έρείπτοντο τεμάχια σιδήρου, λευκοσιδήρου, χαλκού κλπ. εκ τών έφθαρμένων μεταλλικών αντικειμένων τά όποια διαλύοντο από τών έπίδρασιν του μεταλλικού τούτου ύδατος και έπηλοποιούντο. Έκ του πηλού τούτου διά θερμάσεως έξήγατο δευτέρων ποιότητος χαλκός, ό όποιος, ως έλέγχο, τικόμενος άπέδιδε 40% άρίστης ποιότητος χαλκόν. Έσχάτως τό μεταλλικόν τούτο ύδωρ χρησιμοποιείτο ως άποτελεσματοκίωτατον πρακτικόν φάρμακον κατά δερματικών παθήσεων ανθρώπων και ζώων.

Η νοτία και νοτιοδυτική πλευρά τής περιοχής του χωρίου παρασύρονται ύπό τών θέσεων Μανέας, Καρβονοπήγαδο, Μέγαν Αλών, Ζουρνατζή-ρακάν, Τσιναμένον, Γουντρούμ και Παρδία, εγκλείουν επιπολαίως μέν ξυλίτην, εις τό υπέδαφος δε δείγματα χαματούχου λιγνίτου και κοιτάσματα καθαρού τοιούτου. Εις έν δε σημείον τής περιοχής τής θέσεως «Μαέας» (καπνιάς) τών ύπερβείων του ύψώματος Τσελετούρτζια παραπλεύρως χειμάρρου, ύπάρχει μικρά έκτασις τέλματος με διαρκώς ύγρην επιφάνειαν στίλβουσαν και άναδίδουσαν όσμην πετρελαίου, δείγμα κατά πᾶσαν πιθανότητα πετρελαιοφόρου υπεδαφους.

Έκ πολλών ύψωμάτων τής κτηματικής περιοχής του χωρίου παρασύρονται ύπό τών χειμάρρων όγκοι λίθων, χρώματος άνοιχτού τσφρού, οι όποιοι θραυόμενοι παρουσιάζουν πολύχρωμα ήμικύματα, δείγματα ίσως του μαγανιοφόρου πλούτου αυτών.

Πλήν τούτων, όλόκληρος ή έκτασις τής θέσεως «Τσελετούρτζια» ή όποια άποτελεί μέρος του δευτέρου σκέλους του χωρίου, τό όποιον σχηματίζει ή όροσειρά «Αχμούτ» άποτελείται από σκιστολίθους, χορηγούντας φυσικάς πλάκας, διά τών όποιων έστεγάζοντο οι Νοοί και κατεσκευάζοντο τά γεισώματα τών δωματίων τών κατοικιών.

3) ΠΛΟΥΤΟΣ.— Τόν ύπόγειον πλούτον του χωρίου συντηγνίζετο ή εύφορία τής επιφανείας τής καλλιεργησίμου έκτάσεως εις άπόδοσιν σιτηρών, όσπρίων, κηπουρικών και έξαιρέτων όπωρικών.

Εις τήν έκτεταμένην βοσκήσιμον έκτασιν τής κτηματικής περιοχής του χωρίου εκτρέφοντο, πλην τών μεγάλων ζώων και ποιμένων, όχι μόνον τών κατοίκων του χωρίου, άλλα και τών διά παραθερισμόν προσερχομένων εκάστοτε κτηνοτρόφων εκ τών χωρίων τής περιφερείας Τριπόλεως Χαρσιώτη κ. λ. π. τά όποια διητώντο εις τās περιοχάς τών πλουσιωτάτων εις βοσκήσιμον έκτασιν θερέρτων (Παρχάρτζια) του χωρίου με τās όνομασίαις «Μεγάλον Παρχάρ», Τσιναμένον και Τσελετούρτζια».

Τά σάφια, τά όποια προήρχοντο από τās θερινάς βοσκάς του χωρίου έφημίζοντο διά τό όλόπαχον και έξαιρέτου γεύσεως κρέας των, τήν θαυμασίαν γεύσιν του όποιου οι κτηνοτρόφοι απέδιδον εις τά σπάνια βότανα τά όποια εύρίσκοντο μεταξύ τών χόρτων τής νομής τών ζώων με τās τοπικάς όνομασίαις «κιμιέ—ότου, κορσάιτα, τουτουγιά κ. λ. π.».

Η Ιδιόζουσα γεύσις και τό έξαιρέτον άρωμα του μέλιτος τό όποιον παρήγαγε τό χωρίον και τό όποιον ήτο πλουσιώτατον, λόγω τής διαρκούς άνθοφορίας, ίδια τών άποκρήμωνων και σκιερών εκτάσεων, προσέδιδον εις αυτό αξίαν όχι μόνον θρεπτικής τροφής, άλλα και τιαύτην ως φαρμάκον κατά άσθενειών.

Πλήν τών σιτηρών, όπωρικών, μελισσοκομικών και κτηνοτροφικών ειδών (κρέας, βούτυρον, άποβουτυρωμένον δξύγαγα (πασικτάνι) (!) άρκετήν έξαγωγήν άπέδιδε τό χωρίον και εις πουλερικά και όά.

Εις τόν φυσικόν πλούτον του χωρίου, του όποιου ή εκμετάλλευσίς είναι δυνατόν να καταστή λϊαν άποδοτική, καταλείχονται και οι μεγάλοι καταρράκται, ως τό «Σιροσιόριον» του ρυάκος τής θέσεως «Αγριόδη» του όποιου ή πτώσις τών ύδάτων είναι δυνατόν να παραγάγη κινητήριον δύναμιν έντάσεως 80—100 ίππων.

4) ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ.— Τής κοιλιάδος τής κτηματικής περιοχής του χωρίου δεσπόζουν τά δύο κυριώτερα όρη με ύψος δύο χιλιάδων και πλέον μέτρων εκαστον, ανατολικώς μέν τό «Παγωμένο» δυτικώς δε τό «Αχμούτ». α) Τό «Παγωμένο» φέρει πρός τήν βορειοδυτικήν μέν κατεύθυνσιν αυτού τά όροπέδια «Καν—κανάς», «Παθνήνα» με κεντρικώτεραν επέκτασιν μέχρι τών ύψωμάτων «Αρδάσης», (Δορούλ) και έτέραν πρός τās ένορίας του χωρίου Αμπρικάντων, εις δε τήν νοτιοδυτικήν τιαύτην πρός τό κυριώτερον θερέρτων του χωρίου Μεγάλον—Παρχάρ». β) Τό «Κέρμερι» με κατεύθυνσιν όροσειράς άποτελουμένης εξ ύψωμάτων και ταπεινωμάτων τά όποια ένώνουν τό δρος μετά του έναντι αυτού τοιούτου «Αχμούτ».

Ένταύθα σκόπιμον εύρίσκω να κάμω μίαν παρέκβασιν διά τινας ιστορικάς σημειώσεις διά τό ύψωμα «Κάν·κανα» του όρους Παγω—

(1) Άποβουτυρωμένο, βρασμένο, στραγγισμένο και άλατισμένο γασορτι, τό όποιον εύφύλαττον εις γαλβανισμένα πυθάρια οι Πόντιοι και παρεσκευάζον εξ αυτού τόν περιφωρον «σορβή» (σορπα) από λιγυούρι ή ρύζι και τά «τανάες» (σορπα λυχανικών), από διάφορα χόρτα, ίδια δε από τό σπουδαιότατον από θρεπτικής και φαρμακευτικής άπόψεως χόρτον με τήν τοπικήν όνομασίαν «Κορσάιτα».

μένον. Η κορυφή του ύψωματος «Κάν - κανα» του όρους «Παγωμένον» και ή προς τὰ δεξιὰ και ἀριστερὰ όροσειρά αὐτοῦ, μετὰ τοῦ όροπεδίου «Παθνήια», μέχρι τῆς παρυφῆς όπου ή θέσις «Πόρτας» διετέλεσαν σπουδαία στρατηγικά σημεῖα και τὸ πάλοι κατὰ τοὺς μεταξὺ Τουρκομάνων και Κομνηνῶν πολέμους και ἐσχάτως κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, όποτε κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων τὸν Ἰούλιον τοῦ 1916 τὰ μέρη ταῦτα. Διότι, τότε μὲν ἐκεῖ κατέφυγον οἱ Τουρκομάνοι όταν ἀνεχαιτίζοντο ὑπὸ τῶν Κομνηνῶν ἐκ τῶν όχυρωμάτων «Καστέλ» τῆς Ἀρδάσης, όποτε, κατὰ τοὺς θρύλους τῆς παραδόσεως, εἰς κάποια μάχην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐχύθη τόσον πολὺ αἷμα εἰς τὰς δύο ἀπέναντι ἀλλήλων πλευρὰς τῶν ὕψωμάτων του, ὥστε εἰς τὸ χαμηλότερα σημεῖα αὐτῶν ἠνώθη και ἀπετέλεσεν ἐνισίον ῥοὴν και ἐκ τῶν περιστατικῶν τοῦτου ὠνομάσθη τὸ όρος ὑπὸ τῶν Τουρκομάνων «Κάν - κανά» (αἷμα εἰς αἷμα). Ἐσχάτως δὲ κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Ρωσικῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων τὸν Ἰούλιον 1916, ή Τουρκικὴ όπισθοφυλακὴ, όπισθοχωροῦσα ἐκ τοῦ μετώπου τοῦ όρους Ζύγανα και διελθοῦσα εἰς Ἀρδάσαν ἀνήλθε διὰ τῶν ὕψωμάτων τῶν χωρίων Παλαιοχώρι και Ρυάκι τὴν 7ην Ἰουλίου 1916 εἰς Κάν - κανα, όδόθεν συνεκράτησε γενναίως ἐπὶ πενθήμερον τὴν Ρωσικὴν προέλασιν, μέχρι τῆς 11ης τοῦ ίδίου μηνὸς ἵνα δοθῆ καιρὸς εἰς τὰ μεταγωγικά νὰ όπισθοχωρήσουν χωρὶς νὰ παραδοθῶν όποτε και ἐγένετο ή κατάληψις ὑπὸ τῶν Ρώσων και τῶν μερῶν ἐκείνων. Καὶ τὸ σημαντικώτερον, τὰ δύο ταῦτα όρη τοῦ χωρίου Κορνίτζα, Παγωμένον και Ἀχμουτέ, διετέλεσαν τὸ όχυρωμένον μέτωπον τῶν Ρώσων μέχρι τοῦ φθινοπόρου τοῦ 1917 ἔτους, όποτε, λόγω τῆς Ρωσικῆς μεταπολιτεῦσεως, ἐδόθη ἐκείθεν τὸ πρῶτον σύνθημα όπισθοχωρήσεως τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων ἐκ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ μετώπου Τρίπολις—Ἐρζερούμ (Θεοδοσιούπολις).

Τὸ όρος τοῦτο ἀποτελεῖ μετὰ τῶν λόφων, βουνῶν, κλιτύων, χειμάρρων και ρυακίων αὐτοῦ τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο σκελῶν τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τῆς κοιλάδος τοῦ χωρίου και ἐγκλείει τὰ πλουσιώτατα μεταλλεύματα τὰ όποια ἔδωκαν νέαν ζωὴν εἰς τὸ χωρίον ἀπὸ τῆς ἀνασυστάσεως αὐτοῦ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 13ου αἰῶνος και συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπὶ τριακόσια ὄλα ἔτη ἀκμὴν τοῦ χωρίου.

Ἀξιοσημείωτοι ὀνομασίαι τῶν ὕψηλάντων ὕψωμάτων και διαφόρων ἄλλων θέσεων τῶν πλευρῶν τοῦ όρους τοῦτου εἶναι Ἀσπρόλιθος, Λεφτοκάρνα, Χαζνᾶ—μαγοράς, Ρασίν, Βράσας, Πεγάδια, Σταβράκι, Κόρκι, Κάστρου, Ἀηλιάς, Μαντρόπα, Μαρανεαγούλια, Βαθὺν ὄρμιν και Ἀεθόδωρον.

και 2) Τὸ «Ἀχμουτέ» μετὰ τὴν όροσειρὰν αὐτοῦ ἐκτεινόμενὴν κατὰ μῆκος τῶν νοτιανατολικῶν και τῶν δυτικῶν όρίων τοῦ χωρίου και ἀποτελοῦν τὸ ἐν τῶν πλευρῶν τοῦ ὕψηλότερου όρους «Ἀεμπαῦλον». Περιλαμβάνει εἰς τὰ ὕψωματα και ταπεινώματα τῆς κτηματικῆς περιοχῆς αὐτοῦ τὰ δύο θέρετρα τοῦ χωρίου

«Τσελετούρτζια» και «Τοινεμένον» τὰ όποια διακρίνονται διὰ τὴν ὑπέροχον και ἐκτεταμένην συνεχὴ βοσκήσιμον ἐκτασιν αὐτῶν μετὰ περιφύμους κυριωτέρας θέσεις ή «Σουδα» τὸ «Μέγαν τ' ἄλων» τὸ «Βουδοιόπ» τὸ «Γουντρούμ» τὰ «Γαβούτζια» τὰ «Φανερά» τοῦ «Κορῶν-πεγάδ» και ἄλλα και τὰς κυριωτέρας καλλιεργησίμους θέσεις μετὰ ὀνομασίας: τ' Ἐναύλια, τὸ Κερασιούς, τὰ Λωρία, Ἀεμπαῦλον, τ' Ἀγρίδ, τ' Ἀποκρέμαμαν και ἄλλα.

Ἀπασαί αἱ ὡς ἄνω ἐκτάσεις φέρουσι πολὺ πληθεῖς πηγὰς ἐξαιρέτων και διαυγεστάτων ποσίων ὕδατων ἐξ ὧν σχηματίζονται τὰ διάφορα ρυάκια τὰ όποια σχηματίζουν τὸν εἰς τὸν ποταμὸν Τζιζερε (Χαρσιώτην) χυνόμενον παραπόταμον τοῦ χωρίου.

Δύο ὡς εἵπομεν εἶναι τὰ κυριώτερα όρη τὰ δεσπόζοντα τοῦ χωρίου «Παγωμένον» και «Ἀχμουτέ».

Μεταξὺ τῶν σκελῶν τῶν όρέων τούτων και ἀκριβῶς εἰς τὰς ὑπωρεῖας αὐτῶν ἐξετείνοντο αἱ ἐνορία τῶν ἐκπατρισθέντων κατὰ τὸ 1916 κατοίκων τοῦ χωρίου, οἵτινες ἀπετέλουσαν τότε 49 μόνον οἰκογενεῖας και τῶν όποιων ὁ ἐκπατρισμός ὁ όποιος προήλθεν ἀπὸ τὴν Ρωσικὴν κατοχὴν, ἐχει όριστικοποιηθῆ διὰ τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς Ἀνταλλαγῆς Πληθυσμῶν.

Εἰς τὰ ἄκρα τῶν σκελῶν ἀμφοτέρων τῶν όρέων τούτων ἐκτείνονται τὰ ἐκ πεύκων διατηρηθέντα δάση μετὰ τὰς ὀνομασίας, τῆς μὲν πλευρᾶς τοῦ όρους «Παγωμένον» τὸ δάσος «Ἀλατόμ» (ὕλοτόμ), τῆς δὲ ἐναντι αὐτοῦ πλευρᾶς τοῦ σκέλους τοῦ όρους «Ἀχμουτέ» τὸ δάσος «Τσακαλάντων», αἵτινα, ὄχι μόνον οἰκοδομήσιμον ὕλην ἐξησφάλιζον διὰ τοὺς κατοίκους ἀλλὰ και ἀρχετὴν καύσιμον ὕλην εἰς ξηρόκλαδα, κούσουρα, καρούμπαλα (καρπούς πεύκων) τὰ περίφημα (Μομάτζια) ἀλλὰ και πλούσιον ὄξυγόνον διὰ τὸ ζωογόνον κλίμα τοῦ χωρίου.

Θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἐν ταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κεφαλαίου ὀρογραφίας τοῦ χωρίου και τὴν ἔκτασιν τῶν ἐνοριῶν τῶν κατοίκων μετὰ τὰς ἱστορικὰς ὀνομασίας αὐτῶν.

Οἱ ἐκ 49 οἰκογενειῶν τελευταῖοι κάτοικοι τοῦ χωρίου οἵτινες ἀπέμειναν ἀπὸ τὰς 600 τοιαύτας τῆς ἐποχῆς λειοουργίας τῶν μεταλλείων, εἶχον τὰς κατοικίας των ἐσπαρμέναις ἐπὶ ἐκτάσεων τριῶν περίπου χιλιομέτρων κατὰ μῆκος τοῦ κέντρου τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ διαχωρίζοντος αὐτὸ παραποτάμου και ἐσχημάτιζον τὰς ἐξῆς μετὰ τὰς παλαιὰς των ὀνομασίας ἐνορίας, φερουσᾶς οἰκογενεῖας μίαν ἐκάστη τούτων 1) Τρεῖς ή ἐνορία «Μανουλάντων» 2) Δώδεκα ή ἐνορία «Γιαχειμάντων» ή «Φεσσέντων» 3) Δύο ή ἐνορία «Ταχμαζάντων» 4) Πέντε ή ἐνορία «Μουσκαραντων», 5) Δύο ή ἐνορία «Τυακάντων», 6) Πέντε ή ἐνορία «Καρτσαινάντων» 7) Τρεῖς ή ἐνορία «Ἀληβρεκάντων», 8) Τρεῖς ή ἐνορία «Σιαχάντων» ή «Γουλουτζάντων», 9) Δύο ή ἐνορία «Ζηνάντων», 10) Ἐξ ή ἐνορία «Συμεωνάντων», 11) Τρεῖς ή ἐνορία «Ἐξα-

κουστάντων» ή «Μεσιχωρίου», ὡς και τὰς ἐρικωθεῖσας «Καπλανάντων», «Γασσαλάντων» και «Τσανοπάντων».

ὄν) ἹΣΤΟΡΙΑ.—Ἐξ ὄσον ἐκ παραδόσεως και χειρογράφων διεσώθησαν, ἐκ χωρίων ΚΟΡΟΝΙΞΑ ή το σπουδαῖον κέντρον Ἑλλήνων και κατὰ τὴν ἐποχὴν Βυζαντινῶν και κατὰ τὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐπτάκις δέ, ὡς ἐλέλετο, ἠρημώθη και ἐπτάκις ἀνοικοδομήθη.

Ἡ ἐκ παραδόσεως ἐκδοχὴ αὐτῆ, ἂν θὰ ἐθεωρεῖτο τρόπον τινὰ ἐπισφαλῆς, πολὺ ἀσφαλῆ καθιστοῦν τούτην τὰ σωζόμενα ἐρεπία ἀρχαιολογικῶν τοίχων και ὕπογειων στοῶν, μετὰ ἀνάγλυφα ἀναγόμενα εἰς ἐποχὴν ταῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ή τοῦ Μιθριδάτου. Ποῖος ὄμως ὁ ρόλος τῶν όποιον ἐπαῖξε τότε, ποῖος ὁ πληθυσμός αὐτοῦ και μετὰ τί ὄνομα ἐκαλεῖτο τὸ χωρίον, παρέμειναν σκοτεινὰ.

Σαφεστάτην ἐνδείξιν τῆς ὑπάρξεως Ἑλλήνων κατοίκων τοῦ χωρίου κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας και τῆς σπουδαιότητος τῆς ἀξίας αὐτοῦ, παριστάνουν σήμερον 1) ή περίφημος κατακόρυφος ὕπογειος στοῶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα «ΚΡΑΓΚΡΑΝΟΥΑΣ» μετὰ τῶν ἐπὶ τῶν βραχωδῶν τοιχωμάτων αὐτῆς ἀρχαίων ἀναγλύφων διὰ τὴν Π. Χ. ἐποχὴν και 2) τὸ ἐρειπωμένον φρούριον «ΚΑΣΤΡΟΝ» μετὰ τὸ ἐν αὐτῷ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου διὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Βυζαντινῶν.

Μία βεβαίως, συνοπτικὴ περιγραφή τῶν ἀρχαιολογικῶν τούτων ἐρειπίων δὲν θὰ παρίστανε τολμηρὰν τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ταῦτα μαρτυροῦν τὴν θετικῆς τῆς ἐκδοχῆς ὅτι τὸ χωρίον ἀπετέλει σπουδαῖον Ἑλληνικὸν Κέντρον κατὰ τὰς ὡς ἄνω ἐποχὰς και διὰ τούτο, δὲν θὰ παραλείψω νὰ παραθέσω ἐνεαυθα εἰκόνα τῆς καταστάσεως αὐτῶν, ὡς αὐτὴ ἐνεφανίζετο κατὰ τὴν τελευταίαν ἐρήμωσιν τοῦ χωρίου.

Ὁ «ΚΡΑΓΚΡΑΝΟΥΑΣ» ἀποτελεῖ μίαν ὕπογειον κατακόρυφον βραχώδη ρωγμὴν εἰσχωροῦσαν βαθύτατα εἰς τὰ ἔγκατα μίᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ όρους «Κάν - κανα» βραχώδους πλαγιάς τῆς κτηματικῆς θέσεως «Σιάνας» κειμένης μεταξὺ τῶν θέσεων «Μέγαν - Μελοσω νάρ» και «Τοιρὰ - σπέλον» ἐναντι τοῦ θερέτρου «Μεγάλου Παρχάρ».

Τὸ πῶς ἐσχημάτισθη τὸ χαῖνον κατακόρυφον τοῦτο βάθος, κατὰ ποῖαν ἀκριβῶς ἐποχὴν, τί σχῆμα εἶχε πρότερον, πῶς ἐκαλεῖτο και εἰς τί ἐχρησιμοποιοῦετο ἀνάγονται εἰς ἀρχαιολογικὴν ἔρευναν.

Ἐκεῖνο τὸ όποιον ή παράδοσις μᾶς μετέδωσεν εἶναι, ὅτι ἦτο τὸ καταφύγιον τοῦ χωρίου ὄσακις ἐνεσκηπτε ή δίκην θεομηνίας θερίζουσα τότε θανατηφόρος Πανώλης, ἦτις, ὡς ἐλέγετο, πολλάκις ἠρήμωσε τὸ χωρίον μετὰ τὸ ἀπαισίον

ὄνομα «Γουρζουλάς». Ἐλαβε δὲ τὴν ὀνομασίαν Κραγκρανούας, διότι, διὰ νὰ καταστῆ δυνατὴ ή κάθοδος και παραμονὴ ἐντὸς τῆς χαώδους ἐσωγείου στοῶς, ἐκυλίοντο κατακορημιζόμενοι εἰς τὸ βάθος ἐκ τῆς στενῆς ἐκ βραχωδῶν πλευρῶν εἰσόδου, ὀγκώδεις λίθοι και ἐσχηματίζοντο οὕτω κλιμακωταὶ ἐπιφάνειαι, ὡς αὗται ἐπαρουσιάζοντο ἐσχάτως και ἐπὶ τῶν όποιων παρέμεινον οἱ καταφύγοντες. Οἱ κατακορημιζόμενοι ἐν αὐτῷ λίθοι, εὐρίσκοντες πότε τὴν μίαν πότε τὴν ἄλλην πλευρὰν τῆς ρωγμῆς, ἐδιδον τὴν ἀντήχησιν Γκράν!! γκράν!! γκράν!! ἔξ' ἧς και ἔλαβε τὸ ὄνομα Γραγκρανούας, παρὰ τῶν συγχρόνων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, κατοίκων τοῦ χωρίου, δεδομένου ὅτι ή κατακορημισις και ὁ ἦχος Γκράν!! γκράν!! γκράν!! και εἰς τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν ὑπέπεσε κατὰ τὰς ἐπισκέψεις μας κατὰ τὴν παιδικὴν μὲν ἡλικίαν χάριν διασκεδάσεως, ἀργότερον δὲ ὡς θαυμαστάς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἀξίας τῆς κατακορύφου τούτης ἐσωγείου στοῶς μετὰ τῶν εἰς τὰ τοιχώματα αὐτῆς ἡμικατεστραμμένων ἀναγλύφων.

Ἐπανελημμένως κατήλθον εἰς τὴν στοῶν και ἐπροχώρησα κατελθὼν μέχρι δέκα περίπου μέτρων βάθους τῶν κλιμακωτῶν θέσεων αὐτῆς και περιεργάσθημι τὸ βάθος διὰ κατακορημισεως λίθων ή ἐξακοντίσεως πετραδίων εἰς τὸν σκοτεινὸν ρωγμώδη θόλον τῆς στοῶς.

Ἐκεῖ ἐπὶ τῶν φωτολούστων σημείων τῶν δύο πλευρῶν τῆς στοῶς διακρίνονται χαραγμένα ἀντίστροφα ἀνάγλυφα ἐνθεν μὲν σγουρότριχος προτομὴ νεανίου, ἐνθεν δὲ τοιαυτὴ ἐπὶ διπλολόγχῃ, μετὰ μολις διακρινόμενα κεφαλαῖα Ἑλληνικὰ στοιχεῖα περίξ, τὰ όποια ὁ πανδαμάτωρ χρόνος κατέστρεψεν ἀσύμφατα, δίκην ὀδοντοστοιχίας αἰωνοβίου.

Ἡ εἰκὼν αὐτὴ τὴν όποιαν παρουσιάζει ὁ περιβόητος ΚΡΑΓΚΡΑΝΟΥΑΣ, πολὺ εὖλογον παριστάνει τὴν εἰκασίαν ὅτι ή στοῶ αὐτὴ δὲν εἶχε τὸ σχῆμα και τὴν ἴδιαν ἔκτασιν και μορφήν κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καθ' ἣν ἤκαμαε τὸ χωρίον κατακορημένον ὑπὸ Ἑλλήνων, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῆ μετὰ τὴν μορφήν αὐτὴν ὥστε νὰ ὑπάρχη σκοπιμὸς τῆς χαράξεως ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν βραχωδῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀναγλύφων συμβολικῶν και μάλιστα ἀνεστραμμένων.

Ἐκεῖνο τὸ όποιον δύναται νὰ εἰκάσῃ τις εἶναι ὅτι τελείως διάφορον ἦτο τὸ σχῆμα και ή ἔκτασις αὐτοῦ τότε, και ὅτι παρεμορφόθη ἐκ σεισμικῶν καθιζήσεων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, και ἔλαβε τὸ σχῆμα τὸ όποιον εἶχει σήμερον.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΧΑΛΔΙΑΣ (*)

ΤΟΥ Γ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗ (ΚΑΝΙ)

Κατωχώρ' (τό). Μία ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων ἐνοριῶν τοῦ Σταυρίου με 3 ἐνορίας. 1) Τσακάντων ἐπὶ τοῦ γηλόφου Κουρουζίτα με 10 οἰκίας καὶ ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἐκ τούτου κατὰγονται οἱ Μαυρόπουλοι, εὐεργέται τοῦ Σταυρίου. 2) Ποπαδάντων με 12 οἰκογενείας. 3) Κοκοζάντων με 8 οἰκογενείας. 4) Παρσοκευάντων με 13 οἰκογενείας καὶ ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. 5) Δαβιτάντων με 9 οἰκογενείας. 6) Ἀλεξεπαλέντων με 18 οἰκογενείας καὶ κήπους ἀνθηροῦς. 7) Παῖραμάντων με 1 οἰκογένειαν. 8) Τσακαλάντων με 2 οἰκογενείας. Ἐν ὄλῳ τὸ Κατωχώριον εἶχεν 70 οἰκογενείας.

Κελώρρα (τά). Χωρίον παρὰ τὴν ἀρχαίαν Λευκοπέτραν, ἣ ὅποια κατὰ τοπικὴν παράδοσιν ἦτο ἡ παρῆς τοῦ ἥρωος Βασιλείου Διγενῆ Ἀκρίτα, ἄλλοτε, πρὸ τοῦ 1829, Χριστιανικὸν καὶ νῦν κατοικούμενον ὑπὸ Κορδῶν καὶ μεταναστῶν Κιρκασίων τοῦ Καυκάσου. Πλησίον αὐτοῦ ἐπὶ ἀρχαίας μονῆς καὶ τείχους ὁ ἀείμνηστος Χ' Ἱερεμίας Γεωργιάδης ὁ Ἀδισενός (ἐπίσκοπος Νικοπόλεως) ἔκτισεν ἐντός λαξευτοῦ βράχου λαμπρὸν καὶ ἀξιοθαύμαστον ἐγκολαπτόν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου οὐ μακρὰν τοῦ ποταμοῦ Λύκου καὶ ἀνδρικήν μονὴν με 4 μοναχοῦς καὶ Σχολὴν πρὸς ἐκγραμμάτωσιν τῶν κατοικῶν τῶν Χερροϊάνων καὶ ὅπου πρῶτος ἐδίδασκεν ὁ ἐξ Ἀδίσσης διδάσκαλος καὶ ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ Γεωργίου Κυριακίδου Ἰωάννης Ροδοκανάκης, ὅστις ἔσπειρε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν περίοικον. Τὸ χ. Κελώρρα εἶχεν 70 οἰκογενείας.

Καλέντων (τοῦ). Χωρίον Ἑλληνικὸν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δερρῆνης με 20 οἰκογενείας καὶ ναὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

Κελὶν - Περτέκ' (τό). Ὁμογενὲς χωρίον πρὸ τοῦ 1829 καὶ νῦν Τουρκομάνικον ἐξ 80 οἰκογενειῶν, καὶ ὅπου πλείστοι γαιοκτήμονες Ἀργυροπολίται εἶχον ἀπεράντους γαίας. Κεῖται εἰς 1 1/2 ὥραν ἀπόστασιν τῶν Κιοσέδων καὶ ἐπὶ τῆς ἀμαξίτης τῆς ἀπὸ Ἀργυροπόλεως εἰς Ἀρσίγγην. Ἐνταῦθα ἀπέθανεν ὁ μητροπολίτης Χαλδίας Φιλόθεος ὁ Καστελιώτης ἐκ τῆς ὁμωνύμου καὶ ἀρχαίας οἰκογενείας τῶν Καστελιωτῶν.

Κελκέτ' (τό). Μία τῶν τεσσάρων ὑποδιοικήσεων τῆς Ἀργυροπόλεως ἐν ἀπεράντῳ εὐφώρῳ πεδιάδι διασχισμένη ὑπὸ τοῦ Λύκου ποταμοῦ με 98 χωρία γεωργικὰ καὶ ἔδραν τὸ Τσιφλίκ με 150 οἰκογενείας, ἐξ ὧν 18 ὁμογενεῖς καὶ πολλοὶ ἔμποροι ἐξ Ἀργυροπόλεως. Ἦτο ἄλλοτε σπουδαία ἐστία ἑλληνισμοῦ καὶ ἐλέγετο Ἐπισκοπὴ πνευματικῆς Ἀχαΐας καὶ ἐτέλει ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Θεοδοσιουπό-

(*) Ἡ μελέτη αὕτη ἤρχισε νὰ δημοσιεῖται εἰς τὰ «Ποντιακά Φύλλα». Κατεχωρήθησαν συνδέσεις εἰς τὰ ἔκ' ἀριθ. 9110 μέχρι τοῦ 1909 τεύχους τῶν «Ποντιακῶν Φύλλων» ἤτοι εἰς τὰ τεύχη τῶν μηνῶν Νοεμβρίου—Δεκεμβρίου 1936 μέχρι καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου 1937. Ἡδὴ συνεχίζομεν εἰς τὰ «Χρονικά τοῦ Πόντου».

λεως, τελοῦντα ὑπὸ τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον Ἀντιοχείας. Χωρία ἑλληνικὰ διεσώθησαν μέχρι τοῦ 1878 τὸ Χοσπιρίκ' με 40 οἰκογ. τὸ μνησθὲν Κελὶν-περτέκ, τὸ Πίσκι με 10 οἰκ., τὸ Χαρτούτ' με 60, τὸ Κελεχπούρ' με 150 καὶ τὸ Ράνσεῖρ με 50 μετρώσαντα, ἅπαντα εἰς Ρωσσίαν μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878. Τὸ Κελκέτ' κεῖται μετὰ τῶν ὁρέων Τσιμὲν-δάγ' καὶ Κιαβούρ-δάγ'. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἔδραν εἶχε τὴν με πολλὰ ἀρχαῖα ἐρείπια κόμην Σατάχ, τὰ περιώνυμα ἀρχαῖα Σάτουλα, περὶ ὧν ἔγραψε καὶ Προκόπιος ὁ Καισαρείας ἐν τῷ ἔργῳ του περὶ Κτισμάτων III, 3—4.

Κελκέτ' - τῶάι (τό) ἡ ὁ Λύκος ποταμός. Ἐκ τῶν ὁρέων τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας πηγάζουσι πέντε ποταμοὶ ὁ Κάνις, ὁ Λύκος, ὁ Ἀκαμφίς, ὁ Μαῦρος καὶ ὁ Πυξίτης. Τὴν ὀνομασίαν Λύκος ἔφερον ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ πρὸ τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γεωγραφίας Γεωργίου Τσαγγῆ, ὅστις ἀναγράφει ὅτι πάλαι Λύκος ἔπωνομάζετο. Ἦτο δὲ ὁ Λύκος διάσημος καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τὰς εὐεργεσίας, ἃς εἰς τοὺς πέριξ αὐτοῦ ἀγρότας παρεῖχε, δι' ἃ καὶ ἀπεθανοῦσθαι εἰς τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα ὡς νεανίας κερασφόρος με τρίχας καὶ κόμην εἰς τεσσαρας βοστρίχους ἐπὶ τῆς μῆδος προσόψεως καὶ δαμάλεως ἐπὶ τῆς ἐτέρας, ὡς πρῶτος παρετήρησεν ὁ Β. V. Heab ἐν τῇ Historia Numorum σελ. 231 καὶ προσεπεδήλωσε καὶ ὁ ἡμέτερος διάσημος νομισματολόγος I. N. Σβρόφνος. Ὄνομάσθη δὲ Λύκος, διότι ἔνεκα τῶν βροχῶν γίνεται ἀγριος, θηριώδης καὶ καταστρεπτικὸς εἰς τὰς πέριξ γειτονικὰς ἐκτάσεις. Σήμερον δὲ λέγεται Κελκέτ' τῶάι καὶ ἑλληνιστὶ Λύκος ὡς διαμνημονεύει καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς Βασ. Μυστακίδης, καίτοι πολλοὶ ἐσφαλμένως θέλουσιν αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζαβάτης, ὅπου ὁ Μέγας Ἡράκλειος διαβάς τὸν Ζαβάτην συνήψε φοβερὰν μάχην με τὸν στρατηγὸν τοῦ Βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόη τὸν Ραζάτην κατετρόπωσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐφόνευσεν καὶ δύο ἄλλους στρατηγούς ἰδιοχείρας. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κυρίως μὲν γνωρίζεται ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Κελκέτ'-τῶάι καὶ λαμβάνει ἐκ τῶν χωρῶν, ἃς διέρχεται διαφόρους ὀνομασίας. Πηγάζει δὲ ὁ Λύκος ποταμὸς ἐκ τοῦ ἐν Κελκετίῳ κλάδου τοῦ Ἀντικαύρου (Τσιμὲν-δαγ) ἐκ τῆς ὑψίστης αὐτοῦ κορυφῆς Σιπικὸρ (ὑψους 2800 μ.), ὡς καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν κοιλάδων τοῦ ὄρους Γαβούχ δαγ. Εὐτυχῆς δὲ λογίζομαι ὅτι κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1907 εἰς Ἐρζιγγιὰν μεταβάσιν μου ἐπιτοπίως ἰκανῶς ἐμελέτησα τὰς πηγὰς του. Διασχίζει δὲ ὁ Λύκος τὴν περιφέρειαν Κελκέτ', ὡς καὶ καθέτως τὴν περιφέρειαν Χερροϊάνων, διέρχεται τὴν Νικόπολιν (Κολόνιον) καὶ τὴν πρὸ τῆς Νεοκαισαρείας εὐφορον πεδιάδα, λαμβάνει διάφορα ὀνόματα ἀπὸ τῶν χωρῶν, ὅθεν διέρχεται καὶ

ΝΙΩΤΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

ΣΤΗΝ ΙΕΡΗ ΜΝΗΜΗ

ΤΟΥ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ ΡΟΥΣΑΚΗ

1.

Ἐκαύκιζεν, ἔκαύκιζεν ἕνας τὴ γυναῖκα ἄτου. «Σὰν τὸ μὸν τὴ γυναῖκα ἔς σὸν κόσμον ἄλλου κ' εὐρίσται.» Τεμέκ, ἀτόσον καλὴ καὶ τίμια ἦτονε. «Ὅγῳ, θέλεις νὰ πιάν' ἄτεν' ἀγαπαιτιά;», εἶπεν ἄτον' ἕνας. «Ἀδύνατον. Ἴκι πορεῖς;», λέει ἄλλος. «Θέλεις νὰ πιάν' ἄτενα;», λέει πάλι τῷ χῶρας ἐρίφῃ. «Ἴκι πορεῖς, λέω σε.» «Βάλλομε καύλι;» «Βάλλομε.» «Ἄν πιάν' ἄτενα, νὰ δεῖς με πεντακόδια κρόδια καὶ τὸ κόκκινον τὸ βούδι τὸ ἔχεις.» Εἶχεν ἕναν κόκκινον βούδι. «Νὰ δῶ σ' ἄτα.» Ἐσυμφῶνησαν καὶ εἶπαν, νὰ χτίζει πρῶτα τὴ δουλείαν ἑκείνος οὐτοῦλα πορεῖ καί, σάν, ἄλλου, νὰ σμίουνε, νὰ εἰδοποιᾷ τὸν ἄντραν ἄτες καὶ νὰ λέει τὴ γυναῖκα ἄτου πὼς νὰ πάει ἔς σὸ ταξίδιν καὶ νὰ φέσι ἄσ' σὸ σπῖτιν ἄτου... Ἐπέρασανε λία ἡμέρες καὶ εἰδοποιᾷ τὸνα... Ἐκεῖνος ἐδάδεψε. Λέει τὴ γυναῖκα ἄτου γιὰ τὸ ταξίδι καὶ τεῖ φέσι καὶ πάει ἄνταμώνει τὸν ἄλλονα. Ἄεκα ἔσυμφῶνησαν. Ἡ γυναῖκα του παλι μενῶ: «Ἄντρα μου νὰ πάει ἔς σὸ ταξίδι, τὸ βράδι ἔλα.» Χώνει ἀγαπαιτικὸν τὸν ἄντραν ἄτες ἄπεσ' ἔς ἕναν τδουβάλι, φορτοῦται ἄτο καὶ πάει κουντά τες. Τὸ τδουβάλι παλ' εἶχεν κ' ἕναν τρυπίτσα ἔς ἕνα μερέαν ἄτου. Νὰ θῶρειν με τὰ μάτια του. «Ἄτὸ τί ἐνι;», ρωτᾷ ἑκείνε. «Κάτι πράματα ἔχ' ἄπέσου, ἃς στέκει ἀδᾶ

ἐνοῦται 20 ὥρας μακρὰν τῆς θαλάσσης ἐν τῇ θέσει Μπαγιά-Κεσέν, μετὰ Ἰριδος, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Παρναθῆρου καὶ ἄλλων πρὸς Μ. παρακειμένων ὁρέων καὶ ῥεεῖ παρὰ τὰ Κόμνα, τὴν Εὐδοκιάδα, Γαζιέραν, Τοκάτην, Ζηλέν καὶ Ἀμάσειαν καὶ χύνεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰρις εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον διὰ δύο κυρίως στομάτων, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα Τσιαρτσιμπασοῦ λέγεται. Ἐξάγει δὲ δύο εἰδῶν ἰχθυεῖς, ἐξ ὧν περιφημοὶ εἶναι αἱ πέστροφαι.

(Ἔπεται συνέχεια)

κουντά.» Ἐ σὸ ἴδιον τὴν κάμαρην ἀπέσου. Ἐ, πουλαδεύουνε τὰ ἐσκελενέματα καὶ τὰ φιλέματα καὶ τὰ φιλιὰν φιστίκ. Ἄλλος νὰ σκάνει, ἔς σὸ τδουβάλι χωμένος. Τεμέκ, ἔγελάχτε. Νὰ τδατλασεῖ, ἄλλου κ' ἔχει. Καί, ἔς σὸ νῦν καὶ ἄειν ἄπάνου, κλώσκειται κὶ ἀγαπαιτικὸν καὶ λέει ἄτενα:

«Ἄκουσε, σακκί μ', σακκοῦλιν καὶ τδουβάλιν τρυπεμένο, θὲ νὰ δεῖς τὰ πεντακόδια καὶ τὸ κόκκινον τὸ βούδι.»

2.

Εἶχεν ἀγαπαιτικὸν μίαν γυναῖκα κὶ ἄντρας ἄτες νὰ πάεινεν ἐλείπειν ἔς σὸ χαμαιλέτην κ' ἐμένησεν ἄτενα νὰ ἔρκετ' εὐρίσκει ἄτενα τὸ βράδι. Ἐλ' ἄντις—ὑποψιάχτην τίποτε, ποῖος ξέρει;—, εἴλειψε λίον μόνον καί, ἔς σὸ σιούχριον ἄπάνου, ἦρτεν κ' ἐξίβεν ἄντρας ἄτες, τὸ ἴδιο βράδι, πρὶν νὰ ἔρκεται ἄλλος. Ἐταραχίστην ἑκείνε. «Ποῦ ἦσουνε;» «Τδουβάλιν κ' ἦῦρα καὶ γιὰ τ' ἀτό. Μίαν πού ἐπόμενα ἐπίσου, ἀργὰ ἀτῶρα, πάω αὔρι.» Ἀγαπαιτικὸν παλι —τί ξέρει;—, ἔς σὴν ὄραν τὸ εἶπανε, χτυπᾷ τὴν πόρτα. Ἡ γυναῖκα ἐκατακλώσκουτουσε καί, τεῖ, φτάει δουλείς, ἄμα τὰ τία τες τίκια στέκουσε. Ἐμὲν-ἐκουδκέθεν τὸ κορακοτήρι: «Τί ἐνι;», ρωτᾷ ἄντρας ἄτες. «Βορριάς ἐν', ἄντρα;», λέει ἄτον' πιρτὲν ἄλλε. Ἐφύσανεν κὶ ἄερας, πέσπελι. Καὶ τρέχει ἔς σὴν παραθύρα, ἀνοίξει τὰ κανάτια, καμαρᾶ καὶ λέει, ν' ἀκούει ἄτεν' κὶ ὁ φίλος ἄτες:

«Ἐ, βορριά καὶ κύρ βορριά, τί βαρεῖα χτυπᾷς τὴν πόρτα; Ἄντρας μου σακκί δὲν ἦῦρε καὶ σὸ μῦλο δὲν ἐπήγε!»

Ἐλάγγεψεν ἄπᾶν' ἄντρας ἄτες κ' ἐπῆρην ἄτεν κ' ἐστάθε.

3.

Ένας γιατρός ἐγόρασεν ἕναν καφά, γιὰ τὴ δουλείαν αὐτοῦ. Ἐκ' ἔχουν οἱ γιατροὶ ἀθροωπίτικα καφάδες καὶ σπουδάζουνε; Ἐναν ἡμέρα, ἀφοῦ ἐντράνειεν αὐτοὺς καλὰ καλὰ, θωρεῖ κάτι γράμματα, γραμμέν' ἀπάνου.

«Μὴ κλαῖς, κιφάλιν, τὰ παθεῖς, κλάψε τὰ [θὲ νὰ πάθεις], ἀέκα γράφεινε. «Τὶ ἔχει νὰ παθάνει», εἶπεν ὁ γιατρός, «ἕναν ἀποθαμενίτικον κιφάλιν; Ἀφοῦ ἐπέθανε, οὐ τοῦ εἶχε νὰ παθάνει, ἔπαθεν αὐτ' ἄλλου». Ἰδιέ, ἐντράνησεν αὐτοὺς λιτθικὸν κι ἄλλο κ' ἐπέκει ἐσῆκωσεν αὐτοὺς. Ἡ γυναῖκα τ' εἶδεν αὐτοὺς. Τὴν ἄλλον τὴν ἡμέρα πάλι ἐπῆρεν αὐτὸς ἕως σὸ χέρι καὶ πάλι ἐντράνησεν αὐτοὺς—πάντα γιὰ τὴ δουλείαν αὐτοῦ. Καὶ εἶδεν πάλι τὰ γράμματα καὶ πάλι λίον ἐτουδουνεύτεν αὐτὰ. «Κὶ πορῶ ν' ἀγναεῦω τίποτε», εἶπεν ἐκεῖνος ἐκείνονα. Καὶ κάθην ἡμέρα, κάθην πού ἐπαίρειεν τὸν καφά, ἐθώρειεν καὶ τὰ γράμματα καὶ ἐδιάβαζεν αὐτὰ καὶ πάντα ἐτουδουνεύου-
τουνε. Ἡ γυναῖκα τ' ἐθώρειεν αὐτονα. Λίον λίον, εἶπεν ὑποψία ἀπέσ' αὐτες. «Ἄτιμετέ, ἀβουῦτος εἶχεν ἀγαπητικιὰν καὶ ἐπέθανεν καὶ τς ἐκείνης ἕν' τὸ κιφάλιν καὶ γιὰ τ' αὐτὸ παίρει ντρανᾶ καὶ ντρανᾶ καὶ ντρανᾶ το.» Ἐδαιμονίστε. «Βότ, τὸν ἀτιμονα...» Ἐπαρτανόρησεν, ποῦ κρύβει αὐτοὺς; Ἐναν τολάπιν. Σὰν ἐξίβεν ἐπὲν ἐδίβεν ὁ γιατρός—ἕως σὴν κανὰν ἄρρωστο, ποῦγιος ἔξερει;—, ἐμπαίνει ἀπέσ' ἕως σὴν κάμαρην αὐτ' ἀτέ, ἀνοίξει τὸ τολάπιν καὶ παίρει τὸν καφά. Ἐζύμωσεν ἦτον ἐκεῖν' τὴν ἡμέρα, δίσαι ἕναν καὶ τινάζει αὐτ' ἀπέσ' ἕως σὸ φουρνὶν καὶ καίει αὐτο. Ἐκάνεν, ἐγένισεν καρβῶνι. Ἐρκετ' ὁ γιατρός, πᾶσι ἕως σὸ τολάπιν, ντρανᾶ; Ὁ καφὰς πουδὲν κ' ἔνι. Ἀρὰ ἀδᾶ, ἀρὰ ἐκεῖ. Τίποτε. «Κύριε, λέησον...», εἶπε. Χουλίξει τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. «Ἀέκα κι ἀέκα. Γιάμ' εἰσβες ἀδᾶ πέσου καί...» «Ἐκίτι, ἐκίτι...», λέει αὐτὸν ἐκεῖνος. «Θαρρεῖς ὀγῶ χάπια κουρῶ, ἔ; Εἶχες τς ἀγαπητικιάς σου τὸ κιφάλιν ἀπέσ' ἕως σὸ σπίτι μ', ἔ; Ἐπῆρα τίναξ' αὐτ' ἀπέσ' ἕως σὸ φουρνὶν κ' ἔκαψ' αὐτο, γιὰ νὰ μαθάνεις...» Ὅτιότες ὁ γιατρός ἐθάμαξε. Καὶ ἔσεισεν τὸ κιφάλιν αὐτοῦ καὶ εἶπε: «Ἀλήθεια ἐλέειναν τὰ γράμ-

ματα. Κανέις μουνά τίποτε κ' ἔξερει, τί ἔν' ὁ ριζικός αὐτοῦ.

Μὴ κλαῖς, κιφάλιν, τὰ παθεῖς, κλάψε τὰ [θὲ νὰ πάθεις]!».

4.

Τῶν γειτονιῶν τὰ τουρκοπούλια ἐπαί-
ζεινανε. Ἀναμεσά τουν' ἦτον κ' ἕναν καὶ πατέραν κ' εἶχε καὶ ὄλον ἐντῶνίσκην αὐτοὺς τ' ἄλλα καὶ ἐκατακόλυναν αὐτοὺς. «Φύ' ἀπ' ἀδᾶ κουντά. Μαζί σου κ' παίζουμε. Σενὶν ποπὰν γιόκ.» Ἐσὺ πατέραν κ' ἔχεις, τεμέκ. Σηκοῦται τὸ χαλαμένον τὸ μωρὸν πᾶσι ἕως σ' ἐκείντερα, τὰ μάτια του νερέδρια πεμπελίδια. «Γί ἐνι; Γιατί κλαῖς;», ρωτᾷ τ' ἡ μάνα του. «Ναί, τὰ παιδία λέουνε με: σενὶν ποπὰν γιόκ. Ὅγῶ πατέραν κ' ἔχω;» «Ἄτιμα!», εἶπεν αὐτοὺς κ' ἡ μάνα του. «Ἐσὺ κ' ἔχεις πατέρα;» Ἐκίτι, ἐκίτι...

Ἄλῃ ἵνιαν Βελῆ,
πές τε οὐναρτὰν ἐβελί,
Χασάν ἵνιαν Ταπάν,
πί τε σενὶν ποπὰν!»

5.

Ἐνας Τοῦρκος ἐξενιτεύτε. Καί, ἐκεῖ, ἕως σὴν ξενιτιά, μόν' καὶ μόναχος, ἀέκα, ἐλέεινε: «Σὰ γυρίζω ἕως σὸν τόπο μου, νὰ χρίζω ἕναν ἱζαμέ.» Κάστεν πολλὰ ἐθέλει-
νεν αὐτ' αὐτό. Καὶ ὅποι' εὐρίουτουνε ἕως σὸ παζάριν καὶ ἐθώρειεν κάτι καὶ ἐσύ-
ρειεν αὐτ' ἡ καρδία του, ἐπάεινε κ' ἐ-
ρωτάνεν: «Ἀβουῦτο πόσα ἔχει;». «Ἄτῶ-
σα...», ἐλέειναν αὐτοὺς ἐριφάνιοι. «Ἐ, σά-
κιταμ γετίμ τζαμεσί», ἐλέεινε κ' ὁ Τοῦρ-
κον κ' ἐφέεινε καὶ ἐβάλλεινε ἕως σὴν πάνταν ἀτόσα παρᾶς. Ἐπέρασαν, ἐπέ-
ρασαν τὰ χρόνια—κάποι' ἐταμαυλαεῦταν' ὁ ἱζαμέ τὰ χρεῖασκουτουνε. Γυρίζει ὁ Τοῦρκος ἕως σὸν τόπον αὐτοῦ καὶ βάλει μα-
στόρους καὶ κουρῶσεν αὐτο. Ἐπάεινε κ' ἐρκοτουνε καί, χαρῆμένος, ἐντράνει-
νεν τὸ χτίσιμο. Τελεροῦται κ' ἐτελεροῦται, ντρανοῦμε, τί ντρανᾶς; Γράμματα μεγά-
λα, εὐρίεται γραμμένον ἕναν ἀγῆ ἕως σὴν πόρταν αὐτ' ἀπάνου: Γετίμ Τζαμεσί! Ὁ-
λον ὁ κόσμος ἐθάρησεν ἦτον γιὰ τὰ γετίμα ἱζαμέ, γιὰ τὰ ὄρφανᾶ. Ἄμα, ὁ Τοῦρκον εἶπεν αὐτουνοὺς τὸ καὶ τὸ καὶ ὄλ' ἐθάμαξανε μετὰ γίντανε τὰ ἔργατα, κάθα εἰς σὰ θέλει.

6.

Ἐξίβεν ἕνας χωρέτας, νέος ἄθροπος,

ἕξιμὸν καιρό, νὰ πᾶσι ἕως σ' ἄβι. Κρῦος, χίσιμης. Ἐσὺ ὄρμάνιν ἀπέσου θωρεῖ ἕ-
ναν ἄλεπού, ἕως ἕνα δεντρὸν ἀπουκά,
κουμάται. Ἄσ' σὴ χαρὸν αὐτοῦ, ἄς καλ-
νιτ', νὰ κατδούρειεν αὐτο. «Ἄτῶρα», που-
λαεῦσι καὶ λέει, «θὰ σύρω, χτυπῶ καὶ
σκοτῶνω τὸν ἄλεπόν. Θὰ γδέρω καὶ παί-
ρω τὴν ζερταβάν ἄθε καὶ νὰ πάω που-
λῶ ἄ. Μὲ τὰ παρᾶς τὰ νὰ παίρω, θὰ
βρίκω ἕναν καλὸν κορίτσ' καὶ γυναικί-
ζω... Ἰιιιιι... Ἐθὰ φτερίω ἕναν
παιδόπον καὶ τ' ὄνομα ἄθε πα θὰ
βγάλ' ἄ Γιάννε... Παχῶν παχῶν καὶ
ἐμοφρον καὶ στρογγυλόν... Καὶ θὰ
μεγαλαίν' ὄλον καὶ θὰ βάλ' ἄ καὶ ἕως σὸ
σκολεῖον, νὰ μαθάν' γράμματα... Βό-
ιιιι... Καί, τ' ἀφώτιστον, πῶς θὰ
ἔν' ὄλον πα τεμπέλ'κον... Σάτ' τὴν αὐ-
γὴν κ' θὰ θέλ' νὰ σκοῦται πᾶσι ἕως σὸ
σκολεῖον... Ἐ Γιάννε, σκού νὰ πᾶς ἕως σὸ
σκολεῖον... θὰ λέει αὐτὸν ἡ μάν' ἄθε...
Κ' θὰ σκοῦται... Ἐσκου νὰ πᾶς ἕως σὸ
σκολεῖον... θὰ λέει αὐτὸν ἄλλοιαν... Κ' θὰ
σκοῦται... Τὴν πίστη σ'... Ἐθὰ γου-
ζεῦω... Ἐθὰ κουζῶ μίαν βαρέα: «Γιάν-
νε, σκούουουου...». Ἐλέπομε, σκού-
ται γιόξου...». Ἄμα, μετὰ τὸ «σκουουου-
ουου», ἐγένεφισεν ἄλεπού, ἐλάγγεψεν κ'
ἐθάθε. Ὁ χωρέταν πάλι χάτλια στέκει
«γουζεμένους».

7.

Μία νύφει εἶχε μίαν κουνιάδα, τί νὰ
λέω σας, τρουσκουτικὸς, τρισαφόριστος.
Ἄσ' σὸ εἶχεν αὐτενα σὰ θυλί, ἐτυριάν-
νιζεν αὐτεν' καὶ ἐφάττειν αὐτὰ κ' ἐκίδια.
Ἐναν ἡμέραν τῶν χρόνων τὸ κορίτσι,
κλαιμένον καὶ παραπονεμένο, παίρει τὰ
μιτθάρκα τες καὶ πᾶσι ἕως σὴν βρύση. Χά
καὶ μία νοικοκυρὰ γυναῖκα, ἐρκεται ἀποῦ
πῶσ' αὐτες, νὰ παίρει κ' ἐκεῖνος λίον νερό.
«Τὶ ἔχεις, κόρη μου;», ρωτᾷ τὴν νύφει.
«Τὶ νὰ ἔχω;», λέει κ' ἐκεῖνος κ' ἀνασύ-
ρει ἀνασύρει πρίαντα. «Τὴν κουνιάδα
μου ἦρτανε γυρῶσεν καὶ ὄγῶ τί νὰ φτάω
καὶ τί νὰ γίνωμαι. Ἄέκο χρυσοὺν καρδία
τίλα νὰ χά' αὐτ' ὄγῶ. Στόμαν ἔχει πρῶ-
τα πρῶτα καὶ λαλίαν κ' ἔχει. Τὰ χέρια
μου κ' ἀφίνει νὲ ἕως σὸ γλῆο νὲ ἕως σὸ
κοῦ. Τὸ λόο δύο νὰ μὴ φτάει. Πὰρ πὰρ νὰ
στράφου τὰ τέσσαρα μερῆς ἀπέσ' ἕως σὸ
σπίτι μου. Νὰ βὰτ' ἐμέν' καὶ νὰ ἴλι ἐμέ.
Τὶ νὰ φτάω καὶ τί νὰ γίνωμαι.» Καὶ

κλαίει. «Γρομάσαρα μου,» λέει αὐτεν ἄλ-
λε, «πολλὰ παρακαλῶ σε, δουλείαν ἔχω,
δὸ με τὴ σειρά σου κ' ἄς πάω φτάω τὴ
δουλεία μου. Σπουδάζω.» «Ἄπαρ' το»,
εἶπεν κ' ἡ νύφει. Γομῶνε ἡ γυναῖκα καὶ
πᾶσι διαβαίνει. Τρέχει, μολᾶ τὸ δκεῦος
αὐτες ἕως σὸ ἐκείντερα καί, τογρού, πᾶσι τς
ἄλλες τὸ σπῆτιν καὶ γυρῶσι τὴν κουνιά-
δαν αὐτες. Εἶπεν ἕνα γυιὸν καὶ ἐγύρηνεν
αὐτενα ἕως σὸ γυιὸν αὐτες. Τοῦ σωροῦ δι-
ουνε λόο—ἡ νύφει, μᾶξους, θὲ νὰ κ'ον-
τάργισε— καὶ ἕως σὴν ἐβδομάδαν ἀπάνου,
γρᾶ γρού, παλάνωμαν καὶ στεφάνωμα...
Ἐσύχασεν τῶν χρόνων τὸ κορίτσι... Καὶ
περοῦν τρία μερῆς καὶ τί νὰ γίνετ' ἕν'
καλό; Πισσιᾶ καὶ βρωμιᾶ ἡ κουνιάδα
τες, ζουμουκελίξει τὴν πεθερᾶ, βρίζει
καὶ βλαστημᾶ τὸ γαμπρό... Ἄνταμῶνε ἡ
γρᾶ τὴν ἄλλενα καὶ ρωτᾷ: «Μωρῆ, μᾶτ-
σα καὶ ἱζαζού, ἀβουῦτο τί δουλεία ἦτον
τὸ ποῖκες με;».

«Βούουδι μου, πουλῶω σε.» Ἄς κλαί-
[λαιαίαι π' ἀγοράσασασει σε!],
εἶπεν κ' ἐκεῖνος. «Τὶ θέλεις νὰ λές;»
«Ἐεεκαψεν κ' ἐμάσανισε μεεε...»

8.

Ἐφτὰ χερᾶδο ἐσυμφώνησαν νὰ φτά-
εινανε μαζί γιορτολόγια. Τῶν Τυρινῆς
τὸ βράδι νὰ τοπλαεῦκουτανε τῶν μίας
τὸ σπῆτι κάθε μία μετὰ τὰ μωρὰ τες καὶ
νὰ γιόρτζιζανε. Νὰ τοίμαζεν ἡ κάθε μία
οὐ τι νὰ τοίμαζεν καὶ νὰ φέρειεν αὐτο
μαζίν αὐτες. Εἶπεν ἡ μία, φτωχῆ, καρί-
πισα: «Ἄς πιάνω φτάω ἕναν παχιοφᾶτ'
καὶ παίρω καὶ πάω. Ἄλλοι νὰ ἔχουν ἄλ-
λα πράματα, τὸ μὸν ἄς ἔν' παχιοφᾶτ'...».
Καὶ ἐμαγέρεψεν παχιοφᾶτ'. Εἶπεν ἡ
δεύτερη, ἐκεῖνος πάλι φτωχῆ: «Ἄς
φτάω ἕναν παχιοφᾶτ'...». Ἡ τρίτη,
ἡ τέταρτη..., οἱ ἑφτά πάλι, ὄλοι φτω-
χοί, καρίπισες, ἐποίκανε παχιοφᾶγια...
Ἐκίτι, τῶν φτωχῆς ἀποδεξεία... Ἐ,
σηκοῦτανε μία μία, ἡ τέτιζερᾶ ἕως σὰ
χέρια, τὸ φουρνὶν τὰ μωρὰ πάλ' ἐπίσ'
αὐτες, πᾶνε ἕως σὸ σπῆτιν τὸ εἶπανε. Χα-
ρὲς καὶ τρεξίματα καὶ βουγανίσματα τὰ
μικρὰ ὄλα... «Πρῶτα τὸ μὸν τὸ φαῖν
ἄς τρῶμε», εἶπεν ἡ νοικοκυρὰ. Καὶ ἔ-
φερεν τὴν τέτιζερᾶν αὐτες. Μετὰ τὸ νοῦν ἄ-
τες πάλι ἐλέεινε: «Ἄλλοι ἔχουν ἄλλ' ὄλοι
φαῖ, ἄς χάρβουται ἄσ' σὴ μέσην τὸ μὸν
τὸ παχιοφᾶτ'...». Καὶ ἀνοίξει, ντρανοῦν

ἄλλοι, τί; Παχιοφάτι... Ἡ κάθε μία εἶπε μετὴν κεντήν ἄτες: «Ἀτέ παλι παχιοφάτιν ἔχει, ἄμα, τί κακὸν ἐνι, πέντε νομάτοι κι ἄλλο εἶναι, πέντε τεντζεράδες κι ἄλλο...». Ἀνοίεται καὶ τῇ δεύτερης, παχιοφάτι... Ἡ κάθε μία, ἐβγάλλει μετὸ νοῦν ἄτες τ' ἐκείνης καὶ λέει: «Τέσσερα κι ἄλλο...». Τῇ τρίτης, παχιοφάτι... Τς ἄλλες, τς ἄλλες, τς ἄλλες, παχιοφάτι... Σὰν ἔνοιεν καὶ τῇ στεργῆς τῇ χέρας ἡ τέντζερα καὶ εἶδανε πῶς ἐκεῖνο παλι παχιοφάτιν ἦτονε, τὰ μωρὰ ἐπῆρον ἄτα ἡ κλαίη κ' οἱ μανάδοι ἄτου» παλ' εἶπανε: «Μὰς ὅλα παχιοφάγια ἦσανε... Ἄς ἐτρώειναμ' ἄτα ἔς σὰ μέτερα κι ἄβουτο τὸ κηουριουλντίν παλι μ' ἐγενίμσκου- τουνε !...».

9.

Ἐδίδεν ἓνας ἐρίφης, γυρεύει ἓναν κορίτσι ἔς σὸ γυιόν ἄτου. Τοῦ κοριτσιόου ἡ μάνα παλι λέει: «Δίω σ' ἄτεν', ἄμα, νὰ ξέρεις ἄτα, ἔχει ἓναν κουσούρι...». «Τί κουσούριν ἔχει;», ρωτᾷ ἄλλος. «Ὁλον κλάνει.» «Ὁλον κλάνει;» «Ὁλον κλάνει.» «Ἄλλου κουσούριν κ' ἔχει;» «Τίποτε.» «Τίποτε, τίποτε;» «Τίποτε.» «Ἐ, ἀτὸ κουσούριν κ'ι λὲ' ἄτο. Δός, ἄς παίρ' ἄτενα ἔς σὸ γυιό μου.» Καὶ ἐγένισεν ὁ γάμος. Ἐ, τὸ καλὸν ποῖον ἐνι; Πρί' τοῖ πρί' τοῖ, πρί' τοῖ πρί' τς, τράτς τράτς, πρᾶμ πρᾶμ, τούρματανά, ἡ νύφε κλάνει. Ἰτς, τίπο- τε κ' ἐλογάριζε. Κ' ἐξέρεινεν τίποτε και. «Γιά», εἶπεν ὁ πεθερό, «ἀέκο δου- λεία κ'ι γίνεται, ἀτὸ ὄγῳ πρέπει νὰ κόφτ' ἄτο.» «Νύφε.» χουλίζει τῇ νύφην ἄτου. «Ὅριστε, πατέρα.» εἶπεν ἄτὲ καί, τράτς, ἐδῶκεν ἓνα κ' ἐτρεξεν ἐμπρὸ ἄτου. «Ἐ- πρέ, ἀτὸ τί δουλεία ἐν' τὸ φτάς ἐσύ; Ἐτοάνισες, τι ἐποῖκες;» «Τί ἐποῖκα, ναί, πατέρα;», εἶπεν ἐκεῖνος σπαραγμέ- νη. «Τὰ πορδὲς τὰ μολᾶς.» «Τί ἐνί;» «Κι ἐξέρεις πῶς ἀτὰ κ'ι πρέπει νὰ μολ- ᾶς ἄτ' ἀέκα καὶ χάβουτανε; Πῶς ἀτὰ φτάν' ἓνα στοῖβαν παράς; Ἄτὰ που- λουῖν ἄτα.» «Πουλουῖν ἄτα;» «Πουλουῖν ἄτα, γιά.» «Κ' ἐξέρειν' ἄτο.» «Νὰ κρα- τεῖς καὶ κρύβεις ἄτα καὶ σὸν ἔρκεται τὸ παπόρι νὰ παίρουμε φέρομ' ἄτα ἔς σὴ σκάλαν καὶ νὰ πουλοῦμ' ἄτα.» «Ἐ, κα- λό.» Ἐκεῖνο ἦτονε. Ἡ νύφε ἐκράτεινεν τὸν ἑαυτὸν ἄτες κι ἄλλου κ' ἐκλάνισκε. Καί, ἓνας μῆνας, δύο μῆνες ἐπέρασανε,

ἓναν ἡμέραν ἔρκεται τὸ παπόρι ἔς σὴ λι- μένη. Ἀρπάζει ὁ πεθερόν ἓνα σακκού- λιν καὶ τρέχει ἔς σὴ νύφην ἄτου. «Νύ- φε, ἔλα. Νὰ γεμῶνομε τὸ σακκούλιν καὶ πᾶμε ἔς σὴ σκάλα, ἔς σὸ παπόρι.» «Χά, πατέρα, χά!» Καὶ πιλώνει, πιλώνει ἐ- κείνη. Ἄμα, ποῦ νὰ πορεῖ καὶ φτάει τί- ποτε; «Ἐὶ βᾶχ», εἶπεν ὁ πεθερός ἄ- τες, «τὸ ἔπαθαμε τῇ δουλείαν, κόρη...». Καί, ἐκεῖνο ἦτονε, ἐκόπανε τῇ νύφης τὰ πορδὲς.

10.

Ἐνας Τοῦρκος εἶχεν τέσσερους γυναι- κους. Λαλεῖ τῇ μίαν ἓναν ἡμέρα καὶ δὶ' ἄτεν' ἓνα ζαγκαρὶ ζινίχι καὶ λέει ἄτενα: «Ἐσέν' ἀγαπῶ ἄ τς ἄλλους πολλὰ, νὰ κι ἄβουτ' τὸ ζινίχι, τς ἀγάπης μου τὸ ση- μάδι.» Ἐκεῖνος πάλι, τὸ χαϊβάνι, ἄσ' σὴ χαρὰν ἄτες ἐπέταξεν, ἐποκατουρέστε. «Ἄ- μα, ντράν' καλά. Πᾶς πουδὲ λὲς τς ἄλ- λους τίποτε καὶ γίντανε μαλώματ' ἀναμε- σά σουνα... Ἄλλου κ'ι θὲ ν' ἀγαπῶ σ', ἄ...» «Γιόκου, γιόκου...» Ἐπέκει, ἀ- φωρισμένο, χουλίζει τῇ δεύτερῃ, δίδει κ' ἐκείνεν' ἓνα ζινίχιν καὶ λέει ἄτενα τὰ ἴ- δια, τὰ ἴδια τὰ λόγια τὰ εἶπεν τὴν πρῶ- τη. Χουλίζει καὶ τὴν ἄλλην καὶ τὴν ἄλ- λην καὶ λέει τὴν κάθε μία χωριστὰ πῶς ἐκείνεν' ἀγαπᾷ ἄσ' ὅλους πολλὰ. Μετ' ἓνα γαῖδιουρίου ζινίχι, ἄπ' ἐκεῖν' τὰ κρεμάνουνε ἔς σου γαῖδιουριωνῶν τὰ γούλες. Καὶ ἐσηκούνταν' οἱ πέντε μαζί, ἐπάειναν ἔς σὸν ταρᾶ καὶ τουλόατ' ἐσα- πλοῦσουτουνε ἔς σου δεντρίου τὴ δκίαν ἄπουκὰ καὶ ἐπίνισκεν τὸν τσιάρρον ἄτου κ' οἱ γυναῖκοι ἄτου ἐσγάλειναν κ' ἐμα- κέλλιζανε. Κάθην καὶ λίον ἐχούλιζε μετ' ὅλον ἄτου τὴ δύναμη:

«Μαβι ποντζοῦκ κιμντέ ἴσε, οὐνά σεβέ- [ριμ τζόκ].»

Καί, ζάσαπ, ζάπ, ἐκεῖνοι τὸ μακέλλι... Ἦρτεν κ' ἓναν ἡμέρα κι ὁ Τοῦρκον ἐψό- φησε... Βούσου, οἱ γυναῖκοι ἄτου... Ἐ- σαβάνωσαν κ' ἐθῆκαν ἄτενα ἔς σὴ μέσην ἄπᾶνου καὶ κλαίον ἄτενα, χά, κάτι διά- κρηνα κοκκύμελα, τσαρδαμπαλούδικα κρο- μύδια τὰ μάτια τουνα. «Ἀχ», εἶπεν ἡ μία, «ἐδῶκες με καὶ τὸ ζινίχι, ἄσ' σὸ πολλὰ τὸ ἐγάπανες μεεε...». «Μακάρ' ἐ- σέν' ἐδῶκεν τὸ ζινίχι;», εἶπεν ἡ δεύτε- ρη. «Ἐμὲν ἐδῶκεν τὸ ζινίχι.» εἶπεν ἡ τρίτη. «Ἀχὰ τὸ ζινίχιν.» εἶπεν κ' ἡ

στερνή... Μοντες ντρανοῦνε; Ὁλ' εἶχαν ἄπ' ἓνα !... Ἐγνάεισαν πῶς ὅλους ἐγέλα- ξεν, ὁ δκύλο... Σαβουρεύουν ἄτ' ἄπᾶν' ἄτου, μολοῦν ἄτον ἄκλαυτον κι ἄθιφτον καὶ σηκούντανε πᾶνε διαβαίνουνε.

11.

Ἐσοεισαν κάτιναν καὶ ἐδίδανε ἔς σὸ δικαστήριον, νὰ φτάνε ἄκεχάτι. Ἦτονε καὶ μία γραῖα, γειτόνισα, νὰ μαρτύρα- νε. «Τίλα ἐγέντον' ἡ δουλεία;», ἐρώτη- σεν ἄτεν ὁ δικαστῆ. «Ἦρταν τῇ νύχταν καὶ ἐκλεψα τὸ σπῆτιν», εἶπεν ἡ γραῖα. «Τίλα ἐκλεψαν ἄτο;» «Ὅγῳ ἦκουσα, τράκα τρούκα. Θαρρῶ ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπῆτιου κατακλώσεται. Μέρσεν, ἐκεῖν' ἐλείπεινε.» «Τεμέκ, ἄτὰ τὰ λὲς, ἦκουσες ἄτα, κ' εἶδες ἄτα.» «Ναί, ἦκουσα τα. Τὸ ἴδιον κ' ἐνι;» «Τὸ ἴδιον κ' ἐνι. Τὰ θωρεῖς μόναχον ἐν' ἄληθινά.» «Τεμέκ, ἀτῶρα, σὸν ἄκοῦς, ἐτς κ'ι πιάνει;» «Ἐτς. Ἄτιγάμε διάβα.» «Καλόν.» εἶπεν ἡ γραῖα καὶ γυρίζει νὰ φέει. Ἀφῶτι γυρίζει, τρά- σατς !, μολᾷ ἓναν πορδὴ. «Ἐ», χουλίζει ὁ δικαστῆνα, «κ' ἐντρέπεσ', ἐπρ' ἐσύ, γραῖα, νοικοκυρὰ γυναῖκα, νὰ κλάνεις ἔς σὸ δικαστήριον ἀπέσου;». «Μακάρι ὄγῳ ἦμουνε;», κλώσεται καὶ λέει ἄτον ἡ γραῖα. «Τεμέκ ἦτονε;» «Εἶδες με;» «Κω- φὸ νὰ φτάς με; Κ' ἦκουσα;» «Ἐ, τί; Τ' ἄκοῦς πιάνει;»

12.

Ἐνας ράφτης, ὅποτ' ἐφέρεινεν ἄτον κανεῖς νὰ ράφτει ἄτενα κανὲ ροῦχο, τί ἐφτάεινε; Πρὶν κόφτει, ἐδίπλωνεν τὸ πα- νία καὶ μετὸ κόψιμον ἐβγάλλεινεν καὶ γιὰ τὴν κεντήν ἄτ' ἓναν κομάτι. Σάκκος ἦτονε, πανταλόνι, γελέκι οὔ τι ἦτονε. Ἐ- κλέφτεινεν, ἐκλέφτεινεν ὅλους τοῖ μου- δτερῆδους ἄτου. Μίαν ἐκακάδεψε. Ἐκα- κάδεψεν ἄτός, πέφτει, κακά. Ν' ἀποθά- νει, ἄλλου, ἦρτε ἔς σ' ἀχίρια του. Ἐσ' ἀγγελομάχημαν ἄτ' ἀπέσου, βυθίδεται καὶ θωρεῖ ἓναν ὄρωμα. Τεῖ ἐπέθανεν καὶ ἔχων ἄτον καὶ πᾶνε. Πᾶνε καὶ δια- βόλοι κρατοῦν ἄτενα, ἄμα τουλόατου χα- πάρι κ' ἔχει. Ἐνα σιουρι διαβόλοι. Ἐμπρὸ ἔμπρου παλι, ἔς ἓναν κοντάριν, κρέμεται, χιλιάδες κομάτια πανία, ἓναν παντέρρα κὸς κοτῶ. Καὶ ἓνας διάβολος κρατεῖ τὸ κοντάρι. Ἀφῶτι πᾶνε, ρωτᾷ ὁ ράφτη: «Ἀκεῖν' τὸ κοντάριν τί κοντάριν ἐνι καὶ τί κρέμετ' ἐκεῖ;». Εἶπαν ἄτον κ'

ἐκεῖνοι: «Ἐμεῖς εἴμεστοι διαβόλοι. Ἐσὸ κοντάριν τὸ θωρεῖς κρέμετ' ἓναν παντέρρα, ἄσ' σὰ κομάτια τὰ πανία τὰ ἐκλεψες. Νὰ φέρομε σε ἔς σὴν κόλαση.» Ἐ- σπαράξεν ἐκεῖνος. Γνεφίζει καὶ τί νὰ φτάει κ'ι ξέρει. Καὶ — ἔ, μετὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πέσπελι — κ'ι ἀποθάνει. Ἐλα- ρώθε. Καὶ φτάει ἓναν ὄρω, μὰ τ' ἐκεῖν' τὸν ὄρω. Ἄλλου καμία νὰ μὴ κλέφτει... Σὰν ἐδίδεν πάλι ἔς σὸ μαγαζίν ἄτου, λα- λεῖ τὸν κάλφην ἄτου καὶ λέει ἄτενα: «Ἄ- κουσ' ἄδᾶ. Σὰν παίρω νὰ κόφτω ροῦχο καὶ θωρεῖς με, διπλώνω τὸ παννὶν καὶ νὰ κόφτ' ἄτο, νὰ χουλίζεις καὶ νὰ λὲς με: μᾶστορα, τὴν παντέρρα! Ἦκουσες;» «Κα- λόν.» εἶπεν κ' ὁ κάλφα... Ἐκεῖνο ἦτο- νε, μετὰ δύο, μετὰ τέσσερα, ἐκόπεν τὸ κακὸν τὸ ταπιέτιν ἄτου κι ἄλλου κ' ἐκλε- ψε... Καὶ ἓναν ἡμέρα φέρει ἄτον κάτσι κάτι... Τί ἦτον ἐκεῖνο !... Ἐναν πανί, ἓναν πανί, μὰ τ' ἐκεῖν' τὸ πανί !... Κάσ- τεν ἔμορφο !... Ἐξανταῖε... Κοντοστέ- κει... Τίποτε... Παίρει καὶ διπλώνει ἄτο καὶ παίρει ἔς σὸ χέριν τὸ ψαλίδι... Ἐμά- στορα, τὴν παντέρρα!, χουλίζει ὁ κάλ- φα... Στέκει ὁ ράφτη... Ἄμα, κ'ι πο- ρεῖ... Πάλι παίρει... Πάλι: «Μᾶστορα, τὴν παντέρραν!», ὁ κάλφα... Στέκει ἐκεῖ- νος... Καὶ τρίτη φορὰν παίρει τὸ ψα- λίδι ἔς σὸ χέριν ἄτου... «Μᾶστορα, τὴν παντέρρα!... Ἀπ' ἄβουτ' τὸ παννὶν κ' εἶχεν ἡ παντέρρα!», λέει ὁ ράφτην καὶ κόφτει τὸ κομάτι.

13.

Ἐγόρασεν ἓνας πιλῆς ἓνα λαχείο. Καί, σὸν ἦρτεν ὄρα τ' ἐκαζάνεψε. Τρέ- χει τὸ παιδὶν ἄτ' ὄλο χαρὰν καὶ λέει ἄ- το κεῖ. Τοῦ πιλῆς τὰ μάτια ἐγένισαν: χάλ! «Σαί μι, πέ; Σαί μι; Σαί μι;», εἶπεν τρία φορὲς καί: ἰθάσατ, ἐνέμπωσεν ἀνά- σκελ' ἀφῶτ' ἐκάθουτουνε κ' ἐποκωρά- τωσε.

14.

Μία γυναῖκα εἶχεν ἀγαπαικὸ. Ἄν- τρας ἄτες ἐγόραξε στάριν καὶ ἐλέθειναν ἄτο καὶ ἐκείνη τ' ἀλευρίου τὸν ἄφρῳ, τ' ἄπᾶν' ἄπᾶνου, ἐπαίρεινεν κ' ἐφτάεινεν ψωμὶν τὸν ἀγαπαικὸν ἄτες. «Πὲ τῶν μ., ἐλέθεινεν ἄντρας ἄτες, «ὄγῳ κ'ι ἀγναεῦ' ἄτο καλὸν ψωμὶ γιὰ κ'ι τρώμε;». «Ἐ- κिति», εἶπεν ἄτον κ' ἡ γυναῖκα του, «ἀδελφή σου κλάνει ἔς σὸν Ἄμισὸν κι

ἀδᾶ κόφκουνταν τ' ἀλεύρια!». Εἶχεν ἕναν ἀδελφὴ 'ς σὸν Ἀμισό.

15.

Μίαν ἦτον ἕνας παπᾶς καὶ κάθε χρό- νο ἐφτάεινεν ἀπ' ἕνα μωρό. Οἱ ἐπίτρο- ποι παλ' εἶπαν: «Ἀβοῦτο τί πρᾶμαν ἔνι; Νὰ γεμῶνει τὰ τέσσερα μερῆες!». Καὶ ἐποίκων τ' ἐποίκων, νὰ στείλουν ἄτογα 'ς σὴν ξενιτιά. Νὰ λείπεινε δύο χρόνια. Φτάν' τὰ χαρτὰ του καὶ στείλουν ἄτογα καὶ δύο χρόνια 'κι θὲ νὰ πόρεινεν κ' ἐσί- μωνεν τὴν παραδίαν αὐτοῦ. Περούν τὰ δύο χρόνια, γυρίζει ὁ παπᾶ. Σ' σὰ ἄν- νέα μῆνες ἀπάνου, ἄς φτάει ἡ παραδία τριδυμάρια!.. Τεμέκ, ἐποίκων καὶ τὰ νὰ φτάεινεν ἄν κ' ἐλείπεινε. Ὅτιότες εἶπαν κ' οἱ ἐπίτροποι: «Ἐ, ἀδᾶ ἰσᾶρῆς κ' ἐμ- παίνει. Χρωστᾶ τα κεὶ ὁ θεός, ζαέρ!». Καὶ ἐμόλασαν κ' ἐφῆκαν ἄτογα.

16.

Μία γυναίκα ἐφώτιζεν ἕνα μωρό. Ἀ- φότι ἐλέεινεν «ἀποταξάμενος» καὶ «ἀπο- ταξάμενος», ἐπῆρην ἀσ' ἕναν κερὶ φω- τίαν τὸ μανίκιον ἄτες. Ὁ παπᾶν εἶδεν αὐτο καὶ λέει ἄτενα: «Ἡ μάνικα σου καίεται!». «Ἡ μάνικα σου καίεται!», εἶπεν κ' ἡ γυναίκα. Ἐθάρρησεν ἀπέσ' 'ς σὰ γραμμάτια ἦτον κ' αὐτὸ καὶ γιὰ τ' αὐτό. «Ἡ μάνικα σου καίεται!», λέει πάλι ὁ παπᾶ. «Ἡ μάνικα σου καίεται!», λέει κ' ἡ γυναίκα. «Ἡ μάνικα σου καί- εται!», λέει μίαν κ' ἄλλον ὁ παπᾶ. «Ἡ μάνικα σου καίεται!», λέει πάλι ἡ γυ- ναίκα. «Σικιμὲ κ' ἄν καίεται!», εἶπεν ἄλλ' ὁ παπᾶ. «Σικιμὲ κ' ἄν καίεται!», εἶπεν ὀτιότες κ' ἡ γυναίκα. Τί ἐξέρεινε;

17.

Μία γυναίκα ἐγέννησε. Ντρανοῦν ἐκεῖ κουντὰ καὶ θωροῦν πὼς ἐποίκων ἕνα φί- δι. «Ἄς σκοτώγομ' αὐτ', ἄς σκοτώνομ' αὐτό.», εἶπαν ὅλοι. «Μὴ σκοτώνειν' αὐ- το.», εἶπεν κ' ἡ γυναίκα. «δοσίτιν' αὐτο δρόμον ἀπέσ' 'ς σὸ δρομάνιον καὶ μὲ τ' ἄλλα τὰ φίδια ἄς πάει ζεῖ κ' αὐτό.». Οἱ ἄλλοι παλ' ἐμόλασαν αὐτό. Ἐναν ἡμέραν τὸ τᾶγιν καὶ τ' δρομάνιον παίρουν φωτὰ. Τρέχει ὁ κόσμος καὶ χουλίζει: «Τ' δρο- μάνιον καίεται, τ' δρομάνιον καίεται!». Καὶ ἐκεῖν' ἡ γυναίκα ἐξίβεν κ' ἐρώτησε: «Τὰ φίδια παλ' ἐκάανε;». «Ἐκάανε.», εἶπαν ἄτενα. «Τρομᾶρα μου, τρομᾶρα μου.», ἔτσαξεν ὀτιότες, «ἐσὺ παλ' ἐκάας; Φίδιν

ἀποφίδιν, ἄς ἐπάεινες ἐζήνισκας.»

18.

Μίαν ἦτον ἕνας Μαντάδης, Τοῦρκος. Ἀτὸς ὅλον ἐκατοῦρεινεν ἀπουκάτ' αὐτοῦ. Μισκίνης, ἰδαναπέτης. Ἐναν ἡμέραν εἶ- δεν αὐτον κατοῦρεσιμένον κάτσι καί, γιὰ νὰ παρῆζει αὐτογα, λέει: «Ἐπρ' ἐσὺ, τίλα πόρησες κ' ἐποίκεις ἀέκο δουλεῖα;». «Πῶ σικιμὲ τε ἄκμασίν!», εἶπεν κ' ὁ Μαντάδης.

19.

Μία γυναίκα, ἡ φωτὰ τες κ' ἤφτει- νεν κ' ἐδίβε 'ς σὸν κατὴ, νὰ φτάει τὴ φωτῖαν ἄτες ὄκεχάτι. Εἶπεν ἄτεν κ' ὁ κατὴ:

«Ὁ τουνοῦ ὄν ἐτίλε,
κατῖα τε πῖ τὸν ἐτίλε!».

Ἐναν ξύλον ἐβίλλεινε 'ς σὸ ἰσᾶκιν ἄ- τες κ' ἐράευσ νὰ ἤφτεινε.

20.

Ἐνας ἐπάντρεψεν καὶ εἶχε μάναν, εἶ- χεν καὶ πεθερά. Τὴ μάναν αὐτ' ἡ γυναι- κα του ἴτε κ' ἐλογάριαζεν ἄτενα. Καὶ αὐτὸ μοναχὸν κ' ἦτον, ἐμάλωνεν καὶ δις τὴν ὥρα μαζὶν ἄτες καὶ ἐντῶνιδκων ἄτεν κιάλα. Τοῦρματανάν πάλι ἐπαραπονίου- τουνε 'ς σὸν ἄντραν ἄτες: «Ἡ μάννα σ' ἀέκα κ' ἡ μάννα σ' ἀλλέα, πολλὰ τυριαν- νίζει με.». Ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ λέει τίπο- τε, ἐκιοζέτεψεν καὶ εἶδεν πὼς ὅλα ἦσαν ψέματα, πὼς ἡ μάννα του ἦτον ἰδίπ κα- λὴ κ' ἡ γυναίκα του ἦτον π' ἐμίσανεν ἄτενα καὶ ἐθέλεινε νὰ χᾶβουτου' τὸ κα- λαπαλούκιν ἄτες. Τ' ἐκεῖνὲς ἡ μάννα μὲ- ναχο ν' ἀπομένιδκας. Σόσοντᾶ, ἕναν ἡμέ- ρα λέει αὐτον κιάλα: «Κάτι πνίωμα τὴ μά- να σου; Ἐλ', ἀπόψι, ἄμε τίν' ἄτενα 'ς σὴ θάλασσαν κ' ἄς πνίεται.». «Καλόν.», εἶπεν κ' ἐκεῖνος. Σηκοῦται τὴ νύχτα, ἡ γυναίκα τ' ἀφότι κοιμᾶται, πάει γενεφί- ζει τὴ μάναν αὐτοῦ καὶ λέει ἄτενα: «Ὁ γὼ κάπου νὰ πάω μὲ τὴν πεθερά μου, ἐσὺ, τὴν πόρτα σὺν ἐβγαίνομε, σὴκ' ἀσ' σὸ στρῶμα σου κ' ἄμε πῆσε καὶ τὴ πεθερᾶς μου τὸ στρῶμα.». Ἡ πεθερᾶ τ' ἐκοιμάτου- νε 'ς ἕναν καλὸν κάμαρην κ' ἡ μάννα του 'ς σὸ σκαλοκέφαλο. Ἐπέκει πάει γενεφί- ζει καὶ τὴν πεθερᾶν αὐτοῦ καὶ λέει ἄτενα: «Σήκου, κάπου νὰ πᾶμε.». «Ποῦ νὰ πᾶ- με;», ὀρωτᾶ ἐκεῖνε. «Κάπου νὰ πᾶμε. Βαρέα μὴ λαλεῖς καὶ γενεφίζ' ἡ μάννα μου κ' ἀγναεῦει αὐτο καὶ γυρῶει νὰ ἐρ-

κεται κ' ἐκεῖνε μαζί μου.». Ἡ πεθε- ρᾶ θωροῖτ' ἐ κανὲν καλὸ μέρος νὰ πᾶνε, τοῦ σωροῦ σηκοῦται. Γάλια γάλια, ἐξί- βαν ἐπέν' ἐδίβανε, χωρὶς ἡ γυναίκα του νὰ παίρει χαπάρι. Ἡ μάννα του σηκοῦ- ται πάει πέφτει καὶ τὴ συμπεθερᾶς ἄ- τες τὸ στρῶμα. Ἐκεῖνος παλὶ κατηβαίνει 'ς σὸ γιαλό, κουντὰ τὴν πεθερᾶν αὐτοῦ καὶ τινάζει ἄτενα 'ς σὴ θάλασσαν καὶ κλώσκειται τ' ἐξ' ἐπίσου. Ἐμπαίνει 'ς σὴν κάμαρην αὐτοῦ καὶ πάει νὰ πέφτει καὶ. Ἐξεγδύσταν καί, ἀφότι νὰ πέφτει, γενε- φίζ' ἡ γυναίκα του. «Ποῦ ἦσουνε;» «Ἐ σὴ θάλασσαν τᾶ, ἀέκα κ' εἶπαμε;» Καὶ ἔπεσε. Ἐσηκῶθεν κ' ἡ γυναίκα του, πάει ντρανᾶ τὴ πεθερᾶς ἄτες τὸ στρῶμα. Σκοτῖα, τὸ στρῶμα εὐκαιρο. Γυρίζει

καὶ πέφτει καὶ πάλι. Ἐχάρε. Ἐκλώσταν ἀπ' ἀδᾶ, ἐκλώσταν ἐπ' ἐκεῖ. Τίποτε νὰ δεῖ- κινεῖ κ' ἐθέλει, ἄμα ἡ χαρὰ κρύφκειται. Κ' ἐπόρησε νὰ στέκεινεν καὶ εἶπε μῆκα: «Τ' ἀντροῦ μ' ἡ μάννα κολυμπᾶ.». Ἄν- τρας ἄτες ἔτε κ' ἐλάλησε. Ἐκεῖνε, ἡ συ- χίαν κ' εἶχε. «Τ' ἀντροῦ μ' ἡ μάννα κολυμπᾶ.», εἶπεν πάλι. Πάλι κ' ἐλά- λησεν ἄντρας ἄτες. Περᾶ λίον ὄρα καί, τρίτη φορὰ, κλώσκει' ἀποκλώσκειται ἕνα καὶ λέει, γελασμένη γελασμένη, μίαν κ' ἄλλον ἡ γυναίκα του: «Τ' ἀντροῦ μ' ἡ μάννα κολυμπᾶ.». Ὅτιότες, ἐνοῖξεν τὸ στόμαν αὐτοῦ καὶ εἶπεν κ' ἐκεῖνος:

«Ἄς μερῶνει κ' ἄς ντρανοῦμε, τσίνοες
[μάννα κολυμπᾶ!».

I. T. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ΔΙΣΤΙΧΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

Τοῦ (Δ. Κ. Π.) ΣΤΑΥΡΙΑΤΗ

- 365 Ἄσπρεσσα εἶσαι χωρὶς χράν, ντὸ εἶν' ἀτὰ τὰ χάλᾳ σ' ;
σὸ κάθα ἕναν παλληκάρ' μὴ παραδίης τὰ κάλλᾳ σ' .
66 Ἄσπρεσσα εἶσ' ἄμον τὸ χῶν, ξανθέσσ' ἄμον χρυσόν-ι
κ' ἐμορφάδα σ' κανεῖται σε καὶ μὲ τὸ περισσόν-ι.
67 Ἄσ' σὰ μακρὰ ποῦ ἀγαπᾶ εὐτάει δύο σεβτάδας
τὸ ἕναν μὲ τὰ κορ'τζόπα τ' ἄλλο μὲ τοῖ νυφάδας.
68 Ἄσ' σὰ μακρὰ ποῦ ἀγαπᾶ κ' ὀρφανὸν κοριτ' παρῆ
χαρίζ'ν αὐτον τὴν κάλην αὐτ' κ' ἄλλο κ' ἐπί ἀσκέρι.
69 Ἄσ' σ' ἄσπρα κ' ἄσ' σὰ κόκκινα εἶσαι ζωγραφισμέν' τσα
καὶ μὲ τὰ χάρεις τὴ Θεοῦ εἶσαι τονατεμέντσα.
370 Ἄσ' σὴ [Ταξιμί] τὸ νερόν πῖα καὶ μὴ φοῦσαι
αὐτὸ ἔν' ποταμόνερον πολλὰ θὰ ὠφελᾶ σε.
71 Ἄσ' σὴ Ταξιμί τὸ νερόν ὠρία παίρτε, τζουροῦται.
θυμῶν' κ' ὁ Δαφνεπόταμον κ' ἀγλήγορα θολοῦται.
72 Ἄσ' σὴ Χριστ' οὐς τὰ Κάλαντα καὶ ὡς τὰ Φῶτα βρέχει
καὶ πὼς νὰ φτάμε μουαπέτ' κανεῖς καρδίαν κ' εἶχει.
73 Ἄσ' σὴ Χριστ' οὐς τὰ Κάλαντα, σιλεύ'νε καὶ λουκίζ'νε
κ' οἱ πεκιάρ' κρῦον κ' ἐτεροῦν τὸ σεβταλόκ' νουνίζ'νε.
74 Ἄσ' σὴ Χριστ' οὐς τὰ Κάλαντα, φαεῖα καὶ ποτῖα,
ἄς τρών' καὶ πίν'ν καὶ χᾶιρουνταν, τὰ νέικα τὰ παιδία.
375 Ἄσ' σ' ὄλα τὰ νερά μὴ πίντε θὰ πονῆ ἡ κοιλία σ'
καὶ θ' ἀρρωσταίντε καὶ θ' ἀποθάντε, θὰ κλαίνετε τὰ παιδία σ' .
76 Ἄσ' σ' ὄλα τὰ νερά μὴ πίντε κάποτε βλαβερά εἶν' .
κρύα ντὸ εἶναι μὴ τερῆς, πολλὰ φαρμακερά εἶν' .
77 Ἄσ' σ' ὄλα τὰ παράθυρα σ' , τ' ἕναν ἔχ' τρανὸν φῶς-ι
ἐκεῖ στέκ' ἐσὺ καὶ φωτᾶεις καὶ ἄμον τ' Ἀεφῶς-ι.
78 Ἄσ' σ' ὄλα τὰ πετούμενα ὁ ψύλλον ἔχ' τὴν χάρην
κοιμάται μὲ τὰ κορ'τζόπα, σὺν νέικον παλληκάρ(ν).
79 Ἄσ' σὸ [Λιθαροκέφαλον] δύο φορὰς ἐρροῦξα
τον Χριστὸν καὶ τὴν Παναγιάν, νὰ βοηθοῦν ἐκοῦξα.
380 Ἄσ' σὸ [Λιθομπορέν] ἀφκά, ἐβγάλ'νε τὰ λιθάρᾳ

- καί χτίζ'νε τῆ Μαναστηρί' τὰ τρανά τὰ κεμέρα.
 81 'Ασ' σὸ μεράκι μ' τὸ πολλὰ ρακὶν καὶ κρασὶν πίνω
 κι ἀσ' σὸ στόμα μ' τὸν τσιγάρον, καμμίαν 'κι νεβζήνω.
 82 'Ασ' σὸ μεράκι μ' τὸ πολλὰ 'ς σὸ στόμα μ' 'δὲν 'κι βάλλω
 πάω καὶ ἔρχουμαι 'ς σὸ σπῖτ', νὰ τρώω π' ἀνασπάλλω.
 83 'Ασ' σὸ μεράκι μ' τὸ πολλὰ, τὸν τσιγάρον ρουφίζω
 τὸ ἕναν πρὶν νὰ τελειών' τ' ἄλλ' ἀρχινῶ τυλίζω.
 84 'Ασ' σ' ὀμματί' σ' τὸ τέρεμαν, ἐγὼ ἐβουρουλεύτα
 καὶ τὸ γλυκὺν τὴν καλατζί σ', πολλὰ ἐπεανεύτα.
 385 'Ασ' σὸν Θεό σ' νὰ 'βρίκ'ς ἄτο καὶ ἀσ' σὴν Παναγία σ'
 σὸν κόσμον νὰ μὴ χῆρεται καμμίαν ἢ καρδία σ'.
 86 'Ασ' σὸν κακὸν τὸν ἄνθρωπον πάντα πρέπ' νὰ φοῶσαι
 βοήθειαν π' ἂν ψαλαφᾶ, ἀτόναν μὴ λυπᾶσαι,
 87 'Ασ' σὸ πολλὰ τὸ νούνιγμαν, ὁ νοῦς-ι μ' ἔταρᾶν
 καὶ ἡ καρδία μ' τ' ἔρημον 'ς σὰ πολλὰ τόπ'ς ἔρράεν.
 88 'Ασ' σὸ πολλὰ τὸ φίλεμαν, ἀρνί μ', ἡ χρά σ' ἔλλᾶεν,
 καὶ τ' ἔμορφον ὁ πρόσωπο σ' ἔθαρρεῖς ἔχαλαέν.
 89 'Ασ' σ' ὀσπίτι σ' ἐπέρασα καὶ ἀσ' σὴν γειτονία σ'
 καὶ 'κ' ἔκ'σ' ἀρνί μ' τὴν καλατζή σ', τ' ἔμορφον τὴ λαλία σ'.
 390 'Ασ' σ' ὀσπίτι σ' ἐπέρασα καὶ εἶδα τὸ τερλούκι σ',
 κανεῖς 'κ' ἔχνε σε με τὴν ψῆν, κρίμαν σὸ χαβεσλούκι σ'!
 91 'Ασ' σ' οὐρανοῦ τὸ στράψιμον ἔρροῦξεν γιλτουρούμι,
 ἐχάλασεν καὶ ἔκαψεν τ' ὀσπίτι τῆ κυροῦ μ'·ι
 92 'Ασ' σὸ χωρίον ἔρχουμαι σὴν Τραπεζοῦνταν πάω,
 πέει με ντὸ θέλτς νὰ φέρω σε, τὴν καρδία σ' ν' ἐφτάω ;
 93 'Αστρα μ', παρηγορέστε με, ἔχω τυρανησίαν
 καὶ λάσκουμαι σὰ χόν' ἀπέσ' σ' ἀίκον ἐρημίαν.
 94 'Ας τρώωμε καὶ πίνωμε καὶ λάσκουμες σκοτία,
 τερέστε μὴ χαλάνωμε τὸ κέϊφ'ν ἔμου, παιδία.
 395 'Ας τρώωμε καὶ πίνωμε καὶ πᾶμε σὴν χαράν-ι,
 τὰ τραβωδ'ίας θὰ λέω, τὰ πέντε σὴν παράν-ι.
 96 'Ας τρώωμε καὶ πίνωμε κι' ἐφτάμε μουαπέτα,
 ἀέτς πα 'κι ἀνασπάλλομε, τ' ἐμέτερα τ' ἀτέτα.
 97 'Ατὰ τὰ κάλλα πού ἐλέπ' πῶς νὰ μὴ παλαλοῦται;
 πῶς νὰ μὴ χάν' τὰ λογικά τ', νὰ μὴ ρούζ' καὶ σκοτοῦται ;
 98 'Ατὰ τὰ κάλλα σ' πού ἐλέπ' πῶς νὰ μὴ σαδιρεύη ;
 σίτα πᾶει χάν' τὴν στράταν ἀτ', καὶ στράταν ἀραεύει !
 99 'Ατὰ τὰ κάλλα σ' πού ἐλέπ' πῶς νὰ πάη ἡσυχάζει ;
 ὁ ὕπνος ἀτ' πὰ κόφκεται, καμμίαν 'κι νυστάζει.
 400 'Ατὰ τὰ κάλλα σ' τ' ἔμορφα, ἐγέντανε αἰτία
 νὰ βάλ'νε με σὴν φυλακὴν καὶ κεῖμαι σὴν σκοτίαν.
 1 'Ατὰ τὰ κάλλα σ', τ' ἔμορφα, πουδὲν ἄλλοῦ ἢ εὐρίου
 οοὶ χίλτς νομάτ'ς ἀπέσ' νὰ στέκ'ς ἀσ' σ' ὀλονῶν χωρίου,
 2 'Ατὰ τὰ κάλτσας ντ' ἔγκες με, ἐσ' ἔεις ἄτα πλεκμένα ;
 ἀκόμαν 'κ' ἐφόρεσα 'τα καὶ εἶναι τρυπεμένα.
 3 'Ατὰ τὰ μαῦρα τ' ὀμμάτ'α σ' ἀφκακέσ' ντὸ τεροῦνε,
 σὰ φανερά εἶν' σοβαρά, κρυφὰ χαμογελοῦνε.
 4 'Ατὰ τὰ ξανθὰ τὰ μαλλά σ', θαρρεῖς εἶναι βαμμένα,
 καμμίαν 'κι χτενίεις ἄτα, πάντα εἶν' δελαγμένα.
 405 'Ατὰ τ' ὀμμάτ'α σ' πού ἐλέπ', πῶς νὰ μὴ ζαλαλοῦται ;
 ἀρρωσταίν' καὶ ρούζ' σὸ κρεββάτ' καὶ 'κ' ἐπορεῖ νὰ σκοῦται.
 6 'Ατὲ ἡ μαῖσομάννα σου π' ἐξέρ' τὰ τζαζουλούκια

- ς' σ' ἐμέν αίκα 'κί δαβαίν'ν, ντ' ἐφτάει τὰ παδαλούκια.
 7 'Ατὲ ἡ μαῖσομάννα σου, φσοῦμαι θὰ μαεῦη με
 ἔθαρρεῖ ὀμματάσκουμαι, κάθεται καὶ γητεῦ' με.
 8 ['Ατὸς] ὄνταν ἐπέθανεν, ἔκλαιαν τὰ παιδία τ'
 κλαίει ἄτονε ἢ κάλη ἀτ' κι ὄλον ἢ γειτονία τ'.
 9 ['Ατὸς] ὄνταν ἐπέθανεν τὴν ἐδίαν ἐδάρτσαν
 τὴν ὄραν καὶ τὸ τράπολουζ', τὸν [παραέν] ἐχάρτσαν.
 410 'Ατὸ τ' ἄσπρον τὸ λειτζέκι σ', ἐπέρεν σὰ κλαδία
 κατήβασον καὶ τέρ' ἄτο ἐγομῶθεν τρυπία.
 11 'Ατὸ τ' ἐσὸν ἢ πορπατὴ καὶ τ' ἐσὸν ἢ θωρέα
 ἐσέγκανε με σὴν τεβτάν κ' ἐρρώστεσα βαρέα.
 12 'Ατὸ τ' ἐσὸν τὸ τέρεμαν, ὄσον τὸ πᾶει θὰ παίρ' με
 θὰ τῶατεύ' με σ' ἕναν κακόν, σ' ἕναν πελᾶν θὰ φέρ' με.
 13 'Ατὸ τὸ γουτνὶν τὸ σπαλέρ' τσ', ντ' ἀγλήγορα 'τζερῖεν ;
 ἔδεσεσ ἀτο χαλαρά κ' ἐθάρρεσα ἐλύεν.
 14 'Ατὸ τὸ γουτνὶν τὸ σπαλέρ' καὶ ντ' ἔμορφα ἰεύ' σε
 νὰ σάν' ἐκεῖνον π' ἐπορεῖ κι' ἀπλῶν' καὶ Ἰλαεῦ' σε
 415 'Ατὸ τὸ μαντηλόπο σου, γιὰ μάρκωσον τὴν ἄκραν
 καὶ δός μ' ἄτο ἄς ἔχ' ἄτο, νὰ σπογγίζω τὰ δάκρ'α μ'.
 16 'Ατὸ τὸ μαῦρον τὸ τῶαρούλ' τσ', ἔχ' πλουμιστὰ κλαδία
 μὴ δέντς ἀτ' ἀέτο' χαλαρά, ταραχίεις τὰ παιδία.
 17 'Ατῶα πα ψῆ μη ταενίζ' καρδᾶ μη στέκ' ραχάτα ;
 ὄνταν ἐλέπω σὸ κιφάλ'τσ, τὰ τζάμας τρία γάτα ;
 18 'Ατῶρα πού γεννίουνταν, κύρ' καὶ μάνναν 'κι ἀκούγ'νε
 ἄμον ντὸ ἔρχουνταν σὸ ζόρ', τὸ κιφάλ'ν ἄτου κρούγ'νε.
 19 'Αφέντα μ', ποδεδίζω σε, τὸ χατίρι σ' πολλὰ ἔν',
 φίλεμαν πὰ θ' ἐδίν'να σε, ἢ πεθερά μ' ἀδά ἔν.
 420 'Αφήστε μας ἄς χᾶιρούμε, κορτσόπα μὲτ' ἐσᾶς-ι
 τερέστ' ἄσ' ἐμᾶς ὀλονοῦς, ποῖος ἔν' καὶ γιοσμάς-ι.
 21 'Αφήστε με, ἀφήστε με, ἄς ἀγαπῶ καὶ παίρω
 νὰ γίνεται με τὴν σεβτάν, τὰ ὀστερ'νὰ νὰ φέρω.
 22 'Αφκακέσ' σὸ [Γαλενιστέρ'] ἐφύτρωσαν τεζία,
 ἐκεῖ πᾶν κι ἀναπέουνταν τῆ Παρχαρί' τ' ἀρνία.
 23 'Αφκά σ' ἐβόρρας κάθουμαι τὰ ἰδρώματα μ' τρέχ'νε,
 νὰ στέκ'νε νὰ στερίουνταν, τὰ λώμματα μ' ἐβρέχ'νε.
 24 'Αφκά σ' ἕναν μικρὸν ἐδκιοῦν ἢ τρυγόνα μ' κοιμάται,
 τερέστ, ἐφτάει ψεματικά ντὸ λέγομ' ἄφουκράται.
 425 'Αφκά σὴν χαμαιλέτεν ἀτ' ὁ [Σάουλον] κοιμάται,
 τρώει τὸ ξύλον ἀσ'σὴν γαρήν κι ἄμον ὀκύλλος οὐρνᾶται.
 26 'Αφκά σὸ [Μαυροπέγαδον] σὴν ποταμί' τὴν ἄκραν,
 ἐποῖκες με καὶ ἔκλαψα καὶ ἐσπόγες τὰ δάκρ'α μ'.
 27 'Αφκά σὸ ξερολίβαδο σ' καφούλα νὰ φυτρών'νε,
 νὰ κρύφκουν ἐκείαπέσ' οἱ λύκ', νὰ βγαίν'ν ἐσὲν νὰ τρώνε.
 28 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου ἄφ'ς μ' ἄς βάλω τὸ χέρι μ'
 κι ἂν 'κι θέλτς, ἄς ἐξέρτς ἀτο : θὰ βγάλω τὸ μαχαίρι μ'.
 29 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου εἶναι δύο χαρπούζα,
 πολλὰ παρεφτασμένα εἶν' καὶ κρύα ἄμον πούζα.
 430 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου εἶναι δύο κυδῶνα,
 ἀπλῶνω νὰ πιάν' ἄτα τρομάζ'ν ἄμον κωδῶνα.
 31 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου εἶναι δύο πουλόπα,
 τὰ δύο πὰ χωρὶς φτερά καὶ χωρὶς κουδουκόπα.

ΠΩΣ ΑΛΩΝΙΖΑΜ' ΣΗΝ ΤΣΙΤΕΝ (*)

ΤΟΥ ΤΣΙΤΕΝΟΥ

Και καλά ἐπρόφτασεν. Ὀλίγον κι ἄλλο θὰ ἐπεμείν' νεν ἐκός. Τ' ὁρμία ἐγομώθαν νερά κ' ἐσκώθαν τὰ σέλιτα. Ὁ καταράχτες π' ἐχώριζεν τ' ἁλώνα μουν ἐσκώθεν. Ἐλεγαν κέλα κάτινος βουδ' ἐπῆρεν ἄτο ἢ σέλ' σὴ Μαχαλάν κεικά. Ἄμα ντό θὰ ἐν; Χορτοθεοί' βρεχῆν πολλὰ 'κὶ κρατεῖ. Πολλὰ 'κ' ἐπῆεν ἐρχίνεσεν νὰ γαλενίζ'. Ἡ μάνα μ' ἐσκώθεν κι ὀρζατεύ' ἀφκακός' σὰ τζατζίμα γιάμ' ἐδέβασεν νερόν. Τερούμε χαρεμέντσα ἐν'. Νὰ ποδεδίξ' ἄτον, λέει. Ἄτό πα ἐποίκε μας. Ἀηλί ποι 'κὶ φογᾶται τὸν Θεόν!

Σὸ βράδον ἀπάν' ὁ ἦλιον πα ἐποίκεν τὴν φανερωσίαν αὐ'. Σὴν πιδέβαν αὐ' ἀπάν' σὸν Ἡλακὸν κιάν' καὶ σὴ Νεγάμπας τὰ λιθάρα.

Ἄετο' πα ἐτελείωσεν ἡ μέρα. Ἄμα τ' ἁλών' θέλ' ἕναν ἡμέραν κι ἄλλο νὰ στεγνοῦται. Ἐπῆραν τὰ τουκάνα καὶ τὰ τζατζίμα καὶ τ' ἕναν καὶ τ' ἄλλο ἄσ' σὸ κομούλ' ἀπάν' νὰ παίρ' ἄεραν καὶ νὰ τραβίεται ἡ ὑγρασία θε. Ἡ μάνα μ' (1) ἐπῆεν ἐπότσεν κ' ἐσέγγεν ἀπέσ' τὰ βουδᾶ, ἐποίκεν καὶ τὸ φαγίν, ἐφερεν κ' ἐκάτασαμ' ἐφαγαμ' κ' ἐπεκεῖ ἐστρωσαμ' ἀφκὰ σὴν στούβαν, ἀπάν' σὰ στάχα νὰ κοιμοῦμε. Τὴν Βαρβάραν ἐστειλεν ἄτεν σ' ὄσιπ', νὰ πλύν' τὴ βουδίων τὰ γούλας μετ' ἄλιμιδ', νὰ μὲν' ἐκεῖ καὶ τὸν πουρνὸν ἔρται κατηβαίν'. Ἄν παίρ' ὁ ἦλον καὶ στεγνοῦται ἀγλήγορα τ' ἁλών', εἰμπορεῖ ν' ἀνοίγομε. Δέβα, εἶπεν ἄτεν, τ' ἄλιμιδ' ἐποίκα ἀπέσ' σὸ φάετρον καὶ κεῖται σὸ μεσοχάμ' ἀπέσ'. Τέρ' δυνατὸν ἐν', βάλεν ὀλίγον νερόν κι ἄλλο.

Τὸ κοιμισαν σ' ἁλών' ἀπέσ' ἐλαφρύν'

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ 13ο τεῦχος.

(1) Στὸ χωριὸ μας μάνα ἐλέγανε τὴ γιαιγιά' αὐτὴ ἦταν ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ μητέρα δὲν προσωνομάζετο ἔτσι ἀπ' τὰ παιδιά. Ἄν εἶχε πεθερά, τὴν προσαγόρευαν τὰ παιδιά της ἢ μὲ τὸνομά της ἢ «νύφε» (νύφη), ὅπως τὴν ἔλεγε κι' ὁ πεθερός κ' ἡ πεθερά. Μόνο ὅταν ἦταν μόνη νοικοκυρὰ καὶ δὲν εἶχε οὔτε πεθερά οὔτε κοί μητέρα δική της, τότε τὴν προσαγόρευαν τὰ παιδιά της: μάνα. Εἰδικὰ σὴν περίπτωση πού γράφω, ἡ γιαιγιά' εἶχε τὴ θέση τῆς μητέρας, γιὰ αὐτὴ γνωρίσαμε καὶ ὡς μητέρα' ἢ πραγματικὴ εἶχε πεθάνει.

τὸν ἄνθρωπον. Κ' ἐμεῖς πα μικρὰ παιδιά, ἐγὼ κι ἀδελφή μ' κι ἄλλο μικρόσσα, ὀξικός' 'κ' ἐπέμεναμε. Πολλὰ εὐχαρίστεσε μας. Ἡ μάνα μ', ὄνταν εἶχεν δουλείαν, ξάτ' 'κ' ἐκοιμούντον. Ἐγνέφιζεν πολλὰ φορὰς κ' ἐτέρνεν τὸν οὐρανόν, ντό καιρὸν θὰ φτάει. Ἄν ἐσκωναμ' τὸ κιφάλ' ἐμουν κ' ἐμεῖς, ἔλεε μας: «Παιδιά, κοιμεθεστε, ἀκόμαν μεσανύχ' ἐν'. Ἐυὲν μὴ τερεῖτε. Ἐπῆρε με ὁ καιρός' ἐξ'. Ὅλα ἔρθαν κ' ἐπέρασαν ἄσ' σὸ νοῦ μ'. Σάνκι ἐπῆγα σὴν Τραπεζούνταν, εἶδα τὸν τάδε συγγενόν, τὸν τάδε γειτονάν, σ' Ἀλάταγον, σὴν Ρουσίαν, καὶ κοῦ 'κ' ἐπῆγα. Τῆ ἐσχωρεμέν' τὸν γυιὸν τὸν Κάβουραν πα ἐνούντσα. Ἐκεῖνος ἐκλεψεν κ' ἐπιᾶσεν κ' ἐγὼ ξαν λυποῦμ' ἄτον. Ἀηλί ἐκεῖνον ποι ροῦζ' σὸ τουζάχ'...»

Ἐμεῖς ἐτέρναμ' τ' ἄστρα καὶ ὕπνον 'κ' εἶχαμε. «Ναί, παιδιά, κοιμεθεστε' τ' ὀμμίτσα σου καρτσάλας ἐένταν, ἀσπαλίσ' ἄτα νὰ κοιμούστων». Ἄρ' ἐκοίμ'σε μας. Ἐκεῖνε ἐσυγριεύεν κ' ἐξέβεν ἄσ' σὸ κρεβάτ' κιάν'. Τὸ θεμών' ἐπῆεν ἐτέρνεσεν. Κάτ' τρώει ἐκεῖ τὰ κιφάλα τοῖ δεματίων, ἐφάνθεν ἄτην. Καὶ ξαν ἔρθεν ἐσέβεν σὸ κρεβάτ' κιάν'.

Πουρνά-πουρνά ἐσκώθαμε. Ἐβαλεν ἕνας σ' ἄλλουνοῦ τὰ χέρια νερόν κ' ἐνίφταμε. Εἶχαμε καὶ κάτ' ξεροφαί, ἐφαγαμε. Τῆ χωρὶ' τὸ ξεροφαί' ντό θὰ ἐν'—ψωμὶν καὶ βούτορον. Ἄμα τῆ Τσίτες τὸ ψωμίν, χάλια τὰ παξιμάτα θε ἄμοντο ξύντς ἀπάν' ὀλίγον νερόν κι ἀναλύουνταν, κρούντρα-κρούντρα, ἄτώρα πα κροῦν σὸ νοῦ μ' κι ἀνοίεται ὄρεξη μ'.

Ἄτώρα, εἶπεν ἡ μάνα μ', παιδιά, ἐσεῖς καθέστε ἀδὰ κ' ἐράστε τ' ἁλών' νὰ μὴ ἐμπαίν'νε ἀπέσ' τὰ ζὰ καὶ τρών' τὰ κοκκία. Ἐγὼ θὰ πάγω σ' ὄσιπ' θὰ φτάμε μετ' τὴν Βαρβάραν τὰ δουλείας, ἐτοιμάζω καὶ τ' ὀλημερ'νὸν κ' ἐρχουμαι. Ἄνουχία ἐν'. Ὁ ἦλον παίρ' καὶ στέκ'. Ἐναν δύο ὄρας ἄς παίρ' ἀπέσ' σ' ἁλών' κ' ἐρχουμε κ' ἐμεῖς, ἄν ξεραίνεσαι, ἀνοίγομε.

Δύο τρία προσώπ'ς ἐπέμναν. Ὅσημερον ἄν ἀνοίγομ' τ' ἁλών' καὶ παίρ' ἄτο ὁ ἦλον καλά, σὸ βράδον ἀπάν' ἐφτάμε

καὶ σερεύομ' ἄτα. Ὁ Θεὸν πὰ θὰ βοηθᾶ μας. Ὅψε καλά ἐτιμώρτεσε μας. Ἄν ἐβγαίν' κ' ἕνας ἄερας, σύρομ' ἄτο κι ἀποκάθειγkιαν'. Ἄδὰ ὀλόερα ἀβαράδες πολλοὶ εἶνε, ἔρταν βοηθοῦνε μας. Τὸ κόμμαν 'κ' ἐν' ἄμον τ' ἄλλ' τὰ δουλείας. Ὅλ' βάλ'νε χέρ'. Τὰ παιδιά πιλὲ θὰ φτᾶνε καλὸν δουλείαν. Ἐμεῖς θὰ ἰβρορίζομ' κι ἄτοι νὰ κουβαλοῦν, βάλ'νε τ' ἄχῦρα σ' ἄχερών'.

Ἄετο' πα ὅπως ἐπεθύμανεν ἡ μάνα μ' ἐπλερώθεν. Ὁ ἦλον καυτερός ἔτον, τ' ἁλών' ἐστεγνώθεν ἀγλήγορα. Κι' ἄσ' ἀνοίξαν τὰ στάχα πολλὰ 'κ' ἐπέρασεν ἐκιοβράεψαν καὶ σὰ δύο-τρία προσώπ'ς 'κ' ἐταέντσαν-ἐκόπαν.

Ὁ ἦλον ἐπιδέβεν 'κ' ἐπιδέβεν ἐσέρεψαμε. Ἐποίκαμ' κόμμαν κ' ἐβαλαμ' καὶ τὸ σουρούχ', ντό θὰ χωρίζ' τὸ κόμμαν ἄσ' σ' ἄχῦρα ὄνταν ἰβρορίζ'νε. Ὅλα ἔτοιμα γιά τ' ἰβόρισμαν. Ὁ καθένας ἄτεν ἐπῆρεν καὶ τὸ λαγμετέρ'ν αὐ', ἐκάρφωσεν ἄ ἀπάν' σὸ κόμμαν. Ἐμᾶς τοὶ μικρούς πα ἐχώρτσαν τ' ἐμέτερα τὰ λαγμετέρρα—εἶχαν καὶ μικρὰ γιά τὰ παιδιά—νὰ βάλωμε τ' ἄχῦρα σ' ἄχερών'.

Ἡ μάνα μ' ἐτρέξεν σ' ὄσιπ'. Πολλὰ μακρὰ 'κ' ἔτον. Θὰ πάγω φέρω, εἶπεν, τὸ φαγίν. Θὰ φορτώνω τὴν Βαρβάραν τὰ σακκία νὰ φέρ' καὶ τὰ κοσκίνα πα κρατεῖ ἄτα σὰ χέρα τ'ς. Ἀπόψ' ἄμὸν τ' ὀμᾶζ' ἀερόπον θὰ ἐβγαίν'. Ἄροψεκός' ἡ Κιριτάλαβη σὴν βραδὴν ἀπάν' ἐξέγγεν τὸ κόμμαν αὐ'ς. Ἄμὸν πουλὶν ἐπῆεν κ' ἔρθεν ἡ μάνα μ' κ' ἡ Βαρβάρα πα μετ' ἐκεῖνε. Σὸ χέρ'ν αὐ'ς ἐκράνεν τὸ μονολάβ' τὸ χαλκοπούλ' μετ' τὴν δουρβάν τὸ παδκιτανοδέρβ' μετ' ἄλλ' τὸ χέρ' κι' ἀκουμπιχτὰ σὰ μέσα τ'ς τὸ σαχάν', δνεπασμένον μετ' τὸ σιροπόδ' καὶ μετ' τὴν ἔβροδτιὲν ἀπέσ' καὶ σ' ὀμίν αὐ'ς ἐκρέμοντον τὸ δίσακκον. Εἶχεν τὸ φάετρον μέρ' ἀπέσ' θὰ ἐκένωναμ' κ' ἐτρωγαμ' τὴν δουρβάν, τὰ χουλᾶρα, τὰ ψωμία κ' ἕναν κι' ἄλο πράματα. Ἐλα, παιδί μ', ἐπαρ' αὐτοῦ τὸ σαχάν', νὰ κατιβάξω καὶ τ' ἄλλα, εἶπεν. Καὶ χᾶτε, Βαρβάρα, κ' ἐσύ. Ἄς τρώγωμε, νὰ εἴμεε ἐτοιμοί. Ἐβαλαν ἕναν τζατζιμόπον ἀπάν' σὸ τουκάν' κ' ἐστρωσαν τὸ τραπέζ'. Ἄσ' σὸ δίσακκον ἀπέσ' ἐξέγγεν καὶ δύο λαβαδόπα ἐδέκεν ἕμὲν καὶ τὴν ἀδελφή μ'. Ἀοῦτα, παιδιά,

γιά τ' ἐσᾶς ἐφύλαξα τα, ὄρ' ὀψεκός' ὄνταν ἐκοψαν τὴν ἔβροδτιὲν ἐποίκα τα. Κ' ἔλεγα σ' ἁλών' ἀπέσ' τὰ παιδιά ἀλλάζ'νε τὸ στόμαν αὐτοῦν. Σ' ἄλλ' τὸ μέρος τῆ δισακκί' ἔχω καὶ κοκκύμελα, ἄσ' σὴν παχτιὲν ἐμουν φᾶτε καὶ θὰ δίγω σας κι ἄπ' ἐκεῖνα.

Ἄρ' ἐφααμ'. Ἡ Βαρβάρα ἀκόμαν μασσᾶ. Βαρβάρα, εἶπεν ἡ μάνα μ', τερεῖς σὴν Ἀνατολὴν κέσ'; Ἀκεῖν' τὸ λίβ' ἔχ' ἄεραν' κ' ἐλάγχεψεν σὸ κόμμαν κεικά, ἐπῆρεν τὸ λαγμετέρ', ἐτάεψεν ἄ σὸ κόμμαν κ' ἐσυρεν ἀπὸ κάθενκιαν'. Οὐτ' νὰ ποδεδίξω τ' ἀερόπον ἄθε. Γιά τ' ἐμᾶς ἐξέβεν Βαρβάρα, ἀγληγόρ' κ' ἔλα νὰ μὴ χάνομ' ἄ. Γιά τ' ἰθάξον κι' ἀπαδὰ σὸ γιάν' ἀπάν' ποῖος φαίνεται ἄδὰ ὀλόερα νὰ ἔρται βοηθᾶ μας. Ἄδαφκὰ σὸ μέρος ἄμον ἡ Κατσόμελακ φαίνεται. Φώναξον, φώναξον. Μὴ λές ἄτεν Κατσόμελακ, Χατιτζέ—ἀπούλα πέ ἄτην. Ἐλα, ἔλα, μὴ χάνομ' αὐτοῦ τ' ἀερόπον. Ἄσ' σὸ χωρίον πα ἡ Μυροφόρα εἶπε με θὰ ἔρται, κ' ἡ Χαβαινίτσα πὰ, καὶ τ' ἐσὸν Ἄννα. Ἄτοι νὸλ' ἄν ἔρταν, τὸ κόμμαν ξάτ' 'κὶ κρατεῖ.

Ἄτὰ λέει, κ' ἐκεῖνε 'κὶ στέκ', σύρ' ἀποκάθειγkιαν'. Ἡ Βαρβάρα πὰ ἐπῆγεν ἄσ' σ' ἄλλ' τὸ μέρος κ' ἐρχίνεσεν κ' ἰβρορίζ'. Ἡ Κατσόμελακ πὰ ἔρθεν. Ἐσέβεν σὴ μάνας-ι μ' τὸ γιάν'. Ἐγὼ πὰ μετ' τὸ λαγμετερόπου' ἐπῆγα ἄσ' σὴν Βαρβάραν μερῆθ' ἐγώμωσα το κ' ἔσυρα το ἀποκάθειγκιάν'. Τέρνε, παιδί, τῆ γελμιτερί' τὸ μυτίν σὴ μέσ' ἀπέσ' νὰ τερεῖ, ὄνταν σύρτς ἀποκάθειγκιαν' καὶ κλώεισ ἄτο, νὰ μὴ δαβαίν'νε τὰ κοκκία σ' ἄχῦρα μερέος. Πολλὰ 'κ' ἐπέρασεν, ἄσ' σοὶ Παργοράντων κέσ' ἐφούρτσιξαν ἡ Μυροφόρα κ' ἡ Χαβαινίτσα, ἐτέρνεσαν πὼς ἰβρορίζομε κι ἄρυναν ποδάρ'. Ἐρθαν ἔβγαλάν τὰ τόχας αὐτοῦ κ' ἐπῆραν τὸ λαγμετέρ' σὸ χέρ'. Ἄδὰ εἶσαι, ἐκεῖ εἶσαι τὸ κόμμαν σ' ἡμ' σὸν ἐκατέβεν. Ἡ Βαρβάρα κ' ἡ Χαβαινίτσα ἐξέβαν ἀπάν' σὸ κόμμαν, σὴ μέσ' ἀπέσ' κι' ἀπεκεῖ σύρ'νε. Ὅσον δὺς δουλείαν ἐποίνεν ἕνας αὐτοῦν. Ἄφερῆμ, κορίτζα, ἔλεεν αὐ'ς ἡ μάνα μ', κανεῖς 'κ' ἐφτάν' τας. Ἡ δουλεία μετ' τοῖ πολλοὺς γίνεται.

Σὰ δύο ὄρας ἀπέσ' σάνκι ἐτελείωσαμ'. Τ' ἄχῦρα ὄλα ἐχώριαν κ' ἐπέμ'ναν τὰ

κοκκία με τὰ κουτούνα. Ἀτόρα, εἶπεν ἡ μάνα μ', ἄς σιέκομε. Ὁ φέγγον πὰ καλὸς ἐν ἅμα τ' ἡμέρας τὸ φῶς ἄλλο δόξαν ἔχ'. Τ' ἀερί τὴν ἀνάγκη πὰ πολλὰ 'κ' ἔχομε. Ἄς ἐφτᾶμ' ἀτο κουμούλ'. Σκεπάζομ' ἀτο νὰ μὴ παῖρ' ἀτο ἡ γραοῦ με τὰ τζαιτζιμα. Καὶ πουρνά-πουρνα σ' κοῦμες κρούομ' ἀτο σ' ἀλωνοκόσκινον. Μόνον τ' ἀχῦρα, βοθηέστε τὰ παιδία καὶ βάλετε ἀπέο' σ' ἀχερών'. Ντό τεσνίζ' σοι πολλοῖων τὰ χέρα! Σ' ἕναν σολούχ' τ' ἀχῦρα πὰ ἐσ' κώθαν.

Ἡ μάνα μ' σὰ χαράντας ἀτ'ς. Εὐχαριστῶ σας, κορίτζα' ἐσ' κώθεν ἕναν βάρως ἀποπάν'-ι-μ'. Ἐλάτε ἐπάρετε κοκκύμελα. Ἐπάρετε καὶ ψωμὶν καὶ κάτ' λαβοδόπα πὰ ἀδακὰ ἔκρουσα, φᾶτ' ἄτα. Σ' ἀλὼν' κέο' ἄτα εὐρίουνταν. Πολλὰ γιαρτίμ' ἐποίετε μας κ' ἔσκωσαμ' τὸ κόμμα. Ντό θὰ ἐποίναμ' ἂν ἐπεμείν' νεν σὸ πουρνά; Καὶ τ' ἄλλ' τὴν ἡμέραν πὰ ἐν' ἔξεργος κ' ἡμπορεῖ νὰ ἐπεμέν' νὰμ' ἀπέο' σ' ἀλὼν'. Ὁ Παγαθόνικον, νὰ ἔχωμ' τὴν εὐχὴν ἀτ', τὰ ἔξεργατα γιὰ τ' ἄλλτς εἶχεν ἄτα. Δέσκαλε, ἔλεγα τον, Κερεκὴ καὶ πῶς ἰβορίεις; Νὰ εἶς τὴν εὐχὴ μ', Ἄνα, ἄλλ' ἁμαρτίαν μ' ἐφτᾶς ἡ δουλεῖα 'κὶ βλάφτ'. Καὶ τὸ κόμμα πὰ ἄμὸν λείψανον ἐν', πρέπ' νὰ σ' κοῦται. Ὁ Πασροδάμ'ς ἔμουν πὰ πολλὰ 'κὶ τερεῖ ἄτα τὰ ἔξεργατα. Ἄμα ἐγὼ φογοῦμαι. Ὁ πεθερό μ' τὸ ἔλεγε ἀκούω. Τ' ἔξεργατα φογοῦμ' ἄτα. Ἐκεῖνος 'κ' ἐφίν' νεν μας νὰ δουλεύομε. Ἡ πεθερά μ' κάποτε ἐθύμωνεν κ' ἐκεῖνος ἔλεγε ἄτεν: Τῆ Κερεκὴς τὸ δούλεμα τῆ διαβόλ' γίνεται. Τοῖ μειζετερίων τὸν λόγον πρέπ' νὰ τερεῖς ἀτο. Κ' ἴλα τ' ἐμὸν τῆ πεθεροῦ, νὰ σκουνουλίζ' νεν τὰ στούδα τ' ἡμπαρ κεῖται, πολλὰ καλὸς γονέος ἔτον.

Ἄετο' πα ἐκεῖν' ἐδέβαν πλάν, κ' ἐμεῖς ἐποίκαμ' τὴν εὐχὴν ἔμουν νὰ κοιμοῦμες. Ἡ Βαρβάρα πα ἐπῆεν μετ' ἐκεῖντς σ' ὀσπίτ'. Τέρ' ποῖσον τ' ὀσπιτί' τὰ δουλείας καὶ πουρνά-πουρνά ἔλα, εἶπεν ἄτεν ἡ μάνα μ', ἐγὼ ἐκίαν' 'κὶ θὰ ἐρχομαι. Τὰ κοκκία 'κ' ἐπορῶ ν' ἀφίν' ἄτα. Φέρεν καὶ τ' ἀλάταγους τὰ σακκία δύο εἶν', σ' ἀμπάρ' ἀπάν' κείνταν. Ἐκεῖνα τ' ἔφεραμε 'κὶ θὰ ἐφτάν' νεν. Τὸ κρεβάτ' ἔστρωσαμ' ἀτο ἀπάν' σὸ κόμμα τ' ἐπέμνεν, κοκκία καὶ κουτούνα ἔτονε. Καὶ ἐκοιμήθαμε. Ἡ μάνα μ' ἔκείντον σὸ γιάν' κίαν'. Κι ὁ

νοῦς ἀτ'ς πάντα ἔξ' ἔτον. Ὅταν ἐκοιμοῦντον πὰ με τὸν φόβον ἐκοιμοῦντον. Κλέφτ' ἀπέο' σὸ χωρίον ἔμουν 'κ' ἔταν κιάλα ἅμα πάντα τῆ διαβόλ' τὰ ποδάρα πολλὰ εἶν'.

Πουρνά-πουρνά ἀρ' ἐσκώθαμ', ἐνίφταμ', ἐποίκαμ' τὴν εὐχὴν ἔμουν. Ἐρθεν κ' ἡ Βαρβάρα ἀσ' σὸ
Τὸ κοσκίνισμα. σπὶτ', ἔφαγαμ'. Κ' ἐρχίνεσαν τὴν δουλείαν.

Θέλτς νὰ φτᾶς δουλείαν; εἶπε με ἡ μάνα μ', ἔλα ἀδὰ. Ἐσὺ με τὴν Βαρβάραν θὰ κρατεῖτε τ' ἀλωνοκόσκινον κ' ἐγὼ με τ' ἴφτᾶρ' θὰ βάλλω ἀπέο' τὰ κοκκία ὅπως εἶνε. Θὰ κοσκίνίζομ' ὅλον τὸ κουμούλ'. Ἄετο' πα ἐπέρασαμ' ὅλον σὸ τρανὸν τὸ κοσκίν. Ἐφουγαν καὶ τὰ κουτούνα κ' ἐπέμνεν καθαρὸν κοσκίν. Τὰ κουτούνα ἔτανε χοντρά ἀχῦρα καὶ ἄτρυφα κιφάλα, ἐσῦρ' ναν ἄτα σὸ γιάν' κεικὰ καὶ ὕστερα ἐτάραζαν ἄτα σ' ἄλλ' τ' ἀλὼν' νὰ γλύουνταν καλλίον. Τὸ κοσκίν πὺ θὰ ἐπέραζαν ἀτο ἀσ' σὸ πουλούτς, κὶ ἄλλο μικρὸν κοσκίν, νὰ ἐβγάλ' νεν τὰ τρανὰ τὰ λιθάρρα Ἄτό πα ἔέντον. Ἄμα ἡ μάνα μ', τὰ δουλείας ἀτ'ς κοδικοποινακὰ δουλείας ἔτανε. Ἐπροσπεν σ' ἀλὼν' ἀπέο' νὰ καθαριεῖται καλὰ τὸ κοσκίν καὶ χῶματα πὰ νὰ μὴ ἀπομέν' ν ἀτο. Καὶ σ' ὀσπίτ' νὰ ἔχ' μόνον τὸ πλύσιμον ἄθε.

Εἴχαμε ἕναν κὶ ἄλλο κοσκίν', τ' ἀφατοκόσκινον. Ἀτὸ ἐβγάλ' νεν τὰ ψιλὰ τὰ χῶματα καὶ σ' ἐπιδεξασμένα χέρα ἐχώριζεν καὶ τὰ φάσα. Ἀτὸ τὴν δουλείαν ἡ μάνα μ' σὴν κανεῖναν 'κ' ἐφίν' νεν ἀτο, καὶ κανεῖναν πα 'κ' ἀπαγενεύκουτον. Σάνκι σ' ὀσπίτ' ἐμπροστὰ ἐν'. Ἐκάτσεν ἀπάν' σὸ τζαιτζίμ', τ' ἕναν τὸ ποδάρ' διπλωμένον καὶ τ' ἄλλο ἀπλωμένον, με τὸ κοσκίν σὰ χέρα τ'ς. Ἄπ' ὀλίγον-ὀλίγον, καρφῶν τὸ κοσκίν' σὸ κουμούλ' τὰ κοκκία, οὔς τ' ἡμὸν γομῶν' ἄτο καὶ κοσκινίζ', κοσκινίζ' οὔς νὰ ἐβγαίν' τὸ χῶμα, μετ' ἐκεῖνο ἐβγαίν' νεν κάτ' ψιλὰ κοκκία καὶ ὕστερα ὄνταν τερεῖ χῶμα 'κ' ἔχ', γυρίζ' ἄ σὸ γύρασμα.

Καὶ ντ' ἔμορφα ἐγυρίαζεν. Κάπως ἐκούνανεν τὸ κοσκίν' καὶ τὰ κοκκία ἐτιζέκουνταν στορογγυλὰ-στορογγυλὰ σὸ κοσκίν' ἀπέο' ὀλοερα μερόος κὶ ἀπέο' σὴ μέσο' ἀπαγκέο'-ἀπαγκέο' ἐμαζεκούνταν τὰ φάσα. Τὰ φάσα ἔταν γιὰ κοκκία

τσούβα, γιὰ μικρὰ ἀχῦροπα, γιὰ ἄλλα κάτ' ἀοῖκα πράματα. Ἐθέκνεν καὶ τὸ κοσκίν' καὶ με τὸ δεξιὸν τὴν βούραν ἀτ'ς ἐπέρνεν ἄτα ἀποπαγκέο'. Ὑστερα ξὰν ἐγυρίαζεν καὶ ξὰν με τὸ βουρόπον ἀτ'ς ἐπέρνεν τὰ φάσα. Τὰ κοκκία ἐκαθαρίουνταν καλὰ, ἔξυεν ἄτα σὸ κότ' ἀπέο'—σὸ γιάν' ν ἀτ'ς ἐκείντον— καὶ ξὰν ἐρχίνανεν. Ὅλον τὸ κοσκίν' ἀέτο' ἐδέβαζεν σὸ χέρ' ν ἀτ'ς. Ὅνταν ἐγόμεωμεν τὸ κότ' ἔλεε: Φέρετε, κρατέστε τὸ σακκίν' νὰ εὐκαιρῶν τὸ κότ'. Πολλοὶ ὄνταν ἐγόμεωμεν τὸ κότ' ἐποίαν ἄτο σιλατῶν' ἀποπαγκέο', ἐδέβαζαν ἀπάν' ἕναν ξύλον ἄμουν χαράκαν, νὰ ρούζ' τὸ παραπάν' τὸ κοσκίν' ἔξ' καὶ ἀέτο' ἐμέτραναν πόσα κότ' ἐβγάλ' ναν. Τὸ κότ' ἔτον ἕναν στορογγυλὸν ξυλένον ὀκεῦος' κάποιοι εἶχαν ἀτο δεμένον με τὰ σίδερα κὶ ἀπάν' σ' ἀνοιχτὸν τὸ μέρος εἶχεν σίδερα ἄμουν σταυρόν, ἐκιοπαγκέο' σὸ σίδερον ἐσῦραν τὴν σιλατῶν.

Ἡ μάνα μ' τὴν σιλατῶν' 'κ' ἐθέλνεν ἀτο, γιὰ τ' ἐκεῖνο τὸ κότ' ν ἀτ'ς σίδερα 'κ' εἶχεν. Ὅταν ἐγόμεωμεν ἄ, ἐκουμουλίζεν ἀπάν' τὸ κοσκίν' κ' ὕστερα ἔξυεν ἄ σὸ σακκίν. Θεία, γιὰτὶ ἐφτᾶς ἀέτο', ἔλεγε ἀτην ἡ Βαρβάρα. Ἄς ἐν', Βαρβάρα, νὰ ἔχ' εὐλοῖαν. Δί'ς κ' ἕναν πουλεμένον καὶ 'κὶ φαίνεται. Ὑστερα ἐβγάλ' νεν ἔβγαλλω ἀσ' σ' ἀμπάρ' κίαν' καὶ 'κὶ τελεῖται. Ἀρ' ἐγόμεωμαμ' κάμποσα σακκία πέντε κότ'α τὸ καθαῖναν ἄθε. Ἐθαροῦ ὀχτῶ σακκία ἔταν τὰ γομάτα κ' ἕναν πα ἔτον μεσαμεσοῦ εἶχεν τ' ἀφατοκόσκινον. Καὶ σ' ἕναν ἄλλο ἔβαλαν τὰ φάσα, δύο-τρία κότ'α ἔταν γιὰ τὰ κοσάρας. Τ' ἀφατοκόσκινον πὰ ἔταν ψιλὰ κοκκία τ' ἐπέρασαν με τὸ χῶμα ἐντὰ μαν ἀσ' σὸ χωματοκόσκινον. Ἐκοσκίνιζαν τὰ χῶματα μίαν κὶ ἄλλο κ' ἐβγαίναν ἄτα. Ἐσαν κοκκία καθέτερα καὶ πολλοὶ ἐδίναν ἄτα τοῖ γυρενοῦς, γιὰ τὸν ποπάν, γιὰ σὸ μαναστήρ'. Ἡ μάνα μ' ἔλεε: Τὸ καθέτερον φά τὸ ἐσὺ καὶ τὸν ἕνον μὴ παίεις. Τὸν ὕρεβὸν κὶ ὄλτς ἀσ' σὰ καλὰ θὰ δί'ς ἀτ'ς νὰ ἐλέπ' ἄ κὶ ὁ Θεὸν ἱραβάν. Γιὰ τ' ἐκεῖνο ὄνταν ἐποίαν τὰ κοκκία σ' ὀσπίτ', ἐβγάλ' νεν τὸ κότ' τῆ ποπά, καὶ τὸ κότ' τῆ Μοναστηρί' χωριστὰ ἐβάλ' νεν κ' ἕναν σακκίν' σ' ἀμπάρ' τὸ κίαν' γιὰ τ' ἐφτωχοῦς καὶ τ' ἄλλα εἶχεν ἄτα σὰ σακκία ἀπέο', ἴσα με νὰ πλύ-

σκουνταν. Ἄσ' σ' ἐπλυναν ἄτα κ' ὕστερα, ἐβάλ' ναν ἄτα σ' ἀμπάρ'. Τ' ἀμπάρ' ἔμουν πα εἶχεν δύο ὀμμάτα. σ' ἕναν ἔτον τὸ κοσκίν' τὸ πλυμένον καὶ τ' ἄλλο ἔτον γιὰ τ' ἀλεύρα. Τὰ δύο πὰ σὴ μάνας-ι-μ' τὰ χέρα εὐλογημένα ἔταν ἐβγάλ' νεν, ἐβγάλ' νεν, ἐδίνεν, ἐδίνεν καὶ 'κ' ἐτελείωναν.

Ἄνανα ὅλα τ' ἄλλα σὴν Τσίτεν ἐποίαν ἕναν χωριστὸν ἀλὼν' γιὰ τὰ σπόρα. Πρῶτα-πρῶτα ἕναν χωριστὸν χωράφ' ἔτον σπαρμένον γιὰ τὴν σπορὰν ἀπὸ καλὸν κοσκίν' καὶ ὄνταν ἐθέριζαν ἄ, τὰ δεμάτα θε ἐβάλ' ναν χωριστὰ. Ὑστερα ὄνταν θ' ἀλῶνιζαν ἄτα, ἐβάλ' ναν ὅλα τὰ δεμάτα ἀπέο' σ' ἀλὼν' ἀπ' ἕναν ἕναν καὶ ὀλόρθα, τὰ κιφάλ'α τουν ἐτέρναν ἀποκάθεγκιαν. Ἄπ' ἕναν ἕναν ἐκαθάριζαν τὰ τζαβάρρα, ἂν ἔταν τᾶκ-τούκ, καὶ τὰ τσοῦβα τὰ κιφάλ'α, γιὰ ἄλλα σπόρα ἂν εὐρίουνταν. Καὶ ἄμουν ἐκαθάριζαν ἄτα ὅλα καλὰ, ἀτότε ἐποίαν ἄτα ἀλὼν'. Τὸ κοσκίν' τ' ἐβγάλ' ναν ἐκαθάριζαν ἄ ἐκεῖνο πὰ καλὰ κ' ἐβάλ' ναν ἄ σὴ σπορί' τ' ἀμπάρ'. Ἄπ' ἐκεῖ ἐπαῖρναν νὰ σπέρ' νεν ὄνταν ἐρχοῦντον τῆ σπορᾶς ὁ καιρός.

Γιὰ τ' ἐκεῖνο τῆ Τσίτεν τὸ κοσκίν' ἔτονε μενδοῦρ καὶ τὸ ψωμὶν ἄθε ἀσ' σὴν Τραπεζοῦνταν οὔς τὴν Κιμιζοχάν ἐξερναν ἄ. Καὶ τὰ παξιμάδα τῆ Τσίτεν ἐπαῖρναν χετιάδας ἀδὰ κ' ἀκεί, σὸν Δεσπότ', σὸν Καϊμακάμ', σ' ὄλτς τοῖ τρανοῦς. Σὴ γούλαν ἄτουν νὰ στέκ' νεν...

ΤΣΙΤΕΝΟΣ

Λεξιλόγιο: νὰ γαλενίζ' = νὰ κόψει, νὰ καλμάρει· κιορζατεύω = λ. τ. gözetmek, βλέπω, φυλάγω, παρατηρῶ, διοπεύω· γιάμ' = μήπως· ἡ πιδέβα = τὸ πέρασμα, ἡ δύση, τὸ γέροισμο· γούλα = λαιμός· ἀλνυιδ = ἀρμύρα· φάετρον = μεγάλη χαλκωματένια σουπιέρα· ἡ σέλ' = λ. τ. sel, πλήμυρα· Χοροθερί' βρεχὴν = βροχὴ τοῦ Ἰουλίον· γαλενίζω = ἡσυχάζω, κοπάζω· κιορζατεύω = λ. τ. gözetmek, προσέχω, παρατηρῶ· τζαιτζιμα = κουρελοῦδες· γιάμ' = μήπως· κομούλ' = λ. λαινική, σωρός· φάετρον = σουπιέρα μεγάλη χαλκωματένια γανωμένη· ὀξικέο' = ἔξω μεριά· μάνα = γιὰγιά· ἐγνεφίζεν = ξυπνοῦσε· σάνκι = λ. τ. sanki, ὡσάν· ἐνούτσα = σκέφτηκα· τουζάχ' = λ. τ. tuzak, παγίδα· ἐτέρναμε = κοιτούσαμε· καρτσάλα = εἶδος

ριζοειδοῦς καρπού πὸν ἔβγαине μέσα στὸ χῶμα, σὸν κάστανο μικρὸ μὲ περιβλημα παιάτας, ξεφλουδιζόταν καὶ τῖρωγαν. Ἐδῶ σημαίνει: δλάνοιχα, στρογγυλά κρουνίτζα κρουνίτζα = λέγεται γιὰ τὰ παξιμάτια ὅπως βγαίνουν ξηρὰ ξηρὰ ἀπὸ τὸ φούρνο καὶ σπάζουν εὐκολὰ ἀνάμεσα στὰ δόντια κἀνοντίας γροῦτς γροῦτς ἔρω τε = φυλάξτε σερεῦομ' ἄτα = τὰ μαζεύομε ἀβαράδες = λ. τ. anara, χασομέρηδες, χωρὶς ἐργασία πιλὲ = λ. τ. bile, ἀκόμα καὶ ἴβορίζομε = λιχνίζομε ἐκιοβράψαν = λ. τ. genremek, ξηράθηκαν ἔκ' ἐταέντισαν = λ. τ. dayanmak, δὲν ἄνιξαν σουρούχ' λ. τ. sirik, κοντάρι χοντρό, δουρβά = λ. τ. corba, σοῦπα πῶδαιτανοδῖρῶ = σοῦπα ἀπὸ μυντζήθρα σαχάν' = λ. τ. sahan, πιάτο χαλκωματένιο, γανωμένο σιρπὸδ' = τὸ σκέπασμα τοῦ πιάτου, ἐπίσης χαλκωματένιο, γανωμένο λαβαδῶπα = λαγάνες ἔβριδῖτεν = ζυμαρικό, εἶδος μακαρόνι κοκκύμελα = κορόμηλα λίβ' = σύννεφο ἐλάγγεψεν = πήδηξε καὶ σηκώθηκε, πετάχτηκε. ἔταψεν ἄ = λ. τ. dakmak, τὸ κόλλησε, τὸ βούτηξε ἰδ' ἔξον = φώναξε σὸ γιάν' = λ. τ. yan, στὸ πλάγι ἀδαφκὰ = ἐδωκάτω ἀπουλά = λ. τ. abla, μεγαλύτερη ἀδελφὴ (προσαγόρευση) μερέθρα = πρὸς τὸ μέρος ἐφούρτοιξεν = φάνηκε, ξεπροβάλε ἄρουναν ποδάρ' = ἀπλωσαν παραπάνω τὸ βῆμα κουμούλ' καὶ κομούλ' = λ. λατινική, σωρός γοασοῦ = πάχη τενιζ' = λ. τ. dayanmak, ἀντέχω' σολούχ' = λ. τ. soluk, ἀνάσα γιαρτίμ' = λ. τ. yardim, βοήθεια

ἔξεργος — ἔξέργατα = ἡμέρες ἀργίας θρησκευτικῆς Ἰλα = λ. τ. ille, προπαντός νὰ σκουντουλίζ'νε τὰ στούδα τ' = νὰ μωσκομυρίσουν τὰ κόκαλά του (εὐχή) ἤμπαν κείται = ἐκεῖ πὸν εἶναι θαμμένος ἔδῆβαν πλάν = πῆγαν, ἔφυγαν κοκκίν' = τὸ σιᾶρ' πουλούτς = μικρὸ κόκκινο ἔκ' ἐπγαγενέκουντον = λ. τ. begenmek, δὲν ἄρεξε ἐτιζεύκουνταν = λ. τ. dizmek, ἀραδιάζονταν βούρα = φούχια ἀποπαγκέσ' = ἀποπάνω-πάνω κότ' = μετρικὴ μονάδα σιταριοῦ, περίπου ἕνας τενεκὲς πετρελαίου σιλκ' δὲν = ἴσιο ξύλο σὸν χάρακας πὸν τὸ τραβούσαν πάνω ἀπὸ τὸ χεῖλος τοῦ δοχείου μὲ τὸ ὁποῖο μετροῦσαν τὸ σιᾶρ, γιὰ νὰ λειάνει ἢ ἐπιφάνεια. Λέγανε π.χ.: ἔγαν κότ' κοκκία σιλκ' δὲν καὶ ἀντίθετα: ἔγαν κότ' κοκκία κουμούλ' ἔγαν πουαλεμένον = λ. τ. bunalmak, ἔγα φτωχό, ἔγαν ἄπορο, πὸν τὸν πιέζει ἢ φτώχεια κ' ἢ κακομοιριά κοσσάρας = κότιες καθέτερα = σὲ κατώτερη ποιότητα γυρεῦδς = ζητιάνος μὴ παίεις = μὴ κοροϊδεύεις Ἰραβάν = λ. τ. εὐλογο, καλοπροδόχτο ἄνανα = ἐκτός, ἄνευ ἰζαβιάρρα = λ. τ. candar, σήκαλη ἴζακ τούκ = λ. τ. tek-tuk, ἀπὸ κανένα τσουῖρα = ἀδειανά, κούφια ἀνύχτια = ξαστεριά (ἀστερητικὸ καὶ νύχια) μενδούρ' = λ. ἄ. meshur, περίφημο χετιάδας = λ. τ. hedige, δῶρα σὴ γούλαν ἄτουν νὰ στέκ'νε = κατάρρα ἔδῶ μὲ διάθεση εὐθυμῆ: νὰ τοὺς σταθοῦνε στὸ λαιμό νὰ μὴ μπορέσουν νὰ τὰ καταπιῶν

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΧΡΛΔΙΔΣ

Τοῦ Π. ΜΕΛΛΗΝΟΦΥΔΗ

Ἡ γράια καὶ ὁ γάμον.

Τὴν γραίαν εἶπαν ἄτεν:

— Σὸν οὐρανὸν γάμος γίνεται.

Ἐλάγγεψεν κ' ἐρώτῃσεν κ' ἐκείνς:

— Ἡ σκάλα θε ἀπόθεν ἔν';

Ἡ Σαλονίκ'ς.

Ἡ Σαλονίκ'ς ἄσ' σὴν Πιβερὸν πενήνητα χρόνα δέσκαλος ἔτον. Οὐδ' ἐγάπαναν κ' ἐτίμαναν ἄτον. Οὐς τὸ βράδον τὸ χαρτίν ἄσ' σὸ χῆρ' ἄτ' κα' ἔκ' ἐθῆκνεν.

Μίαν ὁ Σαλονίκ'ς ἐλῶνιζεν κ' ἢ γυ-

λεξιλόγιο: ἐτάραξεν = ἀνακάτωε λιβωῖδς = συγγενισμένος ἐγούσεν = λ. τ. guymak, λυπούντανε ἐσιάλτισεν = ἔκαμε νὰ σταματήσουν σάεψον = λ. τ. saymak, λογάρισε.

Ἡ Μαισουκάτσα καὶ τὸ γαῖδουρόπον ἄτ'ς.

Εἶνας Μαισουκάτσα ἐκατηῆβεν σὴν Τραπεζούνταν. Θάλασσαν ἄλλο ἔκ' εἶδεν, ἐδάψεν κ' ἐτέρνεν. Εἶδεν σὸ λιμάν' ἄπέσ' ἔγαν-δύο καίκα μὲ τὰ πανία του. — Ἀκεῖ σὴν θάλασσαν ἄπέσ' ντό εἶνε; ἐρώτῃσεν.

— Καίκα! εἶπαν ἄτεν.

— Καὶ τ' ἄσπρα πὰ ντό εἶνε;

— Πανία.

— Καὶ μέρ' γιαραεῦ'νε ἄτὰ τὰ πανία;

— Οὐντάς φουᾶ ἀέρας παῖρ'νε τὸ καίκα καὶ πάνε.

— Κι' οὐντάς ἔκ'ι φουᾶ;

— Στέκ'νε.

— Λελεύω τ' ἐμέτερον τὸ γαῖδουρόπον!

εἶπεν ἡ Μαισουκάτσα. Φουᾶ, ἔκ'ι φουᾶ ἀέρας, πάντα πάει.

ΤΣΙΤΗΣ

Τοῦ ΤΣΙΤΕΝΟΥ

Σ' ἐσέτερα ἄς τρώγωμε...

Ἡ δέσκαλον ὁ Λ. Κανέτες ἔτονε. Οἱ Κανέτ' οἱ περισσοὶ ἔχ'νε ἕναν ἰδίωμαν: Σ' ἐσέτερα ἄς τρώγωμε καὶ σ' ἐμέτερα ἔκ'σ' μὴ τερούμε.

Σὴ Ἐποπλόντων πολλὰ χρόνα ἐκάτσην δέσκαλος. Κάθην ἡμέραν γιὰ σὴ Κερεκῆς τῆ Ποπαδάντων, γιὰ σ' ἀντραελοῦ ἄτ'ς τῆ Νικόλα τὸ σπῖτ' θὰ ἐφιλεύκουντον. Ἡ κουρεμέντζα ἡ Μελανία ντό ἔκ' ἐφάσεν ἄτον. Ἄλλ' οἱ χωρέτ' πὰ ἐφῆροναν ἄτον τ' ἕναν τ' ἄλλο. Ἐκεῖ σὰ χωρία τοὶ δέσκαλς πολλὰ ἐτίμαναν ἄτ'ς.

Ἐναν ἡμέραν κάποιος ἔφερεν ἄτον ἕναν κορίτ'. Ἐδάκεν κ' ἔψεσεν ἄ καὶ ἐκάτσην νὰ τρώει ἄτο σὴ κελλί' ἄτ' τὴν πόρταν ἄπάν', ἄπέσ' σὴν αὐλὴν τ' ἐκκλησίας.

Σὸ φαγίν ἄπάν' ἔρται σὴν ἐπίσκεψην ἄτ' ὁ Δαμιανὸν τῆ Κερεκῆς τῆ Ποπαδάντων. Ἐκεῖνος τρώει, τὸ κορίτ' κ' ὁ Δαμιανὸν τερεῖ. Νὰ ὀρίστε νὰ τιδέν.

Κ' ἐπεκεῖ ἐξέγκνεν ἄσ' σὴν ἰζόπαν ἄτ' τὴν ταπακέραν καὶ λέει ἄτον: Παδὰ Δαμιανέ, ἐσὺ ποῖσον τσιγάρον.

Ἡ καῦμένον ὁ Δαμιανὸν πάντα ἔλεεν ἄτο:

Τῆ σκῦλ' τὸν υἱόν, ἐκεῖνος τρώει τὸ

κορίτ' κ' ἐμὲν λέει: Ποῖσον τσιγάρον!

Λεξιλόγιο: ἐφάσεν = ἐτάρισε κορίτ' = κατοικάκι ἰλά = λ. τ. οὔτε.

ΚΟΥΤΩΡΩΝ

Τοῦ ΕΥΚΛ. ΘΡΟΥΜΜΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ τύχη σ' ἔν'...

Τῆ δεσκάλ' τῆ Λαζάρ' ὁ Εὐκλειδης, ὅταν ἔτονε μικρός, εἶπεν κάποτε τὴν μάνναν ἄτ': «Μάννα, ὅταν εὐρίομαι σὰ σοῦζα τὰ στράτας, ἀκούγω κάποτε ἀπ' ὀπίσ' -ι-μ' ἕναν ψιλὸν λαλίαν: «Εὐκλειδη, Εὐκλειδη! Τερῶ ὀπίσ' -ι-μ' καὶ κανεῖναν ἔκ' ἐλέπω! ντό νὰ ἔν', μάννα:». — Ἡ τύχη σ' ἔν', γιάβρουμ, ἡ τύχη σ' ἔν'. Ὅταν ἀκού'ς ἀοῖκον λαλίαν, ὀπίσ' ξαί μὴ τερεῖς, σὸν δρόμο σ' δέβα καὶ πὲ σὸν νοῦ σ' ἄπέσ': «ἔσὺ κάμ' κ' ἐγὼ ἄς τρώγω».

Λεξιλόγιο: σοῦζα = λ. τ. suz, ἔρημα, χωρὶς τὸν παραμικρὸν θόρυβον ἀοῖκον = τέτοιον ἔαί = καθόλου κάμ' = δούλευε.

Τῆ Θεοῦ συγγενοὶ εἶμες...

Ἡ δέσκαλον ὁ Λαζαρον ἐπίτροπος ἔτον, πολλὰ πὰ ἐκκλησιαστικὸς πάντα εὐρίουντον ἄπέσ' σὴν Ὑπαπαντῆν. Τὸ μικρὸν τὸ παιδί'ν ἄτ' πὰ ὁ Εὐκλειδης, ἔπαιζεν μὲ τῆ γειτονίας τὰ μωρὰ, ἐρχουντον ὁ λόγος, καὶ κάποτε ἔλεγεν ἄτα. «Ἐγὼ σὴν κόλασσην ἔκ'ι πάγω ἐμεῖς τῆ Θεοῦ συγγενοὶ εἶμες».

Κάεσαι...

Σὰ παλαιὰ τὰ χρόνα σὴν Ὀρτοῦν οἱ τρανοὶ ἐφέρ'ναν τὰ χουσα τὰ λίρας καὶ ἐμέτρωναν ἄτα τὸ βράδον σ' ὀσπῆτ'. Ἐμεῖς πὰ οἱ μικροὶ ἐπλωναμε τὰ χερόπα μουν γιὰ νὰ μαλάζομε τὰ λίρας. «Μή, μή, κάεσαι, μὴ σουμῶντς τὸ χῆρι σ'», ἔλεγαν μας. Ἐμεῖς πὰ — μωρὰ πού για; — ἐπίστευαμ' ἄτ'ς καὶ ἐπαίωναμ ὀπίσ' τὰ χῆρα μουν.

Λεξιλόγιο: μαλάζομε = πιάνομε, ψάομε μωρὰ πού για; = σὸν μωρὰ πὸν εἶμασταν.

ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Συλλογή του Ξένου Ξενίτα θεωρημένη από τον
καθηγητή της Βυζαντινής Μουσικής κ. Σ. Καρά.

*Ηχος λ̣ Πά Ρυθμός 9σημος. Χρόνος μέτριος γοργός. (1)

(Απόδοση ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΝΙΔΗ)

Και·ν·ο Για νε ε ες ο ο Μο ο νο ο για νε ε ες
Κι'ο ο μα α α να χον ο Για α νε ε ες Και ο
Για α αν νες ε πε πιν νι ξε ε εν Και σο
ο ο πε γαδ ε ε ε πη γε ε εν Και
αι σο ο ο ο πε γαδ ε πη η γε ε εν

*Ηχος γγ Γα ο. Ρυθμός 9σημος. Χρόνος μέτριος γοργός. (2)

(Απόδοση ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΝΙΔΗ)

Ο ο ου·ου ου ου ρα νο ον ε ε ρα α α α γι
σε εν και προ ο οσ μοι ρα γαν τα α στρα α κι'α σσ
σου ου ου ρα νου το ρα α α α γι σμαν λι θα α
α αρ ε πε κρε μα α εν

(1) Τραγουδι. *Ακριτικό. Συνέχεια βλέπε στο «*Αρχαίον Πόντου», Τ. Α' σελ. 83.

(2) Παλαιό τραγουδι. Συνέχεια βλέπε στα «Ποντιακά Φύλλα», Τεύχ. 21, σ. 388.

[Λάβαμε και δημοσιεύουμε τα παρακάτω
γράμματα].

1.

Ξενίτα μ'! Γουρπάν σά κουλάκx σ'!
'Από το μωρόν τῆ Τζιρκίν', πολλά
δύλ' κουτάβ' ἐξέβεν. Ἐσάρεψανε με τὰ
τραγωδίας αὐ'. Εἶπα— «Γέρος-γέρος, ἄς
παίρω κ' ἐγὼ τὴν λύραν σὸ χέρο'. Κανεῖς
κί·θα γελά με, ἂν 'κ' ἐπορῶ νὰ πενζε-
τιρεῦσὺ τὴν γαϊτάν' σ' αἰτουνοῦ».
Δός αὐτον αὐτοῦτα τὰ χαρτία.

Πολλά χαιρετίας

Πτολεμαῖδα 8/9/45

ΠΑΝΤΕΛΗΣ

2.

Εἷας καὶ χαιρετίσματα ἀπ' ἐμὲν τὸν
Παντελῆν σ' ἐσὲν τ' Ἀβράμ' τὸν παιδᾶν
τὸν Λίαν.

'Ἐπῆρα τὸν «Τραγωδᾶνον καὶ εὐχα-
ριστέθα ἄσ' σὴν γῆν σὸν οὐρανόν. Νὰ
ζῆς κὺ νὰ χαιρέσαι.

Νέπε! Ἐσὺ πολλὰ ἀφορισμένον μω-
ρόν ἐξέβες. Μέρ' ἤρες ἀτὰ τὰ εἰσορφα
τὰ λόγx κ' ἐγραψες ἀτα; Ἐλίγωσανε με!
Λελεύω σε, Λία! Γράψον κί' ἄλλα. Ἐ-
γραψα κ' ἐγὼ δύο σειράς. Μὴ κατηγο-
ρεῖς με! Ἀτόσον ἐπόρεσα κ' ἐγραψα.
'Ἀπ' ἐσὲν ἀναμένω νὰ γράφ'ς κί' ἄλλο
πολλά. Μ' ὄκνης!

'Κ' ἐξέρω σε, βαϊρούχ', ἄμαν σάγκιταμ
ἐντάμαν ἔπαμε νερόν σῆ Σταυρί' τὰ καρ-
χάρx.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ

Τῆ Λία τῆ δεσκάλ' ὁ γυιὸν ἄσ' σὴν Ἀδίσαν

3.

Σὸν τραγωδᾶνον τὸν Σταυρέτεν τῆ Τζιρκίν' τὸν Λίαν.

Νὰ σάν' τὴν μάνναν ποι γεννᾶ τὰ τράντα χρόνια μίαν,
κ' ἐφτάει υἱὸν τραντέλλεον ἀδούχ' καὶ τραγωδᾶνον!
'Ἐφτάγει γυιὸν ἀρχοντοπαῖδ', ραχοπιδεβραγμένον
ἢ λύρα τ' ἐν' κοκκύμελον, τὸ τοξάρ'ν αὐ' ἐλαίαν,
τὰ χεῖλα τ' εἶν' ἐπίχλωμα, κ' ἡ κάρδα τ' καφουρίζει...
Σύρ' τὸ τοξάρ'ν αὐ' κ' ἐγενεφίζ' τ' ἀεν Παῦλ' τὰ ραχία,
τ' ὀρμία καὶ τ' ὀρμόχ'εῖλα, τ' ὀρμᾶνx καὶ σελένx,
τὰ κάστρα τὰ χιλόργουια, καὶ τὰ παρχαρομύτx,
ὄθεν τὰ μάραντα ἀθθοῦν, τ' ἀθθα καὶ μανουδάκx,
ὄθεν ποτάμx ἀντιβοῦν, νερά ὀρδοταρίζ'νε,
ὄθεν πουλάx πετούμενα γλυκέα κελαῖδουνε.

Σύρ' τὸ τοξάρ' καὶ Ἀε-Σέρτx λιγοῦται κὶ ἀπομένει
ἢ Ζύγανα καὶ τὸ Κουλάτ' καὶ Ἀε-Ζαχαρέας,
ἀτοῖν οἱ μαῦροι κὶ ἄχαροι καὶ ἀροθυμαγμένοι,
σαθεῦ'νε καὶ ἀκοῦν ἄτον, σαθεῦ'νε καὶ τεροῦνε:
— Πόθεν αὐτοῦ ἢ φωνή, ἀτὸ ἢ μελωδία;
τίνος τὸ τοξαρίαμαν καὶ τίνος ἐν' ἢ λίρα;
καὶ τίνος εἶναι τ' ἄρματα, ἀτὰ τ' ἀντιβοῦνε:
— Ὁ τραγωδᾶνον ἔρχεται! ὁ τραγωδᾶνον πάγει!
Τῆ τραγωδᾶν' εἶν' τ' ἄρματα, τὸ σεῖζ'νε τὰ ραχία.
Τῆ τραγωδᾶν' ἐν' τὸ τοξάρ', τὸ κλαινίζ' τὰ πουλία.
Τῆ τραγωδᾶν' ἐν' ἢ λαλά, τὸ βουίζ' σὰ ραχία.

'Εβγάτ' ἐσεῖς ἀποθαμέν', ἐβγάτε ἄσ' σὸν τάφον!
τὸν κόσμον ποι 'κ' ἐχάρετε, 'κ' ἐπήρετε μουράτx!
Μαννάδες ποι ἐχάσετε τ' ἄχαρα τὰ παιδία,
ἀδέλφx καὶ καλάδελφx κὶ οὔλον ἢ γειτονία!

Χερσάδες ποι' ἔ' ἐχάρτε τὸν ψεύτικον τὸν κόσμον,
κ' ἐπήγετε ἀμουρατούς' καὶ καταφρονεμένοι!

Κ' ἔσεϊς μικρὴ παιδόπουλα, παραδεισί' πουλόπα,
Ἐλάτε οὐλ' σὸν Ἀε-Σέο, σὸν Ἀε-Ζαχαρέαν
καὶ σ' Ἀε Κώστα τὴν κορφὴν, ἀπάν' σὸν Ἀεν-Παῦλον.
Ἐλάτε ν' ἀνταμύστουνε σὸ χάλκενον τ' ἀλῶνι.
Τὸν ἥλον στέν' ἀτὸν λιχνάρ' τὸν φέγγον παραστάτεν,
καὶ τ' ἄστρον, τὸ ἐξίαστρον καὶ λαλετὴν θ' ἐβγάλω.
Ἐλάτε, λαμπροφορεμέν', χρυσοαναλλαγμένοι.
Κάθαν πόδαν καὶ θύμηρα, πόδαν καὶ τρυτογᾶδας,
τριγύλ' -τριγύλ' τὰ μάραντα καὶ Παναγίας δάκρυα.

Ἐκεῖ ποπᾶς μὴ λειτουργᾶ καὶ δάκος μὴ θυμάζη!
ψαλιτάδες καὶ δακόπουλα, κὶ ἀτὰ μὴ παραστέκ'νε.
Χρόνος ἐγένετον κλαίγομε, γαίματα καὶ φαρμάκα'
ἔβνοι, σὰ ξένα κ' ἔρημα βαρραροθυμαγμένοι.
Κανείντανε τὰ κλάματα καὶ τὰ μοιρολογίας!
Ἐλάτε, ἐμπᾶτε σὸν χορόν, ἐμπᾶτε νὰ χορευώμ'.
Θὰ στένωμε ἕναν χορόν, τὸ ἔ' εἶδεν οἰκουμένη:
Θὰ χορευ'νε οἱ ζωντανοὶ κὶ ἀτοῖν ἀποθαμένοι!

Ἐορᾶνα, γαλενίστ' ἔσεϊς' ποτάμα μὴ βοᾶτε
Χαρδιώτ' καὶ Δαφνοπόταμε, ὀλίγον τουρουλέψ'τε.
Κ' ἔσεϊς πουλά πετούμενα, πιλιλά, μαυροπούλα,
ἀϊτέ, σὰ λίβρα ποι πετᾶς, καὶ τ' ὄρα, ἔλιδόνα,
περδίκα καταπλούμιστα, καὶ φάσσας φοβετζᾶρα,
σταθῆστε, μὴ λαῖσκουστον, σταθῆστε, ἀφουκρουθῆστε.
Ἄς ἔρται μὲ τὴν λύραν ἀτ' ἀτὸς ὁ τραγωδᾶνον,
ἄς τραγωδῆ κὶ ἀντιδονοῦν παρχάρα καὶ λειβᾶδα.
Ἄς τραγωδῆ τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλον, τὸν φεγγάρην,
ἄς τραγωδῆ τὴν θάλασσαν, κὶ οὐλᾶ τὰ θαλασσάκρυα,
καὶ τὰ παρχάρα τ' ἄχαρα καὶ τὰ νερά τὰ κρύα,
τὰ χλοῖσμένα τὰ βουνά, τὰ ξεραλοῦς τ' ἀχλόγα.
Ἄς τραγωδῆ τοὺς Ἐλλενους, τοὶ ἕλιραματωμένους,
καὶ τὸ κοντάρ' τ' ἑλληνικόν, τὸ κοσμοξακουσμένον,
τὸν Πόρφυραν καὶ τὸν Γαβρᾶν, ἀνίκετον Ἀκρίταν,
τὸν Γιάννην καὶ τὸν Μάραντον, τὸν φοβερόν Ξαντίνον,
τὸν δίκοντον τὸν Θόδωρον, τὴ Δεσποινῆς τ' ἀρνόπα,
Τραπεζουνταίους καὶ τοὶ Κανέτ'ς, Σαντέτ'ς καὶ Ματσουκάτας.

Τραγῶδ', οἷζα μ', ὀσήμερον, πουρνά, τᾶλλ' τὴν ἡμέραν,
Εἶνας Θεὸς ἔξερ' ἄτο ἐμεῖς πόσον θὰ ζοῦμε!...
Τραγῶδ', ἀρνί μ', τραγῶδ', πουλί μ', νιὸ εἶχαμ' καὶ ντ' ἐχάσαμ'.
σὴν στερεάν τὸ ἔστρεκαμ' καὶ σὸν κρεμόν τ' ἐρούεσαμ'!...

Πτολεμοῖδα. 8/9/45

ΠΑΝΤΕΛΗΣ Η. ΜΕΛΑΝΟΦΥΛΗΣ

Προκήρυξη διαγωνισμού.

Στὸν τελευταῖο ἐπικό ἀγώνα τοῦ Ἐθνοῦ στὰ Ἡπειρωτικά βουνὰ καὶ στὴν Ἀλβανία, στὰ ὄχυρά τῆς Μακεδονίας καὶ στὴ Θράκη, ἔχει διακριθεῖ ἰδιαίτερα τὸ Ποντιακὸ στοιχεῖο.

Ἐχει διακριθεῖ στὶς γραμμὲς τοῦ μετώπου ἀλλὰ καὶ στὰ μετέπισθεν. Δημιούργησε θρύλους ἐπικούς καὶ θρύλους φιλοξενίας. Ὅλη ἡ Ἑλλάδα γέμισε ἀνέκδοτα ἀπὸ τὴ θαυμαστὴ αὐτὴ συμπεριφορὰ τῶν Ποντίων.

Μὲ τὸ σκοπὸ νὰ περισωθοῦν τὰ ἀνέκδοτα αὐτὰ καὶ γενικὰ ἡ προσφορὰ τῶν Ποντίων στοὺς ἀγῶνες ἐκείνους,

ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΟΜΕ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ

γιὰ τὴν καλύτερη καὶ πλουσιότερη συλλογὴ. Ἐπαθλο δραχμῆς 30 000.

Ἀθλοθέτης ὁ κ. Θεοφ. Κ. Θεοφύλακτος. Ὅσοι πρόκειται νὰ λάβουν μέρος στὸ διαγωνισμὸ μποροῦν νᾶχουν ὑπόψει τοὺς καὶ τὸ σημεῖωμά μας μὲ τὸν τίτλο: «Γιὰ τὴν ἱστορίαν μας», τὸ δημοσιευμένο στὸ 10ο τεῦχος μας, σελ. 239.

Προσθέντομε ἐδῶ καὶ τὰ τυχὸν τραγούδια ποὺ ἐβγαλῶν γιὰ κάθε περίπτωσι καὶ ἰδιαίτερα ἐκεῖνα ποὺ τὰ συνοδεῶν με καινούργιους Ποντιακοὺς σκοποὺς.

Οἱ συλλογῆς πρέπει νὰ περιέλθουν στὴ Διεύθυνση τῶν Ἑθνικῶν τοῦ Πόντου τὸ ἀργότερον ὡς τὸ τέλος Ἀπριλίου 1946.

Γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ περιοδικοῦ μας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ παροπάνω ἀθλοθέτημά του ὁ κ. Θ. Κ. Θεοφύλακτος μᾶς ἔστειλε καὶ ἄλλες 10.000 δραχμῆς γιὰ ἐνίσχυση τοῦ περιοδικοῦ μας. Θερμὰ τὸν εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον του, ποὺ ξέρει πάντα πρωτοποριακὰ νὰ ἐκδηλώνεται καὶ μὲ πνευματικὴ καὶ μὲ ὀλικὴ ἐνίσχυση σὲ κάθε ζήτημα καὶ προσπάθεια ποὺ ἀφορᾶ τὴν Ποντιακὴ ὁλότητα.

Ἡ καλλιέργεια τῆς φουντουκιάς. (1)

Οἱ σημερινὲς ἐπισιτιστικὲς συνθήκες τῆς χώρας μας ἀναδεικνύουν τὴν ἐξαιρετικὴ σημασία μερικῶν προϊόντων μας, ποὺ στὸ παρελθὸν δὲν εἶχαμε προσφθάσει νὰ τὰ ἐκτιμήσομε ὅσο πρέπει. Καὶ περισσότερο ἀπὸ ἄλλα, ἐπίσης πολύτιμα, τῶν φουντουκιῶν.

Ἡ καλλιέργεια τῆς ἡμερῆς φουντουκιάς ἔχει ἀπόδοσι ποὺ ξεπερνᾶει κατὰ πολὺ τὴν ἀπόδοσι ὄλων γενικῶς τῶν ἄλλων γεωργι-

κῶν προϊόντων, ὅπως θὰ ἐκθέσομε παρακάτω.

Πιστεύομε ἀκράδαντα, πὼς μία σοβαρὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐντατικὴ καλλιέργεια τοῦ εἴδους αὐτοῦ, θ' ἀποτελέσει σάση θθνικὴ πράξι, γιὰ τὸ ἀναδείξει ἀσφαλῶς ὡς ἐκτετατὸ πλουτοπαραγωγικὸ καὶ περιζήτητο ἀπὸ τὴν ξένη ἀγορὰ εὐγενὲς προϊόν τῆς χώρας μας, σὲ τρόπο ποὺ σοβαρὰ νὰ συντελέσει ἀκόμα καὶ στὴν ἰσοσκέλιση τοῦ πάντα παθητικοῦ ἐμπορίου μας ἰσοζυγίου.

Πὼς μεταφυτεύθηκε στὴν Ἑλλάδα.

Ἐνδιαφέρει νομίζω πρὶν νὰ προχωρήσομε στὰ στατιστικὰ δεδομένα, ν' ἀναφέρομε τὸ ἱστορικὸ γιὰ τὴ μεταφύτευση στὴν Ἑλλάδα τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ προϊόντος. Ἡ πρώτη προσπάθεια ἔγινε τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1927, ὅταν ὁ Πόντιος Ἡλίας Κ. Ἀθανασιάδης παράγγειλε ἀπ' τὸ Σοχοῦμ, ὅπου ἔμενε ὁ πατέρας του Κωνσταντῖνος Ἀθανασιάδης, 5000 φυτὰ. Ἡ παραγγελία αὐτὴ αὐξήθηκε ἀμέσως σὲ 100.000 φυτὰ, ὅτερον ἀπὸ μιὰ συνάντησι καὶ συνεννόησι τοῦ Ἡλίου Ἀθανασιάδου, μὲ τὸν τότε Γενικὸ Διευθυντὴ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων στὴ Γενικὴ Διοίκησι Μακεδονίας Καριμᾶνο.

Τὰ φυτὰ αὐτὰ ἐφθασαν στὴ Θεσσαλονικὴ σὲς 27 Φεβρουαρίου τοῦ 1928. Ἀπ' αὐτὰ 3000 φυτὰ παράλαβε ὁ Ἡλίας Ἀθανασιάδης καὶ φύτεψε 1500 στὸ κτήμα του στ' Ἀλῶνια, ἐπαρχίας Κατερίνης, ὅπου εὐδοκίμησαν ὅλα. Τὰ ὑπόλοιπα 1500 τὰ εἶχε διαθέσει στὸ Μακρύγιολο Κατερίνης, ὅπου ἐπίσης εὐδοκίμησαν ἱκανοποιητικὰ.

Τὰ ἄλλα 97.000 φυτὰ δυστυχῶς καταστράφηκαν, γιὰ τὸ δὲ μεταφυτεύτηκαν στὸν κεντρικὸν τοῦς. Τὸ ἐπόμενο ἔτος ἔγινε καὶ νέα παραγγελία στὸ Σοχοῦμ. Στὸ ἀναμεταξὺ ὅμως ἀπαγορεύτηκε κὶ ἀπὸ κει ἡ ἐξαγωγή. (1) Μιστὰ ἐπὶ ἐξῆ, τὰ φυτὰ τοῦ Ἀθανασιάδου ἀρχίσαν νὰ βγάλουν παραφύλαδες, τίς ὁποῖες ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα διάθεσε σὲ γεωργοὺς ποὺ εἶχαν ὑποβάλλει σχετικὲς αἰτήσεις. Ἐτσι κάθε χρόνο μὲ τίς παραφύλαδες διαδιδόνταν κὶ ἀπλωνόταν ἡ φουντουκοκαλλιέργεια σὲ σημεῖο ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ λεχτεῖ πὼς ἔχομε ἤδη ἀρκετὲς ἐκτάσεις φουντουκιῆς ἡμερῆς μὲ τίς ὁποῖες μπορεῖ νὰ γίνει ἐπέκτασι σὲ πολὺ μεγαλύτερες.

Σήμερον ὑπάρχουν ἡμερῆς φουντουκιάς στὴν περιοχή Κατερίνης (Σφενδάμη, Καταχᾶ, Σαβαστή, Μακρύγιολο, Ἀλῶνια), Σιδηροκάστρου, Σερρών, Δράμας, Καβάλλας, Ξάνθης, Κομοτινῆς, Ἀλεξανδρουπόλεως, Γουμένισσας, Βεργίας, Κοζάνης, Καστοριάς, κὶ ἄλλου.

Στὴν Κοζάνη ὑπάρχει φυτώριον τῆς ἐκεί Γεωργικῆς Ὑπηρεσίας ποὺ προμηθεύεται τὰ

(1) Δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Τὸ Βῆμα τοῦ Ἀγρότου» τῆς 3/1/45 (Ἄρ. Φθλ. 6). Κρίναμε σκόπιμο νὰ δημοσιεύσομε κ' ἐδῶ γιὰ τὸ γενικότερον Ποντιακὸ ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζει τὸ ζήτημα. Καὶ πλησιάζει τώρα ἡ ἐποχὴ (Νοέμβριον καὶ Φεβρουάριον), ποὺ γίνεται τὸ φύτεμα τῆς φουντουκιάς.

(2) Ἡ παραγγελία ἔγινε στὴ Ρωσία ὅτερον τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνῃ δὲν εἶχαν ἀκόμη ἀγκυλωσθεῖ οὐδέποτε φυτὰς μὲ τὴν Τουρκία, ἡ ὁποία ἀπαγόρευσε τὴν ἐξαγωγή.

φυτά από τον 'Αθανασιάδη. 'Επίσης ή 'Αγροτική Τράπεζα αγοράζει κάθε χρόνο δεκάδες χιλιάδες φυτά ήμερα φουντουκιάς και τα διαθέτει στους γεωργούς που ζητούν.

'Εκτός από τους Ποντίους στα τελευταία χρόνια άρχισαν να καταγίνονται στην φουντουκιοκαλλιέργεια κι άλλομερίτες πρόσφυγες και γηγενείς.

Στατιστικά δεδομένα.

Οι γεωργοί ξέρουν καλύτερα από μας την απόδοση κατά στρέμμα από κάθε είδος που καλλιεργούν. 'Όσοσο νομίζουμε πως δέ θα πέσομε και πολύ έξω, αν μ' ένα μέσον όρο υπολογίσουμε πως ο γεωργός έπαιρνε προπολεμικώς :

— Από σιτάρι κατά στρέμμα άκαθάρ. δραχ. 800
— Από φασόλια > > > 750
— Από ρεβύθια > > > 500
— Από καπνό > > > 2500—3000 δραχ.

— Από βαμβάκι κατά στρέμμα άκαθάριστες 1600 δραχ., και ούτω καθεξής.

'Ας ιδούμε τώρα και τι έπαιρνε από την φουντουκιοκαλλιέργεια :

Κάθε στρέμμα άποδίνει κατά μέσον όρο 150 όκ. φουντούκι. 'Η προπολεμική τιμή ήταν 25 δραχ. δηλ. 150×25=3,750 δραχ. κατά στρέμ. Κοινά σ' αυτά πρέπει να υπολογίσουμε πως μπορεί να βγάλει κανείς κατά μέσον όρο από ένα στρέμμα 500 φυτά (παραφυάδες). 'Η προπολεμική τους τιμή ήταν 1.50 δραχ. το κομμάτι. 'Ετσι μ'ας κάνουν 500×1.50=750 δραχ. Δηλαδή το όλο: 3750+750=4500 δραχ. κατά στρέμμα.

'Εις αυτά χωρίς τους κόπους και τα μέσα που χρειάζονται για τις άλλες καλλιέργειες.

Τυπογραφικές άβλεψίες στο 13ο τεύχος.

(Σημειώνουμε μόνον όσες άλλοιώνουν την έννοια)

Σελ. 296	στήλη 1η,	στίχ. 13	άντι Κοιτώνων.»	γράφ. Κοιτώνων; (μ' έρωτηματικό)
> 296	>	2η,	> 29 >	Κασαπάντ' > Κ'αδ'απάντ'
> 297	>	2η,	> τελευταίος άντι Δογγινίδης >	Δογγινίδης
> 297	>	1η,	> 33 και 34.	Νά διαγραφτεί ή φράση: στερημένου από έφόδια οικονομικά.
> 297	>	1η,	> 55 και 56 άντι	άπαιτήσεις τους γράφ. άπαιτήσεις της.
> 297	>	1η,	> 63 >	και έντόπιοι > και ιδιώτες έντόπιοι.
> 299	>	1η,	> 2 >	βάλω χρυσά > βάλω τ'α χρυσά.
> 311	>	1η,	> 26 >	ελαπόδον > ελαδόπον.
> 313	στίχ. 20,	άντι	παρχαροτόπα	> παρχαροτόπα.

Είν' αλήθεια πως τα πρώτα 5—6 χρόνια δέ θάχει έσοδεία ή φουντουκιά, ώσπου να μεγαλώσουν τα φυτά. 'Όμως μπορεί ο γεωργός να σπείρει στο ίδιο χωράφι άλλα είδη ένόσο τα φυτά θά είναι μικρά. Κι όταν μεγαλώσουν άκόμα, πάλι μπορεί να εκμεταλλευτεί για άλλες καλλιέργειες τα διάκενα.

'Η άπόδοση σε ψίχα των ήμερων αυτών φουντουκιών κατά μέσον όρο είναι 350)ο ένώ της άγριας ή ήμιάγριας των περιοχών 'Αγίου 'Όρους και 'Αγιάς μόλις φτάνει τα 20—25)ο με γέυση και περ.εχόμενο σε λιπαρές ουσίες κατά πολύ κατώτερες.

'Αξίζει στο σημείο αυτό να τονιστεί και τούτο: 'Ο γνωστός στην παγκόσμια άγορά Ποντιακός έμπορικός 'Οίκος Ξηρών καρπών στο 'Αμβούργο του Πισάνη στον όποιον έχουν άποσταλεί φουντούκια του κτήματος 'Αθανασίου, έχει άσπασθεί κατόπιν δοκιμών ότι είναι άνώτερα των φουντουκιών άλλων Κρατών (Τουρκίας, 'Ιταλίας, 'Ισπανίας κλπ.) και προσφέρθηκε να διαθέσει 10)ο περισσότερο από κάθε άλλη προσφορά, για την άγορά των φουντουκιών της 'Ελλάδας κατά μια πενήντατά και για όποιαδήποτε ποσότητα.

'Από τα λίγα αυτά που άναφέραμε, νομίζω πως εύκολα βγαίνει το συμπέρασμα ότι επιβάλλεται να όργανωθεί σωστή σταυροφορία, για την όσο γίνεται πιο έντατική και σε μεγαλύτερο βαθμό επέκταση της φουντουκιοκαλλιέργειας, που τόσο σοβαρά πλεονεκτήματα παρουσιάζει και για τους άγρότες μας και για το Κράτος (*).

Ξ. ΞΕΝΙΤΑΣ

(*) Βλέπε και Θ.ε.μ. Ν. Πατσιάδη, Τό λεφνοκάρ', «Ποντιακά Φύλλα», τεύχος 4)5, σ. 26.

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΗΝΟΙ,"

'Εχομεν την τιμήν να γνωρίσωμεν ύμιν, ότι έντός όλίγων μηνών θέλομεν συγκαλέσει, συμπήνωσ τ'ω Καταστατικ'ω, Γεν. Συνέλευσιν των μελών του Συλλόγου μας, εις την όποιαν διακαίωμα συμμετοχής θά έχωσιν, ως όρίζει το Καταστατικόν, μόνον τα ταμειακώς έν τάξει μέλη.

Πρός τον σκοπόν, όπως άπαντα τα μέλη του Συλλόγου μας λάβωσι μέρος εις την συγκαλησομένην Γεν. Συνέλευσιν και έν τ'η έπιθυμία μας, όπως μη έγερθη κανένα παράπονον εκ μέρους των μελών δια την μη ένημέρωσιν

των έγκαίρως με τας έναντι του Συλλόγου όφειλομένας συνδρομάς των, άπεφασίσαμεν να καταστήσωμεν γνωστόν εις ένα έκαστον των μελών μας τας υποχρεώσεις των, δια να δυνηθώσιν, όσοι έξ αυτών έπιθυμούσι να εξακολουθήσωσι να άποτελώσι μέλη του Συλλόγου μας να τακτοποιηθώσι ταμειακώς καταβάλλοντες εις το Ταμείον του Συλλόγου μας τας κατ'επιταγή συνδρομάς των.

Μετ' έξαιρέτου τιμής
'Ο Πρόεδρος 'Ο Γεν. Γραμματέυς
Ι. Περβανίδης Γ. 'Αλεξανδρίδης

ΠΕΝΘΗ

'Αγγέλθηκε από τη Βέροια ο ξαφνικός θάνατος, από τυχαίο δυστύχημα, του συμπατριώτη μας δικηγόρου και πολιτευτή 'Αβραάμ Γρηγοριάδη 'Ο βίος του όλος αναλώθηκε στην έξυπνητέση των κοινών και ιδιαίτερα των Ποντίων. 'Ο Σύλλογός μας <'Αργοναυται-Κομηνηοί> έκφράζει θερμά συλληπητήρια

στην οικογένεια του. Τα <Χ. τ. Π.> συμμερίζονται το πένθος.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

«Τα πεπραγμένα της 'Ισρας Μητροπόλεως Μυτιλήνης κατά τον 'Ελληνοϊταλικόν πόλεμον και κατά τους χρόνους της Γερμανοκρατίας 1940—44». 'Εν Μυτιλήνη 1945. Σελ. 68.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Τα χειρόγραφα που μ'ας στέλνονται, είτε δημοσιεύονται είτε όχι, δεν έπιστρέφονται)

Εύξεινον Λέσχην. Θεο)νίκην. Λάβαμε έπιταγή σας δραχ. 17.500 και πιστώσαμε το λογαριασμό σας. Εύχαριστούμε θερμά.

Π. Μελανοφρόδην. Πτολεμαίδα. Λάβαμε δραχ. 7.500 για 50 αντίτυπα του 11)12 τεύχους. Σ'ας εύχαριστούμε.

Χαρ. 'Ερμέπουλον. Βέροιαν. Σ'ας εύχαριστούμε για τα καλά σας λόγια. Πήραμε έπιταγή σας δραχ. 4.500 και πιστώσαμε το λογαριασμό σας 'Η προθυμία και το ένδιαφέρον σας μ'ας ένθαρύνουν στη δύσκολη προσπάθειά μας.

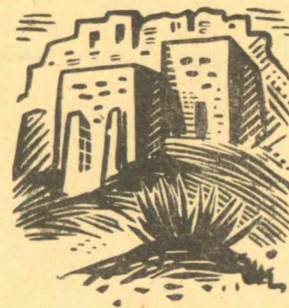
Σ. 'Εσπελίδην. Γιαννινοά. 'Επιταγή σας 1500 δραχ. έλήφθη. Σ'ας εύχαριστούμε και για τα καλά σας λόγια και για το ένδιαφέρον σας.

Χρ. Περδικόπουλον. Σ'ας εύχαριστούμε για την άγάπη σας στο περιοδικό μας. 'Ο ένθουσιασμός σας μ'ας συγκινεί. Λάβαμε έπιταγή σας δραχ. 4000 για 40 αντίτυπα του 13ου τεύχους.

Κ. Τριανταφύλλου. Πάτρας. Λάβαμε το αντίτιμο των 20 άντιτ. του 11)12 και 13ου τεύχους. Σ'ας εύχαριστούμε πολύ.

Βασ. Ζυμαρίδην. Ταμπούρα. Λάβαμε από τον κ. Θ. Τσιλιγγίρη 1200 δραχμές που μ'ας στείλατε και σ'ας έγγραφίσαμε συνδρομητή για το δεύτερο έτος. Σ'ας εύχαριστούμε.

Θ. Παπαθεοδωρίδην. Ξάνθην. Σ'ας εύχαριστούμε για τα καλά σας λόγια και για την άγάπη σας στο περιοδικό μας.

Σημείωση. 'Ο Διευθυντής του περιοδικού βρίσκεται στα γραφεία μας Μενάνδρου 4, κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή, ώρα 10—11.

"ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ,,

Α' ΤΟΜΟΣ

ΤΕΥΧΗ 1—12

ΔΡΑΧ. 3000

Με λύπη μας αναγκάζομαστε να αύξησμε
τήν τιμή του περιοδικού σε δραχμές 150, γιατί
τά τυπογραφικά έχουν αύξηθει περισσότερο
από 100 οσο. Τήν τιμή αυτή την παρακολου-
θοῦν και τά λοιπά τεύχη του Β' έτους.

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΧ. 150

ΕΚΔΟΤΙΚΑΙ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ

ΟΔΟΣ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛΕΦ. 29.193